

35

Magyar

PAPI EGYSÉG

MAGYAR PAPI EGYSÉG

a külföldi magyar katolikus papság lapja

1966 Húsvétján

35. szám

TARTALOM

LELKI ÉLET

Varga László: A bujdosó öröme	3
Elmélkedés a papi tisztaságról II.	4
Békés Gellért: Papok lelkigyakorlata VI.	11
Örsy László: Munka és pihenés	15

PAPI ARCÉL

Sántha Máté: Edward Poppe	17
Török Jenő: Sík Sándor (3)	31
Marsi E.: Alföldi szokások	43

PAPI ÖNKÉPZÉS

Varga László: Mutasd meg arcodat!	45
Béky Gellért: Nagy vizek zúgása	52

EGYSÉG

Király Kelemen: A világ krisztianizálódása és a keresztények egysége (2.)	60
---	----

HAZAI HIREK

Hazai helyzet	71
Papi jubileumok	75

HALOTTAINK	76
Uzdóczy Zadravec István püspök (Elek)	77
Gerinczy Pál László premontrei prépost (P. I. K.)	79
Szarvas Miklós SJ (Baják)	82
Búcsúzás Vay Banditól (Pfeiffer)	84
Szakács Béla László OSB (Sümegeh)	85
Gácsér Kalanzant Ambrus OSB (Sümegeh)	86
Varga Gyula (Marosi)	88
Jánosi József (Német B.)	88
Dr. Lestyán Endre (Marosi)	90

KÖNYVEK

Király Kelemen OFM: Katolikus-protestáns egységtörekvés története Magyarországon (Óry)	93
Mérleg (Pfeiffer)	94
B. Reetz: Guten Morgen! — B. Reetz: „365mal Guten Morgen“ (Cser P.)	95
Maradjatok szeretetemben! (Óry)	95

VISSZHANG

16, 59, 70, 92

A lapot szerkeszti: Óry Miklós SJ. — A kiadásért felel: Marosi László.
Levelezés, megrendelés, kéziratok Marosi László címére küldendők:
Spittal/Drau, Kapellengasse 15, Ausztria, Europa.

MAGYAR PAPI EGYSÉG (Einheit Ungarischer Priester), Klerusblatt der ungarischen Priester im Ausland, erscheint viermal im Jahr. — Mit Druck-erlaubnis des Erzbischöflichen Ordinariates, Wien. — Eigentümer, Herausgeber und Verleger: Ladislaus Marosi, Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi. — Im Selbstverlag gedruckt bei Carinthia, Klagenfurt, Völkermarkter Ring 25, Österreich.

Varga László SJ

A BUJDOSÓ ŐRÖME

1956 húsvét táján jelent meg a Magyar Papi Egység első száma. Egyetlen elmélkedésből és kis rövid helyzetképből állt. A krisztusi hitében és hazaszeretetében megsebzett magyar papi szív mélyéből buggyant ki ez a rövid elmélkedés. A Papi Egység azóta hajózható folyammá duzzadt. Sok papi szív találta meg benne az egymáshoz vezető utat. De a kezdetet nem szabad soha elfelejteni. Legyen hát e szerény kezdet egy kegyelmekben gazdag jövő záloga.

Mások úgy hívnak: menekült, hontalan. Én azonban a régi magyar szót használom, amikor sorsomat kimondom. Századok keserve gyűlt össze bennem, tengernyi bánat és büszkeség. Nem kújtorgó az én fajtám, mégis bújdosó lettem, akinek hátán a háza és keblén a kenyere. Most imádkozni akarok életemről és egy kévébe kötöm lelkem minden kínját, ezt viszem Jézus elé, hogy megtaláljam értelmét. Mióta hazánk áll, még nem fordult elő, hogy ennyi pap volt kénytelen idegenbe bújdosni. A magyar nép papjának hívott az Úr és csak most tudom, mit vesztettem, amikor az ősi talajból kiszakadtam. Csak most tudom igazán, milyen édes haza az a Magyarország. A gyökértelen létben kallódom, mint országútra hullott búzamaz. Koldus lettem, adományból tengődöm, idegeim szakadoznak, reményem kopik. Talán fehér kenyeret eszem, de keserű minden morzsája, mint a mostoha falat. Mondd meg, Uram, miért versz minket ilyen súlyosan? Van ebben az iszonyú magyar sorsban valami cél, valami okosság és szépség, amiért érdemes ennyit vergődni?

Igy sír a szívem, de ha tágranyitom a hitem szemét, nyomban látom, nincs semmi jogom perelni az Istennel. Nincs jogom panaszkodni és gyöngének lenni, amikor tenyerén hord az Isten, hiszen most teljeseedik be rajtunk az ígélet: Boldogok vagytok, ha miattam szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudozva minden rosszat fognak rátok. Örüljetek és ujjongjatok, nagy lesz jutalmatok a mennyben. Most a legnagyobb kegyelmet élvezem, amelyet az Úr választottai kapnak, akik méltók arra, hogy gyalázatot szenvedjenek Jézusért. Ez a kiváltság, amelyért a szentek sóvárogtak, tehát minden nap meg kell köszönnöm és akkor csoda történik velem: ami másokat földrenyom, engem isteni magasságba emel. Ami másokat összetör, attól én hatalmas leszek, a menekültek támasza és árva népem vigasztalója. Ha a magyar papság ezt megérti, nemzetünk olyan nagy lesz, amilyen még nem volt soha.

ELMÉLKEDÉS A PAPI TISZTASÁGRÓL II.

II.

A papi nőtlenség egyházi törvény. De hamis útra terelődik, aki a problémát tisztán mint törvényt akarja beilleszteni életébe. Mert nem csupán a test és vér, nem csupán az ember vitális szférája, hanem lelkünk, szellemünk, egész személyiségünk is érdekelve van e kérdésben. Éspedig alapvetően, sorsdöntően. Legalizmussal, tételes rendelkezésekkel itt senki be nem érheti. Egész életünk harmonikus kibontakozása függ attól, sikerül-e megoldanunk a kérdést. Ha valaki csupán sorompót lát a celibátusban, mely őt az élet körülhatárolt területétől távoltartja, az emberi sors egyik legdöntőbb szféráját negativumként fogja föl. Nagy a veszély számára, hogy egész élete terméketlen marad, vagy pedig még mélyebbre merül el a test és vér ingoványaiban.

Az Egyház célja a törvénnyel csak az lehet, hogy a negativum mögött pozitív érték valósuljon. A formában gazdag belső tartalomnak kell kivirágoznia, a tételes törvény mögött valami isteni titoknak kell lüktetnie. A sorompók csupán körülhatárolnak egy területet. De a keretek között friss és termékeny élet fakadását várjuk. Csak így van értelme az egésznek. S ez a gazdag tartalom, ez a krisztusi titok, ez a termékeny élet, melynek a celibátus keretei között kell kisarjadnia, nem más, mint a *lelkiatyaság*. Ilyen értelemben mondja Szentséges Atyánk körlevelében: *„A celibátus törvénye által a pap nem hogy elveszítené az atyai hivatását, hanem valójában a végtelenségig növeli, hiszen nem e földi, mulandó élet számára nemzi sarjait, hanem az égi és örök élet számára.”*

Ebben az elmelkedésben Isten kegyelmével kíséreljük meg a celibátus ablakán keresztül tekinteni papi eszményünkre.

Az Úr Jézus elgondolása

Azt szokták mondani, az Úr Jézus sok mindenben beteljesítette, tökéletesítette az Ószövetséget, de egy ponton újdonságot hozott, amiről előtte fogalma se volt a világnak. *Ez az új pedig: az egész életre vállalt önkéntes szüzesség.* Talán még fűzhetünk hozzá valamit. Nemcsak a szüzesség, hanem a krisztusi házasság is egészen új valami. Mind a kettő kizárólag a hittel érthető és csak a kegyelemmel valósítható meg. *Mert krisztusi módon élni a házasságot semmivel sem könnyebb, mint krisztusi módon valósítani meg a szüzességet.* Mindkettő egy tövön fakad, s egy valóságnak két arca.

Figyeljük meg az Evangéliumban, az Úr Jézus mind a két titkot egy alkalommal és egy nézőpontból nyilatkoztatta ki. Ellenségei a farizeusi

kazuisztika egy vitás kérdésébe akarják bonyolítani: Szabad-e az embernek elbocsátani feleségét bármi ok miatt? Feletül az Úr feléjük tárja az új házassági eszményt: Ha egyszer ketten egy testté lettek, már nem kettő, hanem egy valóság áll előtünk. Amit Isten egybekötött, ember el nem választhatja. Határozott és világos szavakkal visszavonja Mózes engedményeit. A házasság ettől fogva oszthatatlan és fölbont-hatatlan.

Még az apostolokat is megdöbben-tik e szavak. Bizonyára más kijelentések is eszükbe jutnak. „Nemcsak a cselekedet bűn. Elég egy rossz tekintet, rendetlen kívánság is.“ Ha így áll a dolog az asszonnyal, — mondják rezignáltan — akkor legjobb egyáltalán meg sem házasodni. Ime itt a pillanat a krisztusi szüzesség kinyilatkoztatásához. Igen, — mondja isteni Mesterünk, — vannak, akik nem lépnek házasságra, mert születésüktől képtelenek arra. Aztán vannak, akiket mások tettek alkalmatlanná. És végül egy harmadik csoport: vannak, akik önként mondtak le róla. De miért? Ez a döntő az egészben. Az *apostolok szerint*: a házasság olyan nehéz, hogy emiatt jobb szűzen maradni. Az *Úr Jézus szerint* pedig: Isten országa olyan fönséges, hogy miatta jobb szűzen maradni. Az előbbi magatartás *negativum*. Az Úr Jézusé *pozitivum*. Az apostolok csak azt látják, hogy a krisztusi házasság pusztán emberileg megvalósíthatatlan, s nem veszik észre, hogy a krisztusi szüzesség is az.

Mindkettő emberfölötti, csak a kegyelem képesít föl rá. „*Nem mindnyájan fogják fel ezt az ígét, csak akiknek megadott*“ — mondja az Úr a házasságról. Nem értelmi belátásról van itt szó, hanem hívatásról, ajándékról, kegyelemről.

Ebben a pillanatban — mintha csak egy isteni színpad ügyelője intene a színpalak mögött — asszonyok jelennek meg a színen s gyermekeiket hozzák az Úr Jézus elé. Egy perccel előbb azt mondta: „*akik magukat teszik férjatlanná a mennyek országáért*“ — most pedig így folytatja: „*mert ilyeneké a mennyek országa*“. Egyik kezével az apostolokra, másikkal a gyermekekre mutat, s ezekkel a szavakkal kapcsolja őket egymáshoz. Itt is elmondhatjuk: amit Isten egybekapcsolt, ember el nem választhatja. A szülők gyermekeit Isten gyermekeivé kell tenni, a házasság gyümölcsét újra kell szülni az Isten országa számára. Ezt a feladatot a szüzességre bízza isteni Üdvözítőnk.

Ime a *keresztény házasság és krisztusi szüzesség* mély összefüggése. Igazi szüzesség csupán a keresztény házasság talaján fakadhat. Csak az, aki mélyen hívő, áldozatokból élő családban szívta magába a hit levegőjét, az lesz képes egy életre szólóan odaadni magát Istennek. Másrészt ugyanakkor a krisztusi szüzesség a maga teljes és imponálóan gyakorolt szüzességével erőt és bátorságot sugároz a keresztény házásokra, hogy gyakorolni tudják az állapotuknak megfelelő tisztaságot. Kivételek lehetnek, de mint állapot és intézmény egyik se nélkülözheti a másikat.

*A krisztusi házasság szűzi virágokat terem, a krisztusi szüzesség a keresz-
tény házasság erőssége.*

De mehetünk egy lépéssel tovább. Tudjuk, hogy a természetes és természetfölötti rend bámulatosan egymásra van hangolva. Ha tehát a házasság és szüzesség ilyen mély kapcsolatot mutat föl isteni Mesterünk elgondolásában, akkor elmélkedő értelmünkkel keresnünk kell közöttük az analógiát. Nézzük mindkettő forrását és eredetét.

Isten elgondolása szerint a házasság forrása két személy *elragadtatott szeretete*. Olyan szeretet ez, amely lényege mélyéig átjárja az embert, és képessé teszi arra, hogy végső és maradéktalan módon odaadja magát egy másik személynek. A szeretet eme extázisában eltűnik apa, anya, testvér, — akik csupán hozzátartozók — a házastársak már nemcsak egymáshoz tartoznak, hanem eggyé lettek. *„Annak okáért az ember elhagyja atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és a kettő egy testté lesz.”* Nos, az Úr Jézus elgondolása szerint a szüzesség forrása is csupán személyes és személyre vonatkozó *elragadtatott szeretet* lehet. Olyan szeretetet kíván, amely szintén gyökeréig forgatja ki az embert önmagából, kiemeli önzésének szűk börtönéből és a hozzátartozók természetes szövevényéből, . . . *elhagyta házáat vagy fivéreit, vagy nővéreit, vagy atyját, vagy anyját, vagy feleségét, vagy gyermekeit . . .*

Itt is két személy áll szemben egymással a szeretetnek olyan extázisában, mely fölszakítja az éniség zárt világát, s képessé teszi az embert arra, hogy Istennek adja magát végső és maradéktalan ajándékozással, s a kettő most már itt nem csupán egymáshoz tartozó, hanem egy lélek. *„Aki viszont az Úrral egyesül, egy lélek vele.”* (1 Kor. 6, 17.) Aki így odaadta magát valakinek, az már másé nem lehet.

Ugyanígy hasonlíthatjuk össze a kettőt az eredő szempontjából. Isten elgondolása szerint a házasság célja a *gyermek*. Isten belső világában is termékeny a szeretet. Az Atya és Fiú egymást átjáró szeretete egy harmadik személyben, a Szentlélekben virágozik ki. Innét van, hogy ősmintája szerint minden szeretet termékeny és teremtő. Sőt mondhatjuk, se égen, se földön nincs más teremtő erő, csak a szeretet. Ha tehát két személy lényé legmélyéig egyesül szeretetben és ez gyümölcsöt hoz, életük, kettőjük titokzatos egysége egy gyermekben. Már most, ha a szüzességről azt állítottuk, hogy nem más, mint Istentől megittasult szeretet, akkor szükségképpen termékenynek is kell lennie. Sőt nem kell sok merészség hozzá, ha azt állítjuk, hogy csak úgy van értelme, ha célja *lelki utódok* teremtése Isten országa számára. Csupán így lesz pozitív érték a szüzesség, csak ilyen értelemben jelent értéktöbbletet a házasság krisztusi eszményével szemben. Mert a szüzesség tisztán önmagában tekintve, mint abszolút életideál, manicheizmus.

Az Egyház is szűz. De miért? Mert Krisztus jegyese, tehát egész szerelmével Krisztusé. És az Egyház is termékeny. Miért? Mert ez a

lángoló és osztatlan szeretet magára vonja a teremtő Szentlelket. Amint a Boldogságos Szűz elragadtatott istenszeretete Isten Fiának anyjává tette Őt, ugyanúgy a pap Istenre irányuló szűzi szerelme Isten gyermekeinek atyjává teszi őt.

Igy áll szemünk előtt teljes világossággal a két intézmény, a *házasság* és a *szüzesség*, isteni Mesterünk elgondolása szerint. A házasság az első *Ádámra* megy vissza és minden születés az ő nemzetségsorozatába iktat be egy újabb tagot, vele szemben a *második Ádám* feje és kiinduló pontja egy másik sorozatnak. Minden kegyelmi ujjászületés az ő nemzetségsorozatába iktat be egy új tagot, aki nem a vérből, nem a test ősztönéből, sem a férfiú akaratából, hanem Istentől született. Amíg tehát a *házasság szerelem* a gyermekáldás hordozója, addig a szűzi szerelem Isten áldásainak forrása. Akik „egy testté” lettek, azok a szüleink test és vér szerint, akik pedig Istennel lettek „egy lélekke”, azoktól születnek lélekben, kegyelemben és igazságban. Az egyik forrásból fakad minden élet a földön, a másiktól minden élet az égben.

Eletem tükrében

A celibatusnak tehát két izzó fókusza van: a *szűzi* szeretet Isten irányában és a *lelki atyaság* a lelkek felé. E két pontra vezethető vissza celibatusunk minden értéke és szépsége, de ugyancsak itt kell keresnünk minden problémáját és törését is.

A legnagyobb veszedelem, ha *Isten lángoló szeretete* hiányzik a szívünk-ből. Amikor a celibatus törvénné zsugorodik. Nem lehet eléggé sajnálni, ha egy fiatal lélek úgy megy a papszentelésre, hogy ez az elragadtatott istenszeretet nem született meg a szívében. Mert a celibátus nem kizárólag szexuális probléma, sőt elsősorban nem az. Aki hosszabb idő óta éli ezt a sorsot, igazat fog adni. Természetesen vannak kivételek, szexuális irányban betegesen megterhelt lelkek, de ezeknek még szentelődés előtt szelektálódniuk kell.

Ne akarjunk okosabbak lenni az apostoloknál a hivatások elbírálásánál.

Normális körülmények között azonban a celibátus szexuális vonatkozására is alkalmazható az *energiák átalakításának* törvénye. Ha valaki józanul él, mértékletesen táplálkozik, de ugyanakkor minden érdeklődését és lelkesedését bele tudja vetni valamilyen föladat megvalósításába, annak nem jelent különösebb megterhelést a test törvénye. Ugyanakkor szinte csodát tud művelni el nem használt életerőivel.

Ezzel azonban a másik, a nehezebb kérdés, még koránt sincs megoldva: a celibátus szellemi része, a *magánosság*. Mert Isten úgy teremtette az emberi szívet, hogy szeretet nélkül nem élhet. És ha élettársat nem szerethet, akkor csak Istent szeretheti egész szívével, lelkének egész sóvárgásával. De mi lesz, ha Istent se szereti? Monstrum lesz. Valami végzetesen hasonló a sátánhoz, akiben van értelem, akarat, emlékezet,

még hit is, csak éppen szeretet nincsen. Nehéz kimondani, de talán itt van a legfájdalmasabb törése celibatusunknak. A keretet tartjuk, de tartalom nincsen. Nem szeretünk földi teremtményt, de Istent se. És ez a vacuum borzasztó!

Ha szeretetem nincs, semmi vagyok!

A világban a házastárs iránti szeretet s a gyermekért való aggodás folyton mozgásban tartja a szívet. Együttérzővé teszi mások iránt, részvetet ébreszt, fölkelti a segítő szeretetet. Nálunk azonban irtózatossá a veszedelem: amikor emberfelettivé kellene lennünk, *embertelessé* leszünk. A celibatus ahelyett, hogy fölszabadítana a földi dolgok alól, semmitmondó és kicsinyes dolgok rabszolgájává tesz. Szellemi életünk egészen beszűkül, az asztal, a kártya és a délutáni szunyókálások alkotják napirendünk kimozdíthatatlan és érintetlen bázisát. Akik a celibatus által angyali életre hívtak, eunuchokká lesznek, akiknek a has az istenük.

Még ennél is fájdalmasabb a másik típus. Házastársat nem szeretünk, Istent se szeretjük, tehát szeretni kezdjük a pénzt. Hideg önzés vesz erőt rajtunk. Talán valamennyien hordunk magunkban egy fájdalmas emléket életünkéből, amikor először találkoztunk kufárral az oltár körül. *Családos ember soha annyira önző és materialista nem lehet, mint a pap, ha nem szereti Istent.* Minél magasztosabb egy eszmény, annál nagyobb az árnyéka, és minél fenségesebb Isten elgondolása papjairól, annál kiábrándítóbb a mi valóságunk! Egy embertípusnál se olyan veszedelmes az, amit a lélektan *alulról való kompenzálásnak* nevez. Lemondottunk egy magasztos értékről, a hitvesi szeretetről, aztán az űrt, amit maga mögött hagyott, alacsonyrendű, értéktelen dolgokkal töltjük ki. A liliom illata helyett penész-szag árad szívékből.

Ó Istenem, elég ebből a lehangoló képből! Inkább azt mutasd meg kegyelmeddel, mit kell cselekednem! Elvégre én is boldog szeretnék lenni, s tudom, hogy csak a szeretet az, ami boldogít. Hol kezdjem el a szeretetet? Ott, ahol kihülni kezdett. Figyeljük csak meg papi életünket, szálljunk vissza a multba, és rá fogunk bukkanni. Amikor az *Oltáriszentség irányában hanyagok kezdtünk lenni*, a szeretet is haldokolni kezdett szívéinkben.

Nem jó az embernek egyedül lenni, még ha pap is az illető. Tudta ezt nagyon jól édes Üdvözítőnk. És mert szerette övéit, kik a világban maradtak, mindvégig szeretni akarta őket, ezért rendelte a *szeretet szentségét*. Itt maradt velünk az Oltáriszentségben, hogy legszentebb szívének lángolása újra fölmelegítse kihülő szívéket. Szeretetének isteni leleményessége olyan csodát talált ki, amely még a *hitvesi* szeretet egyesülését is fölülmúlja. Nemcsak „egy test“ és „egy lélek“ lesz velünk, hanem magának a Szentháromságnak kapuját tárja föl előttünk, hogy az áldozás pillanatában megmerítsen bennünket minden szeretet örök kohójában.

S ezt a titkot elsősorban reám bízta, mikor a tabernakulum kulcsát az én kezembe tette le. Mert akinek a kulcsot kiszolgáltattuk, annak

maradéktalanul és fönttartás nélkül adjuk oda magunkat. Ide, ide vigyük fagyoskodó papi szívünket! Itt merítsük meg lassan elmeszesedő papi lelkiségünket! Az alkonyi órák halk áhítata, mikor minden megcsendesül, csupán az örökmécs libben olykor-olykor, mint ahogy alvó gyermek arcán elsuhan egy édes mosoly: úgy vagyunk együtt Jézussal, ahogy házastársak szoktak beszélgetni egymással ezen az órán. Hogy megfiatalodik a szívem! Kifakuló kedélyem húrjai újra zsongnak, és suttogón, melegen, szüzen, szerelmesen: Ó Jézusom, szeretlek Téged! Ó Jézusom, tisztellek Téged! Ó Jézusom, szeretlek és vágyódva kereslek Téged!

A másik nagy baj abból származik, hogy nem a *lelkiatyaság* személyes varázsa kapcsol híveinkhez. Sajnos az elgépesedés korában élünk, amelyben a számok statisztikája és a tömegek fősorakoztatása bűvöl el bennünket is. A nagy organizációk idején alapos a veszély, hogy a lelkipásztor alakjában is háttérbe szorul a személyes, atyai vonás, helyébe inkább a könnyen mozgatható, szervező, mozgalmi ember lép. Pedig az Egyház nem gépszerű *organizáció*, hanem eleven *organizmus*. Nem világhódító, hanem szíveket hódító vállalkozás. A szíveket pedig nem rutinnal, se módszerekkel, se retorikával, se dialektikával, se stratégiával nem lehet meghódítani. Szívet csak szívvel lehet bevenni. Az emberszabású gépek hajnalán állunk. Ezek a gépek szellemi munkánk nagy részét jobban elvégzik majd, mint mi magunk. Mindent lehet póanyagokkal helyettesíteni. A szívet soha!

Istenem, mennyit vergődünk a teológián az analysis fidei problémájával. Ha jól emlékszem, egy egész szemesztert vett igénybe. Hogyan lesz a *credibile*ből *credendum* és végül *credo*. És ma, annyi év tapasztalata után, lázasan lapozom át valamennyi szerzőt, s vilámcsapásként ér a meglepetés: egyik sem foglalkozik a *hit szociális vonatkozásaival*. Még csak föl sem vetik, észre sem veszik a problémákat. Csupán a kegyelem és a lélek összeműködését boncolgatják. Pedig van egy harmadik tényező is, amely nem kevésbé döntő. *Az apostol szerepe*. Isteni Üdvözítőnk az Igét nem könyvre és nem gramofonlemezre, hanem élő igére bízta.

De az ige nem azáltal él, hogy kimondom, hanem, hogy legbensőbb énemet, tulajdon életemet mondom ki benne.

Minden élő élőtlől származik

Nemcsak a biológiában, de a kegyelem rendjében is megdönthetetlen ez a törvény. Életemet én élem, de mástól kaptam, s akitől kaptam, valamiképpen tovább él bennem. Az igazság meggyőződése az enyém, de az igazságot valakitől kaptam, és mesterem valamiképpen tovább él bennem. Nos, ugyanígy hitem is az enyém, de ezt valakinek élő hite meggyújtotta bennem, mint ahogy egyik gyertyáról meggyújtjuk a másikat. És ugyanúgy istenszeretetem tüzét valakinek istenszeretete hozta izzásba.

Az apostol ott áll a kegyelem és a lélek között. Legbensőbb átélésének, személyes hitének, meggyőződésének és életének varázsa lüktet minden kimondott igéjében, s teszi fogékonyvá a lelkeket a kegyelem befogadására, fölnevelésére. *Minden valódi élet szerelemben fogantatik és fájdalmas vajadások között születik a világra. Híveink hitélete is.*

Tizenkét apostol megtérített ezer és ezer lelket, ma pedig sok ezer apostol sem képes megtéríteni tizenkét lelket. Bizonyára van ennek sok egyéb oka is. De legfőbb oka: őket elragadtatott, személyes szeretet fűzte Mesterükhöz, s ez a szeretet képes volt ezekben fölgújítani a hitet és a szeretetet Krisztus iránt. Nem ideologusok, nem apologeták, nem mozgalmi emberek voltak. Nem rendszert képviseltek, de lángoló szeretetük egyesítette őket Krisztussal, eggyé tette őket a Mesterrel, s ezért vele, általa és benne születtek a lelkeket Isten országa számára. *„Ha tízezer tanítótak is volna Krisztusban, atyátok nincs sok. Krisztus Jézusban az Evangélium által én adtam életet nektek.* (1 Kor. 4, 15.) A lényeg azóta se változott. Lehet ma is ezer szervező és tízezer hitoktató, életté a hit csak akkor válik a lelkekben, ha lesznek *lelkiatyák*, akiknek tiszta élete, tüzes szeretete, fájdalmas vergődése és aggódó imádsága Krisztust sugározza bele a világba.

Ebből a magasságból tekintek le papi életemre. Miért van olyan kevés hatása szavaimnak? Mert nem életből fakadnak. Mindig bántotta az embereket a kenetesség, ma vérig sérti. Amikor a szavaknak az a szerepe, hogy eltakarják az űrt, ami a szónok szívében tátong.

Ha a szeretetet csak hirdetem, de magam hideg vagyok, tehát ha a szeretetet csak képviselem, az embereknek az lesz a benyomása, hogy csak mesterségből, kenyérért teszem. Miért van körülöttem oly kevés meggyőződéses hit? Mert bennem se lángol Krisztus szeretete! Miért nem alakul ki körülöttem legalább egy kis csoport, amelynek mindene Krisztus! Miért olyan steril az én celibatusom? Mert csupán törvény és nem élet!

Ó halljuk meg az Üdvözítő szavát! Nem szavainkat, nem munkánkat, nem időnket igényli elsősorban, hanem szeretetünket, a *szívünket* kéri magának.

*Fiacskáim . . . szeressetek engem! . . .
Maradjatok szeretetemben!*

A fönti elmélkedést a „Maradjatok szeretetemben“ című füzet (OMC kiadása, Bécs 1965) 199—210 lapjáról vettük. A könyvet jelen számunkban ismertetjük.

PAPOK LELKIGYAKORLATA VI

VI. KRISZTUS MUNKÁJA ÉS AZ ENYÉM

„Non veni serviri, sed servire . . .“ (Mt 20, 28)

Keresztény ember munkájának lelke az imádság. Imádságomban életem valóságát viszem Isten színe éle: hódolatomat és szeretetemet, de testem-lelkem minden ügyét, szorongásaimat és szükségeimem, küzdelmemem, reményeimem és engedelmes készségemet is. Atadom magamat neki s kérem kegyelmét, hogy úgy tudjam élni a mai napot, hogy ezzel is betöltssem lételem értelmét: egészen az övé legyek. Krisztus követésének útján ima és élet úgy összetartoznak, mint test és lélek, lételem külső és belső arca. Imádságom önt lelket munkás napjaimba, de napi munkámat s vele mindazt, amin van s ami vagyok, imádságomban adom át Istennek.

Most a munkáról gondolkodom: arról, hogy hogyan lehet munkám az imádságom folytatása, s hogy milyen lélekkel kell dolgoznom, hogy munkámmal is Krisztust kövessék és Istent szolgáljam.

A munkás Jézus

Jézus, az ács, munkás ember volt. Papini Krisztus történetének felejtethetetlen sorai jutnak eszembe. Jézus az anyagot munkálta meg, mielőtt a lélek munkásává lett volna, s mint minden kézműves, ezt az anyagot, a durva fát, hasznavehető eszközökké alakította át. Keze munkája által azonban magát az emberi életet is mélyebben megértette. Mestersége megtanította rá, hogy életünknek akkor van igazában értelme, ha holt és haszontalan dolgokat élő és hasznos eszközökké alakítunk át. Nap nap után megtapasztalhatta, hogy a leghitványabb fadarab is, ha megfaragják és kidolgozzák, értékes és hasznos segítője lesz az embernek. Nos, aki az embert akarja megváltani, annak át kell őt alakítania. Ahogy ugyanis az olajfa görcsös durva törzséből bölcsőt vagy családi ágyat lehet faragni, ugyanúgy a kapzsi pénzváltót és a züllött utcanőt is Isten gyermekévé lehet formálni.

Éppen az alkotás, a munkának ez a „teremtő“ jellege s vele az emberi élet szolgálata az, ami örömmel tölti el a dolgozó embert. Homo: ratio et manus — mondták a középkorban. Kettő teszi igazában az embert: az esze és az eszméit valósággá formáló keze. Nem kétséges, hogy az ész irányítását követő munka nyomán emberivé szelidül a természet és nyers erői a humánus rend szolgálatába állnak. Amikor humanizálja a természetet, voltaképpen Isten teremtő munkáját folytatja a dolgozó ember. Még értékesebb ez a munka, ha nemcsak a külső természetben,

hanem az ember belső világában folyik, s kiműveli értelmi képességeit, alkotó erejét és erkölcsi érzékét. De itt már nemcsak emberibbé neveléséről van szó, hanem végső és legigazibb hivatásáról: az istenfiúságról is. Isten kegyelméből Isten gyermekévé nevelni az embert — lehet-e ennél értékesebb munka és tisztább öröm? Jézus már mint kézműves megismerte a munka örömét, de mint Isten útjának tanítója és a lelkek újjáteremtője át is élte azt teljes mértékben.

Amde ismerte és átélte a munka terhét és fáradságát, sőt keserves csalódásait is. Az ősi bűn átka ez, ami nem fosztotta meg ugyan örömétől a munkát, de amióta ez az átok sújtja az embert, arca verejtékével eszi mindennapi kenyerét, míg vissza nem tér a földbe, ahonnan vétetett (Gen. 3, 17—19). Azóta bizony a munka öröme olyan gyümölcs, amely csak jól megmunkált földben, gondosan nevelt venyigén terem. Jézus vállalta a bűn átkát, nem mintha őt, az Ártatlant is érthette volna, hanem mert maradéktalanul meg akarta osztani velünk az emberi sorsot. Mindenben hasonlóvá lett hozzánk, kivéve a bűnt (Zsid. 2, 17; 4, 15), — ez Isten Fiának megváltó szolidaritása. Egy-egy munkában töltött nap után hányszor ült le elernyedten szerettei körében az egyszerű asztalhoz. Később pedig, amikor már ő osztotta az élet kenyerét, hányszor dőlt kimerülten a földre, vagy aludt el a hullámokon hánykolódó bárkában (Lk 8, 22), amikor feljött az esti csillag. Jákob kútjához is fáradtan ült le, de annyira a „munkájának“ élt, hogy a szomját enyhítő korty víz is csak alkalom volt arra, hogy a kegyelem forrását fakassza egy elszáradt lélekben (Jn 4, 6—26).

Jézus ismerte hát a munka örömét és ismerte annak terhét is, de sem a cselekvés láza nem tudta elragadni, sem a napi fáradság nem tudta letörni. Nem egyéni érvényesülését kereste a munkában, de nem is tekintette azt keserves robotnak, hanem hivatása betöltésének, embertársai s bennük az Isten szolgálatának. „Az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon . . .“ (Mt 20, 28). Isten és ember szolgálata: ez a krisztusi munka lelke.

Az én munkám

Krisztus példájára az én munkámnak is szolgálattá kell lennie, de hogy valóban azzá legyen, elsősorban emberi kötelességem teljesítését kell látnom benne. Ember vagyok, dolgoznom kell. A munka parancsát az emberi lét rendjébe írta a Teremtő: munkával tudom csak fenntartani magamat, ha tisztességes ember módjára akarok élni, de az emberi társadalom is, ha erkölcsi rendet akar, munkával kell hogy fenntartsa magát. Az Apostol kereken ki is mondja: Aki, erőinek mértékében, nem akar dolgozni, az ne is egyék (2 Tessz. 3, 10).

Nem kétséges, hogy a munka, mint kötelességteljesítés, önnevelésem

legelemibb eszköze, mert az erkölcsi élet alapját, a kötelességtudást teremti meg bennem. S éppen ez a kötelességtudás az, ami nap nap után arra indít, hogy legyőzzem lustaságom tehetetlenségi nyomatékát, hogy felelősséget érezzek a magam és embertársam testi-lelki java iránt, s végül hogy el is végezzem, erőim megfeszítése árán is, amit kötelességemnek ismertem meg.

Az önnevelés szempontját azonban keresztény lélekben ki kell egészítenie a bűnbánat szándékának. A munka „átka“ isteni büntetés: arcom verejtékével kell ennem mindennapi kenyeremet, de ezek a verejték-cseppek, ha alázatos lélekkel vállalt napi penitenciámat jelzik, bizony érnek annyit, mint a bűnbánat könnyei. Atokból áldássá válik a munka terhe, ha készséges lélekkel és azzal a szándékkal vállalom, hogy bűnre hajló természetemet fékentartsam s kényelmi igényeimet fegyelembe törjem. Tudatosan használom tehát ezt a hétköznapi, de annál hatékonyabb aszketikus eszközt, hogy utat nyissak lelkemben az isteni kegyelemnek, s e kegyelem indításait követve formáljam keresztény erkölcsi egyéniségemet. Így leszek alkalmas Isten és ember krisztusi szolgálatára.

Am keresztény embertől, főként ha pap, többet vár az Isten, mint kötelessége hűséges teljesítését. A krisztusi szolgálat szelleme a szeretet nagylelkűségére, a hivatástudatból eredő önkéntes odaadásra sürget. Jézus önként, szeretetből osztotta meg velem az emberi sorsot s vállalta értem a munka, sőt az áldozat terhét. Ha őt akarom követni, nekem önkéntes odaadással kell dolgoznom s munkámon keresztül önmagamot kell neki adnom. Senki sem szolgál egy ügyet igazán, ha nem szenteli magát neki teljesen. De hogyan volnék képes erre az önátadásra, ha nem önként, szeretetem indítását követve, ajándékozó nagylelkűségből? . . . Különben is mindegyikünk életében eljön az óra, s nem is olyan ritkán, amikor úgy tűnik, mintha munkakedvünket széjjelmarta volna a testi-lelki fáradtság. Mi bírhatná a letört embert igazi helytállásra, ha nem szeretetének nagylelkűsége?!

Ennek a nagylelkű odaadásnak azonban sohasem szabad fanatizmussá torzulnia. Mi óvhatná meg hivatásomat ettől a veszélytől, ha nem szeretetem önkéntes szabadsága? Aki a legnemesebb ügy szolgálatában is megőrzi odaadásának önkéntességét, abból soha nem lesz a munka fanatikus rabszolgája. Jézusnál jobban senkisémet adta magát Isten ügyének, mégis volt ideje arra, hogy baráti körben, Lázár, Mária és Márta házában megpihenjen. Keresztény ember nem tartozhat azok közé, akikről egy hindu bölcs megjegyezte: „Annyira igyekeznek jót tenni, hogy közben elfeledkeznek jók lenni.“

Krisztussal én is szolgálni akarok és kötelességet keresek az életben. Mire való volna az életem, ha nem arra, hogy odaadjam?! De önként, szabad lélekkel, szeretetből adom, mint maga Krisztus, „aki szeretett engem és önmagát adta értem“ (Gal. 2, 20).

Igénytelenség és Istenre hagyatkozás

Nem kerülheti el azonban figyelmemet, hogy van ennek a lélekkel és odaadással végzett munkának egy nagyonis emberi kísértése: az az igény, hogy teljesítményemet elismerjék. Olyan mélyen gyökerezik lelkünkben ez az igény s olyan önkéntelenül jelentkezik, hogy személyi tudatunk természetes velejárójának tekintjük. Az ember, főként szellemi munkánál, könnyebben lemond az anyagi ellenszolgáltatásról, mint az elismerő szóról. Még abba is szívesebben beletörődik, hogy a másik ember akarátának alávesse magát, semmint hogy elvégzett munkáját ne becsüljék. Kedvét szegi, munkaerejét bénítja, ha nem értékelik, amit tett. Még a tökéletességre törekvő lélek is nehezen szabadul ettől az igényességtől. Nagy Szent Terézről mondják, hogy semmi más kifogásolnivalót nem talált egy komolylelkű szerzetesnőben, mint csak azt az igényét, hogy megbecsüljék.

Ha a szeretetből szolgáló Krisztust akarom követni, akkor tudatosan törekednem kell a belső igénytelenségre. Nyilván nem érzéketlenségről van itt szó. Aki természetből érzéketlen az elismerő szóra, az rideg, komor, barátságtalan lélek. Krisztusnak is bizonyára jól esett tanítványainak együttérzése és tisztelete. Amire igazában szükségem van, az nem a „szív-telenség”, hanem a szívem szabadsága. Nevelnem kell magamat arra, hogy magáért a jóért szeressem és tegyem a jót, és az elismerő szó meg ne szédítsen, a lekicsinylő el ne bátorítson. Páli Szent Vince szavai jutnak eszembe. Egyazon órában két levelet kapott: az egyik magasztalta, a másik ócsárolta. A magasztaló semmit nem adott nekem, az ócsárló semmit nem vett el tőlem, — jegyezte meg a szent, s nem vesztette el szíve szabadságát.

Ez a belső igénytelenség egészen hősiessé is teheti szerető odaadásomat. Egy missziós társaság pontosan erre a hősi nagylelkűsége hivatkozott jelentkezési felhívásában. Nem biztos megélhetést, szakszerű kiképzést, érdekes munkateret és nyugalmas öregkort ígért a jelentkezőknek, hanem járadságos munkát, nyomasztó nélkülözést, megnemértő környezetet, eredménytelennek látszó küzdelmes életet, végül korai halált és egy jeltelen sírt messzi idegenben. Legalább a belső készségem, szívem szabadsága megvan-e arra, hogy vállalkozni tudnék erre a munkára?

De honnan a lelkierő ekkora belső igénytelenséghez? Ki volna képes ennyire felülmúlni önmagát, aki nem hagyatkozik fenntartás nélkül Istenre? „Nos credidimus caritati, quam habet Deus in nobis” (1 Ján. 4, 16). Ez a kereszténység veleje: hit Istennek irántunk Jézusban megnyilvánuló szeretetében. Ha igazán hiszek az isteni szeretetben, át is adom magamat neki. „Hagyom magam szeretni, ennyi az egész.” Nem valami passzív értelemben, hanem a szeretetnek azzal az élő válaszával, amely Krisztus ügyéért önkéntes munkára, erőim, életem nagylelkű odaadására indít.

MUNKA ÉS PIHENÉS

(1)

Akik Istent szolgálják, azoknak dolgozniuk kell. Az Úr Jézus, az Apostolok, a szentek mind keményen dolgoztak a Gondviselés rendje szerint. Értem itt nemcsak a testi munkát, hanem minden más apostoli és szellemi munkát is.

(2)

Másrészt olyan a természetünk, hogy pihenésre is szüksége van. Szent Ignác mondja, hogy a testet soha sem szabad annyi munkával megterhelni, hogy a lélek elernyedjen. A régi nagy szerzetesrendek is mindig vigyáztak arra, hogy a munka pihenéssel váltakozzék, s így test és lélek békében éljenek egymással.

(3)

De az Isten országában sok a munka: úgy látszik, hogy lelkek vesznek el, s a világ sokkal gyorsabb ütemben rohan a rossz felé, mint valaha. A buzgó lelkek mindent meg akarnak tenni, hogy segítsék felebarátaikat, másrészt érzik, hogy a munka pihenésre is szükségük van. Mi a helyes mérték a pihenésben?

(4)

A helyes mérték az, hogy a munkában a lélek kárt ne szenvedjen. Kárt szenved, ha olyan erős a munka, hogy elvész a természetes képességek frissesége, az értelem és az akarat olyan fáradt lesz, hogy nem tud könnyen Istenhez fordulni. Az imádságra megvan ugyan az idő, de a léleknek nincs ereje arra, hogy gondolatait uralja. Önmegtágadásra volna alkalom, de az idegek nem engedelmeskednek. Ez a jele annak, hogy túlzásba vittük a munkát. Az ember célja ugyanis az, hogy Istennel egysüljön, s ehhez az kell, hogy az értelem és akarat jól működjön. Ha lehanyaglik a természetes képességek ereje, a lélek nem tudja a kegyelem indításait felfogni s kárt szenved mindörökre.

(5)

Tehát kivételes esetektől eltekintve (amelyek mindenkinek az életében előfordulnak), az embernek lehetőleg olyan állapotban kell lennie, hogy a kegyelmet meg tudja érezni s indításait meg tudja valósítani. Ez lenne a munka és pihenés arányának a helyes mértéke, ami annyit jelent, hogy ebben találja meg az ember Isten akaratát.

(6)

Ettől a normától lehet eltérés hosszú időre is, amikor maga Isten helyezi az embert olyan körülmények közé, hogy a test és lélek is

összetörük alatta. Ilyenkor nem gondolhatunk mást, mint hogy ez az Isten akarata, s a kegyelem, még ha az ember nem is képes felfogni, ott van vele.

(7)

Amennyiben azonban rajtunk áll, úgy kell berendezni az életünket, ahogyan a Szent Család élt Názáretben. Ott biztosan volt béke, együtt töltött kedves órák, Mindebből látjuk, hogy Isten dicsősége nem jelentett kapkodó, lázas munkát Józsefnek, vagy a növekedő Jézusnak és bár nehéz, becsületes, szorgalmas munkát kívánt, de (kivételes alkalmaktól eltekintve) mindig maradt idő, hogy a család együtt legyen, együtt ülje az ünnepeket s együtt, békében dicsérje az Istent.

(8)

A keresztény ember munkája és pihenése is ehhez az eszményhez igazodik. A léleknek mindig kell erejének és idejének lenni arra, hogy Húsvétkor gondtalanul tudjon örülni a Feltámadásnak, mennybemenetelkor félre tudjon tenni mindent, hogy örüljön Krisztus dicsőségének, s pünkösdkor az Egyházzal együtt tudja mondani: az Isten Lelke betöltötte a földet és ezért ujjong az egész világ. Ez az Isten gyermekeinek vele született joga, és ezt senki tőlünk el nem veheti, még önmagunk sem.

Örsy László SJ

Ciszterci apát írja Amerikából:

Mellékelve küldök 10 dollárt a Magyar Papi Egység céljaira. Mindig nagy érdeklődéssel olvasom a folyóiratot és úgy látom, hogy az összes egyházi folyóiratok között a legjobb. A jó Isten áldását kívánom munkájukra.

Dr. Molnár Raymund SOCist.

A bécsi Pázmáneum vicerektora írja a biztató sorokat:

Miután a Papi Egység legújabb számát (Rahner-Rosche elmékedéseit) megkaptam, indítatva érzem magam, hogy az ideáért és a megvalósításért örömmel mondjak mindazoknak köszönetet, akiket illet. Szeretettel.

Bécs, Dr. Gianone Egon

Msgr. Dr. Csertő Sándor írja:

Mellékelten küldök a MPE részére 10 dollárt. Tudom, ez csepp a tengerben, de szerény elismerése akar lenni annak a nemes munkának, amit a kinti egyháziak lelki gondozása terén végeztek. Ez a legkomolyabb lelki kapocs, amely összetartja a világot minden tájára szóródott magyarságot. A Magyarok Nagyasszonya segítse tovább önzetlen, nemes fáradozókat. Szívesen ígérem szerény imámat.

Róma, Dr. Csertő Sándor

Sántha Máté

EDWARD POPPE

Életszentségének meleg, vonzó és hősiesség példája még közvetlen közelből világít: idén lenne aranyismis . . .

„Nem figyelted még meg, micsoda fény sugárzik ki szent papok életéből? . . . Bár megadná nekünk Jézus azt a kegyelmet, hogy egy ilyen pap környezetébe jussunk. Úgy tetszik nekem, kedves Testvérek, inkább öröm, mint teher lenne lelkünkbe fogadni szentségét és követni őt.“

Ezeket a sorokat ő írta egyik barátjának. Amikor most lelkiéletének alapvonásaival, a modern papi életszentség követelményeivel próbálunk ismerkedni, legyen szemünk a fényre és legyen szívünk az öröme¹.

Sz. Terézia imái — Xavéri Sz. Ferenc munkájával együtt

Még szeminarista korában rajzolja meg így papi életének ideálját. Arról beszél, hogy Avilai Sz. Terézia szenvedése és imái talán több lelket mentettek meg, mint Xavéri Sz. Ferenc nagy missziós útjai. „Mit ne érhetnének el akkor Szent Terézia imái Xavéri Sz. Ferenc munkájával egyesülve?“

Közhely, hogy a keresztény, méginkább a papi élet a természetfölöttire épül. Az a lényege, középpontja, ereje. De hányan veszik végsőkig komolyan ezt az elvet? . . . Poppe megtette. Már szeminarista korában

¹ E. P. 1890-ben született, harmadikként egy 11 gyermekes szegény flamand pékcsaládban. Nagy áldozatok árán végezhette csak el papi tanulmányait, főleg az apa korai halála után. Löwenben, Gentben és Mechelnben volt papnövendék, közben mint szanitéc frontszolgálatot teljesített és 1915 őszén egyideig menekültként Bourlers-ban tartózkodott. 1916—1918-ig a genti St. Coleta plébánián, szegény munkásnegyedben volt káplán. Egészségének súlyos megrendülése miatt áthelyezését kellett kérnie. 1918—1922-ig a moerzekei vincés zárda rektora. Itt írja főművét, az Eucharisztikus Módszer-t, mozgatója a Euch. Keresztshadjáratnak és vezetője a „Filioli“ mozgalomba tömörült papoknak. 1922 őszén Mercier bíboros Leopoldsburchba nevezi ki a katonai évüket töltő papnövendékek spirituálisának. 15 hónapig tölti be ezt a hivatást, míg végül szent halállal koronázza meg életáldozatát 1924 pünkösdkeddjén, 34 éves korában. Ehhez a kis tanulmányhoz forrásmunkául *Odilo Jacobs* kitűnő könyvét használtuk: E. P. Ein großer Priester unserer Zeit. Steyler Verlagsbuchhandlung, 1957.

jól fölkészült a nehézségekre: „Bizalmatlan leszek minden apostoli tevékenység iránt, amely nem Istenben keresi a szent nyugalmat. A legtöbb mentegetőzés itt csak üres kifogás.“ Papi munka, baráti látogatás, lelkipozítás, súlyos betegség — semmi sem akadályozhatta meg abban, hogy egyéb gyakorlatai mellett ne ragaszkodjék a napi egyórás elmélkedéshez. Amikor saját lakásában már egy perc nyugta sem volt, akkor kiszökött a plébániatemplomba, hogy megtarthassa. Ezt hívta úgy, hogy „olajat tölteni a lámpásba“. Persze néha őt is elsodrással fenyegette a tevékenység árja — hiszen az ügyek olyan jók és szentek voltak, és a szükség oly nagy! Mit csinált ilyenkor? „Azt gondolom magamban: A jó Isten nem akarhatja, hogy ilyen lázasan dolgozzam tovább. Úgy veszem hát, hogy minden munkától fölmentettek. De ha a papnak semmi dolga, akkor imádkoznia kell; ezt teszem hát én is. Elmélkedem egy órát. És az óra végén rendszerint megint nyugodt vagyok. Akkor újból áttekintem a rám váró munkát — és sajátságos, ilyenkor mindig az a benyomásom, hogy végére tudok járni.“ Élete végefelé így jellemezte napjait: „Akármilyen szent is mindaz, amivel foglalkozom, főfoglalkozásom ez marad: tápláló elnyugvás Istenben.“

Ennek a töretlenül virrasztó jószándéknak és odaadásnak jutalmaként Isten megadta neki, hogy lelkiéletének érett korszakában már nem hogy megzavarta volna a külső tevékenység, inkább saját lelke is gyarapodott vele. „Betű szerint azzal táplálkozom, amit másoknak feltálok“ — mondotta. És nem egyszer megtörtént vele, hogy gyóntatás, prédikálás, irás közben szinte maga is csak figyelte: mit mond rajta keresztül Jézus.

Gondja volt rá, hogy minden gyakorlati elhatározását imába ágyazza, minden tevékenységének imával és áldozattal vessen szilárd alapot. Nemcsak a magáéval. Áldozatkész lelkek gyülekeztek köréje, és ő — lelkiatyja jóváhagyásával — beleegyezett, hogy életüket az ő apostoli munkájának sikeréért ajánlják fel. Mint kicsiny hostiákat tette őket lélekben minden nap paténájára saját életének áldozata mellé. Ők voltak „kicsi méhei“, Ők hordták össze működése számára a kegyelem mézét. Teljes meggyőződéssel állította, hogy a világ nem azoknak a sokaknak a kedvéért részesült kíméletben, akik buzgó munkában koptatják el magukat, hanem a rejtett lelkekért, akik valahol egy Kármelban térdreborulva imádkoznak. És amikor a Filioli összefüvetelén annyi szép, okos és hasznos megállapítás hangzik el a modern papi életről és tevékenységről, ő csak egy dolgot talál fontosnak: „A papi működés, az igazi, ami ma egyedül tudja még megmenteni az embereket: a szegénység, az imádság, a hit, a bizalom, a vak engedelmesség élete.“

„Ama et fac quod vis!“ Sz. Ágoston nagyszerű mondata volt a jelszava. Ennek a mondatnak nagyszerűségéhez nem méltatlan az ő magyarázata: „Szeretni: ez mindenekelőtt belső tevékenység. Mindenképpen azon fogok igyekezni, hogy engedjem, hadd vonzzon magához az Isten. Akarom hagyni, hogy átkaroljon, hogy beburkoljon, hogy magával ragadjon. Aka-

rom hagyni, hogy fölemésszen egészen. Azzal csak nagyon keveset akarok törődni, hogy azt fontolgassam, milyen külső tettel tudom megmutatni neki szeretemet. Ez mellékes dolog, és a szeretetből magától fakad; kevesebb mint a kéreg a fán. Kinek van nagyobb gondja a keretre, mint magára a képre? Szeress és tégy amit akarsz! „Tégy”: ez a külső rész.“

Mindez pedig éppen nem egy tétlen élet önvigasztaló tanúsága. Hiszen már káplánkorában ilyen drasztikus egyszerűséggel foglalta össze feladatát: „Dolgozni, míg föl nem fordulsz!” „Hétköznap — munkanap” — írta szobájának falára, a vasárnap pedig nem kétszeresen munkanap-e a papnak? Dolgozott is úgy, hogy néhány hónap alatt teljesen kimerült. Élete utolsó hónapjaiban, a szentkenet felvétele után örömmel vallotta be a körülálló nővéreknek: igen, joggal mondják majd halála után, hogy agyondolgozta magát, de ez neki boldogsága, hiszen Jézusért történt, és ha újakezdhethé életét, akkor sem tenne másképp. „Dolgozzatok magatokat mindnyájan agyon Jézusért!” — ujjong föl nagybeteg ajkáról a végső intelem. Hiszen nem hallotta-e a szenteléskor: nem fontos, hogy a pap 40 vagy 80 évig él-e (ő még a negyventől is messze járt!), ha a 40 évi élet 80 évet ér! Pünkösdhétfőn, a halála előtti délután még szakadatlanul látogatókat fogadott. Éjszaka nem tudott aludni. A nővér vizesruhát tett izzó homlokára és részvétellel megjegyezte: „Túlságosan kifárasztotta magát, ugye?” Ő csak annyit felelt: „Igen nővér, hála Istennek, hála Istennek!”

Valóban szinte hihetetlen, mi mindent hozott létre rövid életében, állandó betegeskedéséből lopott óráiban. Lelkipásztori munka, gyermekmozgalmak megszervezése, cikkek és könyvek, kiterjedt levelezés, sok-sok lélek személyes vezetése, konferenciák, lelkigyakorlatok . . . De mindez csak egyetlen célból: „Jézus és Anyánk Országáa a mélységes, mindent átfogó gondom; olyan ez, mint lelkem lélegzetvétele, olyan természetes és szabályos. Minden az Országért való buzgóságból fakad bennem és minden arra irányul, hogy ezt erősítse. Egyetlen cselekedetemnek, egyetlen betűmnek, egyetlen gondomnak sincs más célja.” És lelkiatyjának írt egyik beszámolójában döbbenetes éleslátással foglalja össze a lényegét: „Apostoli munkám és saját személyes életem egy és ugyanaz, s apostolságomnak csak annyi az értéke, amennyire én magam belsőleg értékes vagyok. A apostoli tevékenység vágya és a Jézussal való személyes és teljes egyesülés vágya mindig egyidőben gyúl lángra lelkemben, és kölcsönösen tüzeli egymást. Úgy tetszik nekem, a legszebb feltételek és tervek sem érnek el sokat Jézus és Mária országának megvalósítása érdekében, amíg a saját szeretetem nem izzó, tehát először a magam lelkében kell felállítanom Jézus birodalmát, azután terjeszthetem el kifelé is irásaimmal.“

És lehet-e ma, a II. vatikáni zsinat és a nagy egyházi reformok korában megrendülés nélkül olvasni azokat a szavakat, amelyeket egyik papbarátjához intézett egy mozgalommal kapcsolatban: „Egészen biztos,

nagyon nemes ügy ez és igazságos is, de túlságosan kevés imát és áldozatot kap. Túlságosan kevés az olyan ember, aki bensőleg és külsőleg is alá tudja vetni magát a felsőbbségnek. Pedig ez előbbre vinné az egész ügyet, mint az elégedetlenkedés, panasz és nagy szónoklatok. *Talán egy papra vár a jó Isten, egyetlen egyre, aki csendben áldozatul hozza magát, hogy a nemes ügyet nemes megoldásra is juttassa.*“

Apostol-áldozat

„Apostol-áldozat akarok lenni: apostol és ugyanakkor saját apostol-ságom vágóáldozata (Schlachtopfer)“ — fogalmazza meg tömören élet-programját. Ez mindenekelőtt önmagának tökéletes odaadását kívánja meg. „Szívesebben meghalok, mint hogy csak félig szolgáljak Istennek!“ — kiált fel már a szemináriumban. De természetesen hosszú és rögzös az út az elvi odaadás fiatalos lelkesedésétől a teljes, érett életáldozatig. Mindenekelőtt túlérzékeny, visszavonulásra, szemlélődésre hajlamos alkatát kell áldozatul hoznia. Évekig kínozza a bizonytalanság: szerzetbe lépjen-e, vagy a világban maradjon. Élete végéig szent nosztalgiával gondol a magányos szerzetesi cella nyugalomára; de be kellett látnia, hogy ővele más az Isten szándéka „Te, fiam, csak a harcban fogsz békét találni.“ Papnövendék korában súlyos hitellenes kísértések kínozzák, teljes lelki szárazsággal és sötétséggel. De egész élete során is aránylag kevés része volt Isten „világító közelségében“, amelyre pedig úgy szomjazott, s inkább a „száraz nyugalom“ jutott ki neki Istenben. Sokat szenvedett gyöngéd, túlérzékeny lelkiismerete, határozatlansága miatt is. Hát még mennyi keserves önmegtagadásra adott alkalmat meleg szíve! Szeretett volna kedvében járni az embereknek, jól érezni magát kedves, vidám társaságban, — de a kegyelem nagyobbra hívta és hontalanná tette köztük. Gyötrődésében lelkiatyjánál kereste a részvét, a vígasztalás szavát, — de az csak kurta utasításokkal válaszolt, hogy kiirtsa belőle az önkeresés utolsó maradványait is. Itt is elmondhatta: „Csak önmagam elfeledésében van a megmenekülésem.“ És aztán a nagy külső megpróbáltatások: a katonai kiképzés és szolgálat keserves hónapjai, amikor egészsége egy életre megrongálódott; a sok keserves félreértés, csalódás, mellőzés működése során; végül az utolsó hét év szinte szünet nélküli betegeskedése, meg-megújuló félelmes haldoklása, a lassú elsenyvedés. „Előfordult már velem, hogy egész nap semmi többre nem voltam képes, mint egy mosolyra a mindentlátó Isten előtt.“ Mennyire megalázta az a sok apró rendszabály, amire ügyelnie kellett; az önmagával való kényszerű foglalkozás; egy-egy feszült idegállapotból fakadó türelmetlenebb kifakadás, végül a belenyugvás abba, hogy mások ápolására kell rászorulnia . . .

De hát tudta, hogy a papi életnek ideál kell, igazi eszmény. Ez az ideál — mondja — mindenki számára ugyanaz, csak a hozzávezető utak

különbözők. Abban azonban megegyeznek, hogy mindegyik keresztút, vagyis a szeretetből való szenvedés útja. „A papság kereszt és vértanúság, de egyben béke és öröm is.“

Apostol — és saját apostolságának áldozata. Mert a lelkeket szavainkkal tanítjuk ugyan, de megmenteni csak szenvedésünkkel fogjuk. „Szenvedéseid mértéke lesz a mértéke a jónak is, amit teszel. A Kereszt! Ez vár rád, ha a jó Isten valami nagyra hív . . . Csak a megpróbáltatásokból nő ki az apostolság termése. Nagyobb keresztékért nagyobb élet-szentséget ad Isten, és nagyobb kegyelmek nagyobb szenvedésekbe kerülnek.“ Amikor a szenvedő Krisztust szemléli, biztosra veszi: ez lesz az ő osztályrésze, az ő jövője is. Hiszen aki a célt akarja, annak akarnia kell az eszközöket is. Csakis a szenvedés erejével hatolnak be a szavak a lagymatag lelkekbe. A bűnbánó, lélekben megfeszített pap szavának csodálatos kegyelmi hatása van. A szenvedő pap látványa a hideg szíveket is megindítja. „A szenvedés számomra papi életem helyes rendje. Nem szenvedni: ez ellentmondás és rendtelenség. A szenvedésben rend rejlik, béke, öröm.“ „Szenvedni akarok“, — tér vissza refrénszerűen a kijelentés, amikor számbaveszi, mi mindenre kell leesdenie papi működésében az Isten áldását. „Pap, áldozati lélek, mártír, ez vagy semmi!“

Amit így elvileg vallott, annak hősiesen helytállt saját megpróbáltatásaiban is. Csak apró szimbóluma ennek az olyasmí, amikor betegségében kezéhez kötötte a feszületet, hogy mindig a szeme előtt legyen, — addig is állandóan magával hordta. Máskor egy mérleget rajzolt, az egyik serpenyőbe minden munkáját, prédikációit, hittanóráit, könyveit — a másikba csak egy kicsi keresztet, betegsége keresztjét. És a mérleg erre az oldalra billent. Egyszer egy apácafőnöknőnek egyenesen ezt írta: „Egy kicsi kereszt, amit öt percig türelmes megadással viselünk el, nagyobb áldást hoz kolostorunknak és sajátmagunknak, mint három vaskos könyv és egy egész tintatartónyi tintát fölemesztő irkafirka.“ Azért hát ő is türelmes megadással viselte, amikor főleg nagy ünnepek táján megkapta „a maga ünnepi kalácsát“ — így mondták a jó moerzekei nővérek —, vagyis betegségének egy-egy újabb rohamát. Amikor kicsit könnyebben volt, dolgozott; ha a szívgyengeség súlyosbodott, újból csak „a fekvés apostolságát“ gyakorolta. De amikor egyik látogatója egy ilyen alkalommal sajnálkozva „szegény fickónak“ titulált, Edward erőlesen tiltakozott: „Beteg vagyok, igaz, de mégis a világ legboldogabb embere.“ Mintha csak igazolni akarta volna saját tanítását: „Alázatos, vak bizalom, vídamság a belső szenvedés vagy borús órák idején: ez Istentől való.“

„Ugrás a keresztre“ — így nevezte Poppe önmagának áldozati felajánlását és szenvedésre való tökéletes készségét. Nem kért magának semmi meghatározott keresztet, hanem készen tartotta magát mindenre. Lelkivezetőjének találó szavai szerint azonban mindennekélőtt a szeretet, a szenvedő szeretet vált keresztjévé, belső vértanúságává. Mert egész élete szakadatlan kapaszkodás volt a tökéletes szeretet csúcsai felé; de

ezek a csúcsok nem rózsás fényben izzottak szeme előtt, hanem állandóan ködfátyolba és felhőkbe burkolóztak. „A szeretet semmijébe kell elsülylyedned“, — hangzott lelkiatyjának félelmetes parancsa. Napról-napra világosabbá vált előtte, hogyan követeli meg áldozati odaadása egész életét, micsoda kérlelhetetlen követelményeket állít elébe a szeretet minden legkisebb ténykedésében — és ebben a borzasztó világosságban állandóan azt érezte, hogy szeretete langyos, nyomorúságos, nem-igazi. Szinte elképesztő, milyen nehéz volt a bizalmat gyakorolnia, mihelyt sajátmagáról volt szó. Félt Belgium és Hollandia megvigasztalódva, fellelkésedve távozott betegágya mellől. — Ő pedig ottmaradt egyedül a vigasztalan sötétben. „Ó, egy jégcsap van itt, — tette mellére a kezét, — pedig a szeretet lángjának kellene égnie.“ Valahányszor betegsége újból meg újból a sír szélére sodorta, úgy érezte, hogy teljesen üres kézzel, nyomorultul kell megjelennie a fölséges Isten ítélőszéke előtt — és rettegett ettől az ítélettől, rettegett a kárhozattól. „Olyan ez, mintha az Irgalmasság minden irgalmasságát elzárná előlem“ — mondotta. Ilyenkor csak a mások imájáért való alázatos folyamodás és az Anyjának, Máriának közbenjárásában vetett bizalom nyugtatta meg egy kevéssé.

Már korán fölmerül feljegyzéseiben a kifejezett *életáldozat* gondolata, és pedig egészen hősi módon: a diakonátusi lelkigyakorlaton hallott szavak hatására felajánlja életét „minden testvéréért, akinek üdvössége veszélyben van“. Később az életáldozat módja és célja egyre inkább konkretizálódik. 1919 elején, súlyos betegségében írja lelkivezetőjének, hogy szinte egyetlen lelki tevékenysége: szent papokért könyörögni Istenhez. Ennek természetes következménye pedig, hogy mindig jobban vágyik feláldozni magát erre szándékra. De a teljes szívből meghozott, őszinte áldozat különleges kegyelme Istennek. Ennek magaslatáig még nem jutott el. „Isten világosságában lépésről-lépésre akarok fölfelé menni és elégedett akarok lenni a kegyelemnek azzal a mértékével, amelyet megadt nekem.“

A döntő kegyelmi felszólítás 1919 tavaszán éri lelkét, a löweni papi összejöveten. Felajánlja életét Istennek lassú vértanúságra, „hosszantartó szenvedésre“ paptestvéreiért. Kérése betű szerinti meghallgatásra talál. „Nézd egy új nap a meghalásra!“, — mondhatja el minden reggel, és aztán az ötéves haldoklás végefelé Isten lassan megérleli benne a meggyőződést, hogy mindezek után jobbat nem adhat a papi egység és életszenség felvirágzásáért, mint saját életét. Utolsó mozdulata szimbolikus erővel vési ezt belénk: „Lassan kinyíltak kezei, mint amikor az ember fel akarja kínálni magát. Senki sincs most itt, aki megtiltaná neki, hogy meghaljon (célzás Mercier bíboros levelére, aki az engedelmesség erejével megparancsolta, hogy kérje egészsége helyreállítását), vagy megzavarná végső, nagy áldozati odaadásában. Pontosan háromnegyed hét. Egy utolsó lélegzetvétel, és kezdetét veszi az örök szentmiseáldozat a mennyben.“

A csorbítatlan Evangélium

„Nem akarok attól félni, hogy egészen belevessem magam Isten jóságának és kegyelmének áramába“ — írta Poppe szemináriumi éveiben. Talán csodálkozunk: hiszen mire való félni Isten — jóságától? De gondoljuk csak meg: micsoda megalkuvástalan odaadást követel meg ez a kegyelem választott lelkeitől! „Ó Jézus, Szerelmem, Hozzád hasonlónak lenni! Nem amolyan nem-valódi testvérnek, nem félig-testvérnek, — Hozzád hasonlónak!“ Egy ízben lelkiatyjának arról ír: világosan érzi, hogy két lépcsőfokkal magasabbra kellene hágnia egész lelkiéletében, akkor találná meg belső békéjét. És a válasz nem késik: „Nos tehát: két fokkal magasabbra!“ Hány papi lélek torpan meg a kegyelem felhívása előtt, az utolsó vagy utolsóelőtti lépcsőfok előtt, és kisebb marad a számára kiszabott mértéknél, — torzó . . .

Már korán megjósolta neki egyik gyóntatója, hogy az „ellentmondás jele“ lesz másoknak, és ez a jóslat részeg örömmel töltötte el lelkét. „Ó Úrnóm, — könyörög, — ments meg engem attól a kényelmes nyugalomtól, amelyet a tökéletlen életben találnék, ments meg minden félségtől!“ Kezdetben még nem látott egészen tisztán: alázatossága tiltakozott a feltűnéseltetés ellen, Isten iránti szeretete pedig nem tűrte a megalkuvást. De azután megértette, hogy van „kívánatos különtség“ is: az Evangélium hősie követésének útja a nyárspolgári világban. És ehhez az úthoz soha sem lett hűtlen.

Mindenekelőtt a *szegénység* minél teljesebb megvalósításában mutatkozott ez mag nála. Nagyon közel áll itt Szent Ferenc eszményéhez, akinek harmadrendjébe be is lépett. A Poverello meleg, költői lelkülete, a szegénység-Úrnő iránti lelkes szeretete egészen az ő lelkéből is való. Hogy már a szemináriumban milyen komolyan vette ezt, kitűnik abból a megjegyzéséből, amikor néhány óras tanulás után már majd megfagyott a fűtetlen szobájában: „Micsoda boldogság szegénynek lenni, nem igaz?“ Itt olvasta a Fájdalmas Szűzről nev. Sz. Gábor életleírásában azt a hasznos szokást is, amit aztán élete végéig megtartott: havonta szemlét tartott szobájában, és mindig talált valamit, amit a szent szegénység nevében még nélkülözni lehetett, vagy egyszerűbbel, hitványabbal pótolni. „Rekollekciót tart, — mondták a nővérek, — megint valami kikerül a szobából.“

Sokat haladt a szegénységben a menekültként Bourlers-ben töltött hónapokban is, hiszen akkor teljességgel plébánosa jószívére volt utalva. De az igazi „eljegyzés“ ideje: káplánkodása. Nem, ő igazán nem élt „hiú, haszontalan és gazdag papi életet“, amitől rettegett. Nem feledkezett meg apjáról, a szegény pékmesterről, sem Mesteréről, Jézusról, aki előbb maga volt szegény, s úgy hirdette boldognak a szegényeket. Ülhet-e a pap nyugodt lelkiismerettel dúsan megrakott asztalnál, míg vele szemben Jézus meztelenül függ szobája falán? . . . Aznap, amikor lelkivezetője

engedelmével kirakja hálószobájából káplán-elődje kényelmes bútorait, hogy pusztá szalmazsákon aludjék, ilyen felejthetetlen sorokat ír naplójába: „Ó boldog szegénység . . . Ha nem élt volna bennem a remény, hogy egyszer még élettársam leszel, sohasem tudtam volna elhatározni magam az apostoli életre. Te, a szegény, és mégis mindig termékeny, te voltál mindig a reményem, szilárd bizodalmam, győzletlen fegyverem . . . *Olyan papokra van szükségünk, akik a közönyös világot a csupasz szegénység életével győzik meg.*“ Hiszen máskülönbén csak „szavakkal cirógatjuk“ a lelkeket. Prófétai lelke előtt fölsejlik a jövő képe: „sok szegény, ismeretlen pap közösen fogja majd megvalósítani a tökéletes evangéliumi papi élet eszményét“. Káplánkorában egész fizetését szétosztja; kisebbik része anyjának és testvérének jutott, a nagyobbik a szegény munkásnegyed lakóinak. Mikor már nem volt pénze, akkor zsebóráját, kedves hegedűjét tette zálogba, vagy nagy önmegtagadással koldulni ment jómódú házakhoz védenicei érdekében. Még azt is megengedhetetlennek érezte, hogy egy-egy pohár bort kedélyes társaságban megigyék, egy-egy pipát elszívjon, — pedig makacs absztinenciája sok szemrehányásra adott alkalmat, s különösen plébánosa rosszalása bántotta érzékeny, gyermeki kedélyét. — Később, érett korában, anélkül, hogy valamit is engedett volna igénytelenségéből, mintegy lekoptak az éles, feltűnő szögletek szegényességének gyakorlásáról. — Ahogy akkor élt, az már valóságosan a szegénység művésze; ugyanakkor pedig egyre mélyebben és tágasabban hatolt be ennek az evangéliumi erénynek jelentőségébe és értelmébe is. A szegénység, — mondja, — félreismert szépség, akit a világ megvet, de Jézus kiválasztott magának. „A szegénység egyszerűséget hoz egymáshoz való viszonyunkba, és a belső élet szilárdságát.“ Nagyszerűen tudta összekapcsolni a szegénységet az engedelmességgel; pl. a pénzt anyjára bízta, az vezette a háztartást, ha pedig neki személy szerint kellett pénz utazásra, alamizsnára, akkor tőle kérte a szükséges összeget. Útközben kísérőjének adta az erszényt. Soha egy fillért sem tekintett sajátjának. Mennyire örült, amikor egyizben a zárda beszédszobájában érte egy súlyos szívroham, s így minden kilátása megvolt arra, hogy a hirtelenjében ott helyben felállított kölcsönágyban haljon meg! „Ugye most igazán szegény vagyok?“ — dicsekedett gyermekien.

Lelkiségének másik nagy evangéliumi vonása: az *engedelmesség*. Amint a szemináriumban minta-kisapoként tartották számon előljárói, úgy volt később minta-káplán és minta-lelkigyermek. Halála után püspöke csak ezt mondogatta róla: „Olyan engedelmes volt, olyan engedelmes!“ Pedig ez az engedelmesség nem egyszer nagyon sokba került neki. Életének egyik legdrámaibb órája az a püspöki kihallgatás volt, amikor ordináriusa kivette kezéből a virágzó katekista-intézmény irányítását, tehát mintegy kismemizte saját alapításából. Ő válaszképpen letérdelt és áldását kérte. Saját bevallása szerint ekkor kapta meg egész életére „a hierarchia kegyelmét“, vagyis az egyházi felsőbbiséggel való kegyeletes együttérzést és az

annak való feltétlen alávetettséget. Azt is jól tudta, hogy a plébánia minden dolgában a plébános — a családnya — az illetékes. Csak naplójára bízta lelke keserűségét, amikor a plébánosa a maga józan megállapodottságában álmódzásnak tartotta ifjú káplánja lélekmentésre vágyakozó buzgóságát: „Boldog álmok . . . Jézus, a Te álmaid!“ Ugyanilyen föltétlen engedelmességgel vetette alá magát lelkiéletében a gyóntatói, lelkivezetői irányításnak, nehéz korszakaiban ez a vak engedelmesség maradt egyedüli ereje és vígasza.

Edward az Egyház testében a nyelvhez hasonlította tanítói hivatalát; akármilyen betegség is emésze a testet, ez a testrésze mindig ép marad. Mennyire fájtnak neki, hogy egyes paptársai bizonyos hazafias-politikai okokból elutasító, bíráló magatartást tanúsítottak püspökeik iránt! „A mi 20. századunk — panaszkolta — nagyon okos, de elveszítette érzékét a hierarchia és az engedelmesség iránt.“ Ő maga ezzel szemben meggyőződéssel vallotta: „A püspököm iránti engedelmesség legcsekélyebb tettét is többre becsülöm az egész világ minden jó művén való munkálkodásnál.“

Megint csak nyomon követhetjük lelkiéletének fejlődésében, hogyan válik az engedelmesség „nélkülözhetetlen mankó“-ból — ugródeszkává. Jóideig úgy gondolta, hogy ennek az erénynek tökéletes gyakorlása csak a kolostorban lehetséges. De végül is rájött, hogy aranyzemeckéi ott vannak elszórva körülötte, a mindennap legközségesebb foglalatosságainak homokjában. Miért ne engedelmeskedhetnék Isten akaratának édesanyja óhajaiban, az ápolónővér intésében, egy-egy barátja, látogatója kívánságában? És amikor ezt a „mindent átfogó engedelmességet“ kezdte gyakorolni, felujjongott: „Most éppen olyan gazdag vagyok, mint egy szerzetes!“ Sőt utoljára még azt is fölfedezte, hogy amikor parancsolnia kell, akkor is engedelmeskedik: hiszen nem papi küldetése iránti engedelmességből teszi-e? Mindamellet az engedelmességnek ez a tökéletes gyakorlása semmilyen sem akadályozta lelkiéletének és papi tevékenységének szabad kibontakozását. Ilyen ellentmondó dolgok harmonikus összesimulása csak igazán szent életben lehetséges. Beteljesedett rajta saját szava: „Élj Istennel, és minden parancsszóban Istent fogod hallani.“

Igen, Poppe egy egész megalkuvástalanul hűséges élet során valósította meg azt, amire a diakonátus fölvételekor buzdította magát — és ezek a szavak megint különös érvénnyel csengenek a mi fülünkbe, hiszen nekünk már a „csorbítatlan evangélium“ kifejezés is egy másik drága ajakról, a reform nagy elindító pápájáról ismerős: „Légy eleven evangélium, nem megcsönkített, nem meghamisított, hanem igazi! Nem a saját evangéliumod, nem a megszokásé, nem korodé, hanem Jézus Krisztus örömhíre!“ Ő igen, az ilyen papi élet adná vissza az Egyháznak igazán a tartóra emelt világosság hivatását! „Mutasd föl Egyházadat, jegyesedet, levita! Emeld magasra és állítsd a gyertyatartóra! Beszöld a nyelvét, harsogjon belőled szava, mint a mennydörgés!“ Mert — és ez is az ő

szava, és egyben az Úr Jézus evangéliumi szava — „egyedül az igazság, a teljes igazság szabadít meg engem“.

A mennyei Atya égi és földi családja

Lelkiéletének alapvető jellege: egyszerűség, közvetlenség, melegség. Ilyenféle párbeszédnek folynak közte és Jézusa között: „Fázom — éhezem — szomjazom. Testvérem, Edward, szeretsz-e engem?“ — „Testvérem, Jézus, te tudod, hogy szeretlek. Adj nekem lelkeket!“ Ennek a boldog, gyermeki közelségnek megint csak szentírási reminiscenciájú, ragyogó kis ifjúkori epizódja, amikor egy papnövendékbarátjával táncra perdül a kápolna ajtaja előtt! Nem szégyelli, — mondta erről, — egyszer történt csak egész életében, s akkor is Jézusért történt! Később is szinte magától nyílt mindegyre mosolyra ajka az Oltáriszentség előtt. Erőszakot kellene tennie magán, — vallotta meg, — hogy más kifejezést adjon arcának, mint a boldog derűét. A tabernákulumban rejtőző Jézus volt a mindene, nála pihente ki magát, amikor nagyon belefáradt a munkába. Élete végéig nem tudta megbocsátani magának, hogy amikor a moerezkei zárdába érkezett, engedte magát az ebédlőbe vezetni és megfélekedezett arról, hogy először a Házigazdánál tisztelegjen. Azontúl minden utazása előtt az utolsó, és megérkeztekor első útja a kápolnába vezetett. Leopoldsburchban egyideig megvolt az a boldogsága, hogy lakosztályában őrizhette az Oltáriszentséget. Ekkor úgy dolgozott legszívesebben, hogy nyitvahagyta szobájának és a kis kápolnának ajtaját, úgyhogy íróasztala mellől odalátott a tabernákulumra. Később a kápolnát a kaszárnnyába helyezték át. Ez fáj neki, de szívesen meghozta az áldozatot, hiszen Jézus most fiai körében tartózkodott; másrészt meg úgy találta, hogy a szegénység szellemének is jobban megfelel, ha nem részesül ilyen kiváltságban. A szentmise mondására nem fordított több időt a szokásosnál, de mélységes összeszedettsége, átélése felejtethetlen maradt minden résztvevőnek; utána pedig félórás elmerült hálaadást tartott.

Lelkiéletét két nagy korszakra oszthatjuk mintegy hosszmetzetben. Az elsőben a maguk sokféleségében gyakorolta az egyes erényeket, szüntelenül résen állott a gonosz mindenirányú támadása ellenében — lényegében azt folytatta a hősiességig, amit kispap-korában elkezdett. Kápláni működése kezdetén járta ki lelkivezetője irányítása alatt Szent Ignác iskoláját. Ez nem volt könnyű másforma alkatának, de rendszerességében, szilárdságában annál hasznosabbnak bizonyult. — A második korszak, amelyet löweni áldozati felajánlása fémjelez (1919 máj. 1: a Szűzanya hónapjának kezdete és szentelésének harmadik évfordulója), az ő teljes „megtérése“ — így szokta emlegetni — az első életveszélyes szívrohamokkal kapcsolatban. Úgy érezte, csak azért kapta vissza az életet, hogy mindenestül Urát szolgálja vele. És belső élete most már egészen egyszerű lett: szeretet Jézus és Mária iránt, teljes hasonulás hoz-

zájuk gondolatban, érzésben, beszédben, cselekedetben — ennyi a lényeg. „A kereszt dőreségének“ is nevezte ezt az életstílust, hiszen szükségképpen olyan dolgokhoz kellett vezetnie, amiket a világ ostobaságnak tart. „De először bensőleg lenni balgának és csak azután külsőleg, hogy a külső egybehangozzék a belsővel.“ Ebből az időből, tehát a teljes kiérlelődés korából származik az alábbi főszege levélrészlet. Valaki „Vallásosságának jellegéről“ faggatta. Válaszában mélységes alázat párosul teljes lényeglátással: „Az én vallásosságom módja? Imádkozz inkább egy Üdvözlégyet értem, és ne kérdezz vallásosságom módjáról. Azt hiszed, testvér, tudom én magam is, hogy szentignáci vagy benedeki? Csak azt mondhatom neked, hogy megalapozását rendszerint az Evangéliumokból vagy a Szentírásból veszem, és csak aztán állapítom meg, Szent Benedék, vagy inkább Szent Ignác stílusa-e. Vallásosságom jellege csak az, hogy nagyon alázatosan együtt akar élni Jézussal az Anyaszentegyházban és egészen azoktól függeni, akik által Jézus irányít minket. Tevékenységét nem rendkívüli dolgokban akarja keresni, hanem a mindennap kötelességeiben és keresztjeiben, és azokban a körülményekben, amelyekbe Jézus gondviselése itt és most beleállított. Egyszerűen a sajátmagunktól való tökéletes külső-belső elszakadásra akar vezérelni, és a legtisztább hasonlóságra Jézussal, úgyhogy mintegy másik Jézus, Jézusnak egészen hasonló testvérekéi legyünk általa és őbenne, egész gondolkodásunkban, imánkban és cselekvésünkben, mindenekelőtt pedig testvéreink, embertársaink, barátaink és ellenségeink iránti szeretetünkben. Vallásosságom felét az oltár tölti be a Golgota levágott Bárányával, felét a Keresztrefeszített története . . . Semmiképpen sem érzelmi jámborság, hanem a hit és szeretet élete. Előszeregettel támaszkodik a bizalomra, mert abból nagyobb nemeslelkűség fakad, hogy egészen meghaljunk Jézusban. Monforti Sz. Grignon, a szulpiciánusok és Szalézi Sz. Ferenc írásaiban találtam meg a legszebbben.“

Persze a lelkiéletben nincs megállás. Az utolsó három hónap, amit már szinte mindenestül ágyhoz szögezve töltött, szinte viharszerű lendületet hozott a földtől már teljesen elszakadt lélekbe, — a Szentlélek viharát. Lelkiatyjához intézett utolsó leveleiben már a kimondhatatlannal birkózik — a szeretet izzó dadogása, az odaadás vágyának feneketlen mélysége árad ezekből a mondatokból.

És közben sohasem tekintette magát egyébnak, mint haszontalan, nyomorult szolgának. Lelkiatyja ugyan működésének sikerei érdekében megiltotta neki, hogy kedvezőtlenül nyilatkozzék magáról, de ismételtlen vádolnia kellett magát ennek a tilalomnak megszegésével. Leopoldsburgban történt, hogy egyik lelkigyermekét, egy frátert elkísérte a kaszárnyába és közben arról kérdezte: milyen az ő véleménye szerint a jó lelkivezető. Az gyanútlanul elmondta, amit legjobban gondolt — és csak a végén jött rá, hogy most ő adott lelkivezetést vezetőjének! De talán mindennél beszédesebb az alábbi bájos epizód: Papi összejövetelekre utazott

egy barátjával; neki kellett a bevezető előadást tartani. Imádság ürügye alatt breviáriumával a vasuti fülke egyik sarkába húzódott. De barátja, aki titokban megfigyeli, látja, hogy a breviárium helyett egyre csak a mindig magával hordott kis feszületre szegezi szomorú szemét és azt ismételteti: „Szegény Jézus! Szegény Jézus!“ Igen, szegény Jézus, mert ilyen nyomoruságos szerszámot kell használnia, hogy kedvenceinek, a papoknak elmondja a szeretet szavait! . . .

Egyízben egy pap-barátja járt nála. Búcsúzáskor megkérdezte tőle: ki megy vele. Senki, — felelte a kérdezett meglepetten, — egyedül megyek. „Ugy, egyedül mégy? Ilyesmi velem sohasem fordul elő.“ És elmondta, hogyan kíséri őt, ha valahová indul, mennyei Anyja, Szent József, az őrzőangyal és különösen tisztelt szentjei. — A szentek egységének ez a teljesen gyakorlati, intim, szinte naivul kedves átélése lényeges vonása meleg lelkének. Mindenekelőtt a boldogságos *Szűz Mária* egész vallásosságának gyújtópontja. Semmi kétség: egyike volt századunk legnagyobb Mária-tisztelőinek. Erről szól életrajzának leghosszabb fejezete. Legyen elég annyi, hogy a szolid teológiai alapok keresése és kultusza teljes egységbe olvadt benne a gyermeki közvetlenséggel. A következő kis idézetben mindkettő benne van; írója mindössze 22 éves, ekkor készül a Grignon-féle nagy felajánlásra: „Halgass ide, édes jó Mama: emlékszel még márc. 25.-ére? Közel 9 hónapja már. Tudod-e imádságomat vágyakozásomat, első vágyamat? Márc. 25.-én méhedbe fogadtál, engem, a te új Jézusodat, hogy a Szentlélek ereje által kiképződjem benned, és igazi fiad legyek, aki belőled született és jött a világra. Drága Mamám, már közeledik a vég, nemsokára Betlehemben vagyunk. Kedves isteni Anya, lehetek-e én a kicsi Jézus, megszülethetek-e mindörökre az életre, az áldozatra, a papságra, a tökéletességre? Esedezem hozzád arra a bensőséges vágyadra, hogy minden papi lélekből Jézust alkoss: csinálj gyermekedből, leendő papodból igazi, valóságos Krisztust! Anyai öledben hordozol, és én epedve vágyom az Istenben való élet után és a lelkekben Isten élete után. Te is vágyakozol a te kedves új kis Jézusod eljövetele, lelki születése után, hogy annál jobban szeresd, ha egészen hasonlóvá lesz igazi Fiadhoz. Ó Anyám, csak érted, benned, veled akarok élni, úgy amint te . . . ó drága, drága Anyám!“

És kapcsolódjék a születés képéhez Mária méhéből a halálé Mária karjában. Egyik lelkigyermekét buzdítja: bizza magát egészen Anyjára, vele sokkal könnyebb lesz minden. Mert még sok dolog van, amelyben meg kell hálnia önmagának. „Mária karjában egész nyugodtan halsz meg. Az édes Istenanya karjára vesz és keresztülvisz a halál sötét folyosóján. Behúnyhatod a szemed. Hiszen Mária visz . . . Amikor mindennek vége, akkor azt mondja neked: Most nyisd ki a szemed. Föltekintesz, és egészen elcsodálkozol, milyen utat tettél meg.“

Naivságig menő kedvességről beszéltünk. Edward maga mesélte, hogy néha vitába keveredik kedves szentjeivel, sőt magával Jézussal és Máriával

is: „Jézus akkor elmondja az ő véleményét, Anyja is az övét és én is az enyémet. De a vége mégis csak az, hogy szót értünk.“

Szent József tisztelete Bourlers-ban mélyült el benne; ott többízben csodaszerű módon tapasztalta segítségét. Ottani plébánosa kívánságára könyvet is készült írni tiszteletéről, éppúgy, mint Szűz Máriáéről is. — A legbensőbb barátságban volt Őrzbangyalával. „Gábríelkének“ nevezte, hiszen az hozza meg neki Isten üzenetét. Nemcsak őt magát kellett megoltalmaznia, hanem gondot kellett viselnie lelkigyermekére, lelki társaira is; különösképpen pedig a lelkivezetéskor kellett szájába adnia Isten szavait. Hasonlóan tisztelte mások Őrzbangyalait is; amikor egy gyűlésen konferenciát tartott, először mindig a összegyűltek Őrzbangyalait köszöntötte magában.

A szentek közül érthető okokból az arsi szent plébánost, Vianney Sz. Jánost, és Kis Szent Terézt tisztelte leginkább. Egyre inkább magáénak érezte és élte a „kis utat“: „A szeretetet a legkisebb dolgokig menően gyakorolni, és kicsinynek lenni a hősiességig.“ (Hát még ha a „hamisítatlan“ önéletrajzot ismerte volna, úgy amint mi ma, a maga kócosabb, közvetlenebb, ragyogóan humoros jellegével!) Saját bevallása szerint élete legnagyobb kegyelme lisieuxi zarándoklata alkalmával, Kis Teréz sírjánál jutott osztályrészül.

Ez a meleg lélek, amelyik már a mennyország lakóival is olyan otthonosan érintkezett földi életében, hogyne tárult volna áldozatkész szeretettel földi testvérei felé? Katonakorában pl. szivességből szerelmesleveleket írt egy beteg bajtársa helyett . . . Nem volt szív, amelyik meg ne nyíljon, hogyha ez a két „fenekestül jó“ szem rátekintett. De mindenekelött és mindenekfölött az emberek két csoportja volt drága számára, ezekért emésztette föl elsősorban életét. Az a két csoport, amely Jézushoz is legközelebb állt: a gyermekek és a papok. Lelkiatyja ünnepélyesen meg is bízta, hogy ezeknek apostola legyen. Az áldozási szövetség, a katekistaintézmény megalapítása, az Eucharisztikus Keresztshadjáratban betöltött vezetőszerpe (1945-ben Belgiumban 100.000 tagot számlált ez a mozgalom), sok-sok cikke és főleg az „Eucharisztikus Oktatókönyv“ tanuskodik arról, mit tett Poppe Jézus kicsiny kedvenceiért. Boldogan tette; amikor elsőáldozási énekeket és imákat írt, saját bevallása szerint „boldogabb volt, mint a római pápa“!

Növendéktársai már a szemináriumban vezérüknek tekintették, odaadó jámborsága mindegyikükre nagy befolyással volt. De igazi missziója a papság körében akkor kezdődött, amikor régi jóbarátja, Messiaen Róbert, korai halála előtt rábizta a Filioli-mozgalmat. „Általam, Uram, általam?“ — kérdezgette boldogan és megrendülve. Teljes kibontakozását pedig a leopoldsburgi hónapok jelentették. Itt igazán „a nyáj példaképe“ lett: lelkivezetésére volt bízva a katonai szolgálat éve alatt az ország egész világi és szerzetes-papsága. Hogy Istentől küldött szent volt, azt talán mindennél ékeesebben bizonyítja, hogy meg tudta tenni azt, ami a legrit-

kább papnak sikerült: próféta volt a maga hazájában, saját testvérei között. Igaz, ha valakinél, akkor nála érezhették az „aranyfedezetét“ saját életében mindannak, amit mond. (Mint nálunk a felejthetetlen P. Hunyánál.) Valahányszor előadást, lelkigyakorlatot ment tartani, a megerőltetéssel betű szerint az életét kockáztatta; és ezt jól tudták hallgatói is. (Néhány lelkigyakorlatát és esti buzdító „rövid szavait“ a „Sicuti fratres“ c. kötetbe gyűjtötték össze 1936-ban. Ez a legjobb műve.)

A közvetlen testvéri együttélés édes tapasztalatában csak nagyon rövid ideig volt része: 3 hónapig lakott együtt Moerzekében Keukelaere atyával. Életének legboldogabb ideje volt ez! Minden reggel kölcsönösen megadták egymásnak a papi áldást, este pedig meggyónták egymásnak a nap hibáit; ezt hívták tréfásan úgy, hogy „egymás lábát megmosni“, Isten azonban elszóltotta mellőle lelki testvérét a mennyországba. Haldoklásának nehéz napjaiban Edward úgy állt betegágya mellett, ahogyan csak egy szent tud egy másik szent oldala mellett állni. — Később négy paptársával kötött lelki szövetséget, pontos szabályzattal, hogy segítsék egymást az életszenség útján, Levélben érintkeztek; nyaranta egy-egy napra összejöttek megbeszélésre.

Igy gyakorolta Poppe maga is azt, amit „korunk sürgető szükségleté“-nek tartott: a papok közös törekvését magasabb lelki életre. Szükséges ez, — mondotta, — mert olyan könnyen kiábrándítja különösen a fiatal papot és megbénítja lelkületét az a sok félség, tökéletlenség, amit maga körül lát; mert gyöngeségünk olyan könnyen veszi az adott viszonyokat megváltozhatatlan törvénynek, és menti ki magát a megszokással. Azért kell szorosan egymáshoz kapcsolódnunk, kölcsönösen bátorítanunk egymást a természetfölötti és testvéri szellemre és közösen törekednünk igazi papi életszenségre. „Sok vihart vetettek el a nemzetek között; elkészülhetünk még nem egy kitérésre. Elő vagyunk-e készülve rá? Intenzív belső élettel és testvéri együttműködéssel megnőttünk-e annyira, hogy szembezegejlünk az istentelenség és erkölcsatlenség roppant támadásaival? Jézus kegyelme és a minden kegyelem közvetítőjének segítségével minden bizonytal túláradó bőséggel rendelkezésünkre áll. Egyik legfontosabb külső kegyelem kétségtelenül testvéri, nagylelkű papi együttműködésünk. Ez meggyőződésem.“

Mondhatunk-e jobbat mindezeket átelmélkedve, mint hogy felsőhajtunk a Poppe koporsója mellett imádkozó kis „kereszteslovagokkal“: „Kedves Edward Poppe, segíts nekünk, hogy mi is olyan szentül éljünk mint te!“ És ő bizonyosan segíteni fog; hiszen akarhat-e mást a mennyben, mint amiért itt a földön életét adta! „Testvér, — ismerte be bizalmasan az első nagy roham után egyik paptársának, — sohasem kértem a jó Istent, hogy soká élhessek vagy boldog legyek itt a földön. Csak arra kértem, hogy őt nagyon szeressék az emberek. Arra kértem, hogy sok jót tehessek és ezért dolgozhassam. Azért könyörögtem, hogy jöjjön el az ő országa és hogy a papok szentek legyenek!“

SÍK SÁNDOR (3)

Az „őszikék“

Eredetileg a költő estéjéről kívántam még röviden szólni, egy kis izelítőt csatolva az *Őszi fecske* (1959) c. verseskötetből, továbbá szólni a misztikusról és a síksándori örökséggel kapcsolatos felelősségünkéről¹. De azóta napvilágot látott a költő posthumus verseskötete, az *Aldás* (1963) — és mily gazdag tartalommal! — valamint a költő művészi önvallomása (1941) egy eddig kiadatlan levelében² és néhány értékes tanulmány barátaitól, közvetlen munkatársaitól³. Ezt az új forrásanyagot lehetetlen volt kiaknázatlanul hagyni. Ezért kissé behatóbban foglalkozom az őszikékkel⁴, amelyek oly gazdagon és telten tárják elénk „a tarka ősz csorgó gyümölcsseit. És illatát egy visszatért tavasznak, Egy emberélet minden illatát“, hogy bennük mint gyűjtőlencsében látjuk, mit akart és mit tudott Isten kegyelmével megénekelni és megélni életében és halálában Sík Atyánk. A behatóbb tárgyalással adódó aránytalanságot már csak azért is vállalnom kellett, mert az emigrációban ritka hollószámba mennek ezek az új verseskötetek, és ezért az őszikéket Sík Sándor költészetének jó ismerőji is kevésbé ismerik.

Az első — formai elem — ami feltűnik: az őszi termés nagy *gazdagsága*. A költő, aki háborús időkben hosszú hónapokon keresztül néma volt, életének őszén egyre jobban elmélyülő kontemplációkban kiérett természet gazdag asztagokban tárja elénk. Időnként csak úgy „fojtogatta“ az ihlet. Ezért zúgolódik szerényen a sors ellen, amikor rendfőnök lett: „Igy lett a szegény Jónás (a silány, De mégis csak próféta) — kapitány“ és arra kéri az Urat, „vessen már véget a fojtogató mesének“:

Siess Uram, ne késlekedj sokat,
Mert halálosan fáj és fojtogat
Ami belőled bennem fúl: az ének.
Ó engedj énekelnem Ninivének. (A fordított Jónás próféta)

Az ének ellenállhatatlan erővel tör ki belőle — a költő végig akarja mondani mondanivalóját:

Mіндеgy, én lelke, jöjjön ami jön,
Emberjussodból semmit el ne engedj,
Szónak születtedél, mely kimondatott:
Hadd mondja végig, amit belezengtek.

Szent jogának tartja, hogy e hivatását öregén-betegen is mindvégig teljesítse.

Ezt vallja büszkén, nem kis költői és prófétai öntudattal, amikor Balanyi György öreg és betegeskedő barátját testvéri aggodással inti, hogy pihenjen, gondot-könyvet-versírást félretelve: „Kérdezd meg a fáradt pacsirtát, Miért énekel, amikor repül?“ . . . „Kérdd a világtalan Homéroszt Vagy Beethovent, a siket héroszt: Miért nem szünnék dallani.“

. . . akit az arkangyal egyszer
Parazsával ajkon perzselt,
Annak nincs többé kegyelem.

Akarja bár, vagy ne akarja,
Dadogja bár nehézkes ajka
Bénulva tán a szózatot:
De tudja, hogy halála lenne
A nap, melyen kihülne benne
A szó, melyért meggyújtatott. (Levél Balanyi Györgyhez)

S mikor önmaga is „dörmög a muzsával“ betegágyán, mert lelkiismerete már azt mondaná, hogy immár csendességgel forduljon „nagy Csend elé“ s imádkozzék, hallja a Múza parancsát:

Egy az Isten, egy a Törvény,
Egy az élet is:
Míg az Isten írnod adja,
Ahogy Isten írnod adja,
Irsz.

(Dörmögés a Muzsával)

Az ősz dicsérete

Ami az őszikékben — érthetően — új hang a számunkra: az öregkor érett-teltségének élménye, a költő egyik legszebb versének szavával élve: az ősz dicsérete.

. . . legzengőbb a lomb zenéje őszkor,
Bimbó-s virágnál mézebb a gyümölcs.
Elzúg a harc és elzajong a hőskor:
Harcosnál, hősnél emberebb a bölcs.
Ó lombos erdők őszi orgonája,
Milyen teli-mély a te muzsikád!
Ezer sipod egyszerre intonálja
Az emberlét ezernyi dallamát.
Tavaszi illata, nyarak szenvedelme
S a tiszta tél kristály nyugalma benne.

Szeretete — életének alapélménye, vezérmotívuma — megérett, elmélyült. Ami kezdetben fiatalos program ígéret volt, az most igazolást nyert; egy hosszú emberélet folyamán, viharos időkben férfiasan vállalt felelősség és munka során, a költői és apostoli hivatásnak való teljes odaadottság

félszázadában beérett, valósággá vált. A lobogó lángolásból mélyízzás lett. Egyízben őmaga is csodálkozva kérdi, mikor lelkes fiatalok egyik ifjúkori versét szavalják: „Mi ez a dal? Ki énekelte? Hogy tudtam akkor mondani?”

Amikor napvilágra hoztam,
Őt búgta minden idegem,
És mégis: ahhoz, ami mostan,
Szegényes volt és idegen.

Csak most él igazán egészen
Most mondja azt, ami vagyok
Most tükrözi teljes egészem
S azt, ami énemél nagyobb.

(Unokák)

De nemcsak a szeretet elmélyülése, hanem az öregkor bölcsesége és a bölcsékhez illő őszinte alázata teszi gazdaggá ezt az őszit. „Mennyivel több nekem a Valóság, Mint ahogyan a húszéves agyacska Képzelte és szomjazta a világot . . .”

Mindent felülről néztem akkor,
Most — most alulról nézek én.
A szép szónál szebb a valóság,
Attól vagyok ma részeg én.

Kozmikus szeretet

Az eddigiekben már láttuk, hogy Sík Sándor középponti témája a szeretet, az Isten- és emberszeretet. Az őszikékből úgy tetszik, hogy ez a szeretet még jobban kiterjed, átfogóbbá, egyetemesebbé lesz, *kozmi*kus tett tárgyat, mindent — és a mindenekben Istent.

Ime, előljáróba, egy kis adalék „A búcsúzó Naphoz” írt verséből:

Vidd, égi postás, a szívemet küldöm,
Köszöntök embert, fát és csillagot,
Akiket látnom meg nem adatott
Ezen a dús, de fősvénymarkú földön.

S ha összejutsz az égi körmenetben
Azokkal is, miket csak sejtendem,
Csak hinnem enged szűkös szellemem,
Mondd el nekik, hogy őket is szerettem.

S ha eljutnál a Központ közeléhez,
Ahol mindenben minden Aki Van,
Sóhajts elébe halk bizalmasan,
Hogy lelkem nála kisebbet nem éhez.

Mielőtt a részleteket elemeznők, érdekes lesz felidézni a költő programját posthumus önvallomásából, s akkor láthatjuk, mennyire tudatos és pedig nem magára kényszerített, hanem szükségszerű, meggyőződéséből fakadó magatartással állunk szemben.

„ . . . az Isten-szeretet már mivelta szerint sem tud csak Isten-szeretet lenni. Aki azt mondja, hogy szereti Istent, felebarátját pedig gyűlöli, az hazudik,

mondja Szent János. De aki Istent szereti, nem szorul Szent Jánosra, hogy ezt megtanulja: megmondja neki a saját szíve. Abban a szeretetben, amelyet a mély vallásos élmény, az „Istenszeretet” hoz létre, szükségszerűen benne van . . . az ember-szeretet, az élet-szeretet, a minden-szeretet: a fenntartás nélküli egyetemes szeretet. Az Isten nemcsak a templomban van jelen, hanem a tengeren és a Három Csúcs dolomit-oltárán, a kis gyerek arcán és a rút ember homlokredőiben, a heverő kutya szemében és a harangvirág kelyhében . . . csak meg kell látni. És a költő arra született, hogy lásson, és szeressen és ezt a látást és szerelmet beszélje⁵.”

Emberszeretetének néhány motívuma: Az igazi, a szó valódi értelmében való ember, az „embernyi ember” „istenszabású”. Arra van teremtve, hogy állandóan Isten felé törekedjék, hogy kialakuljon benne Krisztus.

Mikor kapod,
Végső napod,
Nincs tudni agy.

Fontos csak egy: ember maradj!

Mígnem kinő
Belőled ő,
Ki egy veled,

Aki embernél emberebb.

(Ember maradj!)

Ugyanakkor, amikor az ember számára feladat az Isten felé törekvés, egyben istenhordozó is, mert Isten lakik benne. Plasztikusan és merészen hirdeti ezt a Szentségtartók c. versében:

A templomtól a temetőig,
Temetőtől a templomig
Ha járok mást sem tesz a szívem:
Mіндеgyre csak *találkozik*.
A legtöbben visszaköszönnek,
Van aki tovább megy ridegen,
Van aki bambán visszabámul,
Csak egy nincs köztük: Idegen.

A templomtól a temetőig,
Temetőtől a templomig
Minden kis házhoz nagy közöm van:
Minden házban ember lakik.
S ha embert látok, Isten szólít,
Meg kell előtte állanom,
Mert szentségtartó minden ember,
S minden ház tabernákulum.

A Keresztút c. versciklusában ismételten találunk utalást, amely a legesendőbb, esztelenül bűnöző emberben is Krisztust láttatja:

Nézd, mennyi vár esendő
Arc, amit letörülj:
Kar nincs elég ölelni,
Mindenfélé:
Vert arcok, s valamennyi
A Krisztusé. (VI. stáció)

Őket sirasd, ha nem sirattad eddig,
Bennük sirasd, a legislegkisebbik
Személyében is az Urat.

(VIII. stáció)

És ez a gondolat indította magát a költőt is arra, hogy ne csak szóval, hanem tettekkel — érdemet nem nézve, hálára nem számítva — valósítsa az emberek iránti szeretetét:

De mondd meg, Uram:
Behúnyhattam-e szemem előlük,
Mikor belőlük Te néztél reám?

Bedughattam-e szavukra fülem,
Amikor Te búgtál bennük
Kimondhatatlan sóhajtásokkal?

Mindnyájan Isten gyermekei és így egymás *testvérei* vagyunk. Ez a régi alapmotívum most szükségszerűen vezet a ma oly időszerű gondolathoz: ha egymás testvérei, akkor valamennyien „szent család“ is vagyunk. Olvassuk el a „Szent család“ c. versét!

Fekszem a fűben a napon,
Szememre húzva kalapom.
Ölel a forró fényözön.
Más semmivel nincs most közöm.

Mind, aki issza sugarát,
Iker, rokon, felebarát.
Ő én családom, szent család,
Fejed ha mellém hajtánád!

Árad belém a végtelen,
A határtalan szerelem,
A mindenséget ölelő:
Most minden egy és minden Ő.

Én te vagyok és te vagy én.
Nincs más igaz a föld színén:
Mind, ami az Egyből való,
Egymásnak szívére való.

Atyámfiai, gyerekek,
Csak egyet tudok: szeretek.
Igyátok fel a fény szavát:
Vagyunk: szeressünk! Nincs tovább.

Természetszeretete: Az őszikék közt is folytatódnak a természet ölen való reflexiók. De valahogyan most existenciálisabb kapcsolat érzik: a költő egész évi munkája-gondja közepette csak a vakációban, a természet ölen engedhet szabad folyást ihletének. Itt élvezheti a csendet, valójában csak itt jut a kontemplációhoz. Ami új mozzanat: vége felé közeledő életében egyre mélyebben éli át a lét gyönyörűségét, egyre izgatóbban érzi az elmúlás és élni akarás feszültségeit. De a kissé borongós háttér előterében derűs színekben pompáznak a virágok, fák, madarak — a költő szentferenci szemléletében testvérei. Megkapó példája ennek a „Halotti beszéd a mezei virágokhoz“. Ki ne érezné ebben a Naphimnusz szellemét?

Esendő fűvek, halandó virágok,
Jószívvel voltam mindig én hozzátok,
Nem téptelek le, ott szerettelek,
Ahová a Jóisten ültetett.

Hadd mondok hát el búcsúzó beszédem
Ezen a csendes, imádkozó réten,
Amíg az illat, a virág imája
Felelni tud még lelkem sóhajára.

Hát, testvérek, virágocskák, füvecskék,
Mentek ti is, mint elmennek a fecskék,
Mint lomb a fáról, kézből a kasza,
És annyi más még — elmegyünk haza.

Es nem tehetjük, hogy ne idézzünk az ökörfarkkóróhoz írt kedves verseiből. Az elsőben megénekli a réten egymagában maradt ökör-

farkkórót, akit a kaszás elkerült és párhuzamot sejtet magával, aki mellől annyi barátja távozott már el. Második verse a következő nyáron megsiratja „Isten szépei“ közt, immár hiába keresvén:

Ó, a közönyös kéz, amely levágott,
Nem hallotta a pokol röhejét:
Meggyilkolt egy miniatűr világot,
Az Istenségnek egy lakóhelyét.

De bennem élsz, amíg majd nemsokára
Befogad engem is egy más planéta,
Ott majd egymásra ismer és magára
Virágos kóró és fiatal poéta.

(Emlékezés egy néhai ökörfarkkóróra)

De virágos rétnél jobban vonazza és ihleti a költőt most is az erdők csendje, méltóságteljesen ég felé mutató fasudarai. A „Fák és gyerekek“ c. versében azt vallja, hogy bár sok mindent szeretett, öregkorára legfőképp a fákat és kisgyermeket:

Gyermekmosolyból, szellőbújta lombból
Valami szól az ősi sugalomból,
Amit az ember lassan elfelejt,
Bár teste-lelke minden pórásával
Szomjazza, mint vas a delejt.

A Titoknak, melyet felnőtt szemmel
Már meg sem ért, már meg sem lát az ember,
Ők még látták illanni fáryolát,
S rajtuk keresztül hozzánk is lecsillan
Egy-egy sugár a mindenségén át.

Egy nyár végén így búcsúzik bükkösének fáitól:

Egy hónapig voltam testvéretek
És emberebbé lettem köztetek,

. . . míg végigkúsztatom
Az égre húzó bükkfaszálakon

Aki a földből szívta gyökerét
És a felhőkkel jeleket cserélt.

Az esti csendben ünneplő szemem,
Véremben és húsomban érzem:

És már-már a fák titkát is ellosem:
Elnyúlni, fölfelé, türelmesen . . .

A maradandóhoz is van közöm.
Isten veled, szerelmes bükkösöm!

(Búcsú a bükköstől)

Isten szabad természetében valami kozmikus érzés fogja el: egynek tudja magát a természettel és teljesebben éli meg önmagát. A holdfényes estén a kukoricásban járva, tücsök ciripelése és szellő zúgása közepette így ihletik a zizzenő kukoricaszárak:

Nem is voltam, nem is leszek:
Vagyok, vagyok és érzek,
Az életem áll és zizeg,
Mint élő kukoricaszárak.

(Kukoricaszárak éjjel)

Talán még többet mond ebből a szempontból a „Hold a Csóványos felett“:

Az ember néz és hallgat mint a hold
És Isten-adta érzékein át
Éli az élő éjszakát.

S mint alvó kisded ajakán a tej,
Az ima gyöngye ajkamon remeg.

Mert minden él és minden elmerül
A kék-ezüstös égi tengeren,
Innen és túl az embereken.

Hold és hegyek, erdők és csillagok
Fogadjátok be testvér lelkemet.

Ez a kozmikus érzés tulajdonképpen nem más, mint a már említettem kozmikus szeretet, amely „minden valók testvéreképpen“ minden teremtményt testvérként szeret, Istenben és ezért végeredményben Istenhez jut el mindig általuk.

„Létjavallás“ és életöröm

Az ily kozmikus szeretettől inspirált kontempláció a legmélyebb öröm forrása: boldogan szemléli, éli, élvezi a létet, a valóságot.

Allani, némán, mint a Mátra,
Nem nézni előre, se hátra,

A parttalanban elmerülni
És úszni benne és örülni

Nem erőlködni befelé sem,
Csak bámulni a létezésen,

Az egyetlen csodának: annak,
Hogy valamik, valakik *vannak*,

És mindent köszönteni szépen,
Minden valók testvéreképpen . . .

(Mint a Mátra)

A költő élete estéjén a létben, a valóságban — önmagában és önmagáért — akar gyönyörködni, ezt akarja nézni és megénekelni:

Mindent ami él, mindent ami van,
Csak nézni, simogatni szemmel,
Semmit se váró, békés szerelemmel
Már nem azért, hogy dalba, versbe álljon,
Hogy engem mondjon, nekem muzsikáljon,
Még csak nem is ajaktalan imának,
Csak úgy magában mindent és magának,
Csak önmagáért, nem énmagamért,
Csak nézni, nézni, színről-szinre látni . . .

(A hatvanévesek anygala)

Nézd a szivárványt: kétfonatú öve
Kétszer karolja át a kitért eget!
Nézd és öleld, öleld halálig
Ezt a szegény, gyönyörű világot. (Kettős szivárvány)

Ez a nézés nem egyszerű nézés, hanem a teremtett valósággal érzett szolidaritás kifejezése, kapcsolat létesítése, közösség vállalása:

Keresztnevükön hívom immár
S cirógatom a dolgokat.
Emberekkel és állatokkal,

Fákkal, füvekkel cinkosan
Összenézünk, hétszer is egy nap:
Tudjuk, hogy minden rendbe van.

(Megintcsak a napot lesem)

Ezt a gyönyörködő világ-igenlést, vagy mint Rónay György nevezi: „létjavallást“ — szép tanulmányában épp ő hangoztatja⁶ —: lehetetlen a pantheizmussal összetéveszteni. Nemcsak azért, mert a költő sose azonosítja a világot Istennel, hanem azért is, mert szeretete nem csak a teremtett, hanem a megváltott világnak szól:

Úgy szerettem ezt az áldott,
Jóra váltott rossz világot!

(Őszi fecske)

Ebből a létjavallásból igazi, őszinte *életöröm* fakad. A költő magának az életnek örül. Egy hosszú szárazság után váratlanul kivirult gesztenyés láttán gyönyörködve állapítja meg: „Itt a szépség, itt az élet játszadoz.“

. . . Él az élet! A jövődöt ne keresd!
Most örülj a friss levélnek, s mindennek amik élnek,
Lombos lelked örömeinek: annak örülj, azt szeresd!

(A feltámadt gesztenyés)

Ez a lét azért is gyönyörű, mert nem ismer elmúlást: az Isten-adta élet zúg tovább és végül beletorkollik az örökkévalóságba. Az „Elégia egy hernyórágta tölgyesben“ megkapóan fejezi ki ezt a gondolatot, a keresztény remény optimizmusát, a remény ellenére is remélő „esztelen remény“ bölcsességét.

. . . ne szánakozzatok,
És könnyeket ne ontsatok miattam;
Nincs többé koronám, de én vagyok,
Én én maradtam. Gyökereim a föld
elő alattján,
Olelnek szét a forró Szív felé,
S föld színén, ami lényemből
maradvány,
Szentség gyanánt az égnek
felmutatnám:

Igy is az Istené.

Végnek is melegítő gondolat:
Emberek jönnek és deszkába vágnak
S az emberkéz is szentséggé avat,
Háznak, bölcsőnek, ágnak.
És zúg tovább az Isten-adta élet,
Nem vég a vég és agyram a halál:
A tarlott ágon cinkék csicszerélnek
S a szellőben egy esztelen reménynek
Bölcsességétől bizsereg a táj.

Teljes látás

Ez a kontemplációban elmélyült, hívő szemlélet egyszerre látja — és „egybelátja“ — a dolgok mindkét oldalát, az emberit és az istenit. A

teremtett kozmoszban és az emberben látja az isteni gondolatot, felfedezi, látja és megláttatja azt a jót és szépet, ami az Isten jóságából és szépségéből fellelhető benne. Világosan kitetszik ez „A mátrai temetőben“ c. versből:

. . . a milliomszoros csodát,	Hisz látnom itt sem volt elég
Az Isten ízét, illatát,	A dolgok innenső felét.
A kozmoszt, melynek boldog tükre	Könyvben, imában, emberekben
	voltam,
S a másik kozmoszt, amit eldaloltam,	Egyet akartam, egyért verekedtem:
Ne látnám többé odaát?	A túlsóért, a teljesért.

A kétarcú angyal c. versében a hetvenéves költő arról beszél, hogy mennyire tud gyönyörködni Isten szép világának fonák oldalában is:

Ma e szépség gyönyörű visszája-felén
Meg-meglátom a férceket és a varratokat,
Most a kopások és a repedések
Ütnék szemembe minden untalan,
Rútság és rosszaság öklöznek emberököllel,
Mert ami szép, ami jó,
Isten és ember közös keze-műve,
Ami rút, ami rossz, az emberé magáé,
Emberé, aki nem-egészen ember,
De nem is egészen nem-ember azért.
A fél-emberek légióit látom én ma seregleni felém
Világ négy tája felől . . .

A boldog egész-emberek és szegény fél-emberek láttán arra kéri angyalát:

Tanítsd ölelni két karomat
Hadd ölelem mindennap mind a kettőt,
A szegényeket is, meg a boldogokat is.

Ebből az egyé-ölelésből fakadjon lantján a teljesség harmóniája:

Hadd énekeljem énekedet,
Az emberekét is, meg a fél-emberekét is.
Ha más azt mondja: föld!
Hadd énekeljem én:
Föld, föld, nyújtózzál ég felé!
Ha más azt mondja ég!
Hadd énekeljem én:
Ég, ég, hajolj a föld felé!
S ha más azt mondja: vég!
Hadd énekeljem én a véges-arcú végtelent,
S a véget, mely a végtelenbe nő.

Szent humor

Annak a teljes-látásnak, amely emberekben és eseményekben egyszerre látja meg a jót és a rosszat, velejárója a természetes *humor*, amely megértően megmosolyogja a rosszat. E humor a bölcs öregek kincse s már magában véve is nagy adománya Istennek. És ha a bölcsesség mellé a szentség — vagy legalább is a szentségre való törekvés — is járul, akkor *szent humorral* állunk szemben. Akinek ez az adomány jut osztályrészül, mosolyogni tud az isteni gondolatoknak gyarló emberi fonákján is és derűs megértéssel szemléli az isten-gyermekségre hivatott, de olykor állati ember csúfságát is. Ezt a szent humort kéri a költő Istentől:

Nézni tanulj vaksi lelkem,
Mígcsak meg nem láthatod
Emberben az angyal-embert
És az ember-állatot.

Egybe látni mind a kettőt
És egygé ölelni át:
Erre kérd, míg kérheted még
A Szentlélek humorát.

Ezt a szent humort hiányolja jóbarátjában a kesernyés pesszimizmusra hajló Szekfü Gyulában, így búcsúztatván halálakor:

. . . ki fonákja felől szemlélted az emberi jókat,
Lásd a gonoszt is már mennyei vissza-felől.
És ki nehéz szavakat zúgattál zord szeretetből,
Halljad a Szép Szeretet isteni-könnyű szavát.

Megértés, megbocsátás

„Látást“ és „megértést“ mondtunk. Mínél több a szentség, annál több és mélyebb a megértés, s így a megbocsátás is azok felé, akik a gonosznak eszközeivé szegődnek. Se szeri, se száma e teljes megértést és őszinte megbocsátást kifejező vallomásoknak:

Bizony, hogy most nem kérdezem,
Ki rossz, ki jó?
Mindenkinek testvéresen
Elébe nyújtom két kezem,
Én felperes már sohasem,
Hát még bíró! (Kézrátevés)

„Hogy mit szeretnék?“ kérdi a költő 61 éves korában:

Élni és imádkozni, semmi mást:
Hétszer napjában: megbocsásd!
És hetvenhétszer: megbocsátok.

Örökösének írt versében öntudattal kínálja örökségül ezt a szinte második lényévé vált szerető megértést:

Csak ami vagyok: azt, hogy szépen éltem,
Igaztól, jótól, széptől sose félttem,
De ami nem szép, ami nem igaz,
Ami nem is jó, azt is, most is értem.
Megértem azt is, aki nem ért engem . . .

(Örökösök)

Eszmény, feladat, hivatás

Felvethető a kérdés, hogy ez a megértő, szenthumorú bölcs vajon önmagával és ifjúkori eszményeivel szemben nem vált-e, mint annyian, rezignálttá, fáradttá? Aki ifjúkorában fiatalos tüzzel hirdette, hogy „átkozott, aki a kelyhet félig issza és aki visszanéz a násznap reggelén” — akinek férfikora delén programja: „élek: mozgok és mozgatok, bár a világ szakad fölöttem össze” — annak élete estéjén vajon valóban nem „zökkent meg vágyai mutatója”, mint kívánta volt hajdan? Szólatassuk meg élete estéjén is a költő hivatás-regiszterét:

Ha még úgy el is kérgedett
Az eke szarván két kezed,
Ki hátrafordul, rég tudod,
Az átkozott.

Áldott, aki előre néz.
Szellő szemedbe füttyörész,
Forró a föld, piros a menny:
Előre menj! . . .

Eredj és tárt szívvel fogadd,
Amit diktál a pillanat.
Cselekedd, ami rajtad áll.
Nincsen halál.

(Áldott, aki előre néz)

Hatvanhatéves korában is töretlenül vallja:

Engem az tüzel ma is, ami vár még,
Ami jövődő és elvégzendő:
Ami feladat, ami küldetés.

(Könyvek)

A múlt és jövő mesgyéjén a titokzatos jelen, a „most” perce a döntő, ez a „szent ajándék”, amelytől függ a jövőnk:

Most válik el, ha megfogantatott,
a szikra benned:
Fellobban-e itt, fellobban-e ott:
A végtelennek!
(A hatvanévesek anygala)

A jelen, a titokzatos
Tiéd csak mindenestül;
Amit magadból most megélsz,
Annyi vagy, az vagy mindegész
(A jelen, a titokzatos)

Imponáló következetességgel, hetvenéves korában — már-már búcsúzóban is — így ír:

S most nézz fel a kékbe: még nem vagy a túlél,
De itt sem egészen a rőt nap alatt!
Nincs fontos a földön és nincsen a napban,
Minek odatárd szabadult magadat,
Csak az új, csak az új, csak az új feladat!

(Nézz fel a kékbe)

Aki pedagógiájában mindig arra ösztönzött, hogy emberebb emberré és magyarabb magyarrá¹ váljunk, hogy folytonosan tökéletesedjünk, többre vágyva „kis mái magunknál“, öregkorában sem hirdeti másként:

Egy az igazság: nézni kell,
Végig, mindvégig nézni kell
És telni, nőni, nyúlakodni, érni
És többé lenni tenmagadnál,

Egésszé lenni a nagy pillanatra,
Mikor felpattan benned a valóság
És kiviláglik, hogy mi vagy.

(Könyvek)

Csak ez az állandó törekvés visz a kegyelem erejében a beteljesedésig, — a szeretet beteljesedéséig, ami nélkül nincs teljesség:

Mert nincs megállás a kegyelemben
S töredék minden, csak a Szerelem nem.

De ez a beteljesedés sose merő emberi törekvés eredménye, csak Isten hozzánk lenyúló kegyelmével lehetséges. A költő, életére visszatekintve, Keresztútjának XII. Stációjában, felveti a kérdést: „Lettél-e, amire ő hangolta lenned?“ és maga is Krisztus kegyelmétől várja végső beteljesülését keresztényi halálában:

Lehajtott fejű Krisztus a kereszten:
Immár a föld emlőit eleresztem.
A föld tejével telnem szűk-kevés:
Csak tebenned a beteljesedés.
Napom hanyatlik. Nagy hegyek megül
Árnyak suhognak. Már-már megnehezül
A forró szerszám hűsödő kezemben.
Ó teljes Krisztus, teljesíts meg engem!

Török Jenő
(Vége következik)

¹ V. ö. tanulmányom első és második részét a MPE 26. és 28. számában. Hangsúlyozni szeretném, hogy tanulmányom további részében is elsősorban mondanivalója szempontjából foglalkozom Sík Sándor költészetével, nemcsak azért, mert az esztétikai méltatásra nem érzem magam illetékesnek, hanem elsősorban azért, mert olvasóimat a költő lelkivilágával igyekszem megismertetni, ide ablakokat nyitni versein keresztül.

- ² Sík Sándor kiadatlan levele Takács Ernőhöz (versei kiadójához) 1941 márc. 9. Közölte a Vigilia 1964 januári száma „A költő vallomása művészetéről” címmel
- ³ Ohmacht Nándor: Sík Sándor rejtett vonásai. Vigilia, 1964 január.
Spectator: Sík Sándor utolsó napjai. MPE 1965, 30-31 szám.
Csanád Béla: A katolikum Sík Sándor költészetében, Vigilia 1964 október.
- ⁴ Az „őszikék” megoszlása: Az *Őszi fecské* c. kötetben 87 vers az 1946 és 1958 közötti időszakból, az *Aldás* c. kötetben még pótlólag ebből az időből 61 vers, valamint az addig csak részleteiben közölt Keresztút c. ciklus, továbbá az 1958 után íródott 42 új vers.
- ⁵ Takács Ernőhöz, v. ö. 2.
- ⁶ Rónay György: „Az ősz dicsérete”, Vigilia, 1959 február.

ALFÖLDI SZOKÁSOK

A szerzőt csak hosszas kérés után sikerült rávenni, hogy ezeket a szokásokat megörökítse. Levelében szerénykedve írja, hogy a kapa-nyelet dobta el, hogy tollat ragadjon. Pedig egyszerű ecsetelése nyomán eleven képet kapunk egy magyar falú világból. (Szerk.)

Régen ígértem, hogy egyszer csokorba szedem az alföldi szokásokat. Sajnos erre sem időm, sem erőm nincs. Most is csak tenyérnyi szülőfalum lelkét mutatom be.

„Sógorfalúnak” nevezték, pedig inkább tanyavilág volt, 4—5 km-re Törökszentmiklóstól. Jellemző volt falunkra a nagy összetartás, amely közös cselekedetekben nyilvánult meg. Ennek alapja az egymásközi jó viszony. Szomszéd volt a messze határban mindenki. Ha valami újdonság vagy jó kalács volt a háznál, abból a közeli szomszéd is mindig részesült. Disznóöléskor meg a felét széthordták „kóstolónak”.

A jó Isten sem maradt ki az adományozásból. Egyesek a búzatermés javából kézzel csépelten finom lisztet őrlöttek ostyának, hogy Krisztus Teste váljék a zsengeből.

Ma csak kalendáriumokba való szép kép az *ádventi* szokás. Ropogó havon kis csoport siet lámpással rorátéra. Bizony nem kis dolog volt négykor kelni, hogy hatra a városba érjünk. De volt egy huncut humorral megáldott legény. Felzavarta hajnalban a kutyákat, így felébredt az is, aki nem akart. A hajnali mise hárompapos volt, — egy gazdag paraszt jóvoltából, — organszóval és változatos ádventi énekekkel.

Ha már ádventben olyan buzgók voltunk, milyen buzgók voltunk *karácsonykor!* Egy alkalommal esőben, sárban indultunk éjféli misére.

Közben a városba érvén, jól megfagyott. A városi nép ünneplőben feszelgett az ünnepi fényben, mi pedig lucskosan, esernyősen. Talán még a Jézuska is mosolygott rajtunk.

Alighogy elmúlt karácsony, jött a *farsang*. Ez a látogatások ideje, mert hiszen egész évben nem ért rá a föld népe. Esténként citerás házibálokat rendeztek vagy egyéb multságos társalgásra jöttek össze.

Egyszerre aztán mindennek vége, s beköszöntött a *nagyböjt*. A tegnapi vidám társaság ismét összejött, hogy a keresztút stációiban merüljön el. Közbeesett a lourdesi jelenés ünnepe. A sajátkezűleg faragott állványról lekerült Mária szobra gyertyák közé az asztalra. Aztán imádkoztunk, énekeltünk a Szűzanyához. (Amikor 1951-ben eljutottam Lourdesba, a többiek nevében is énelkeltem az Ave Mariat, beleszöve az otthoni kedveseket.) Az esti 7 órás harangszóval kezdődött az ájtatosság. Mindíg más háznál gyülekeztünk, húsznál többen is. Gyakran ki kellett pakolni, hogy elférjünk. Mindenki beleízeledett az ima és ének változatába.

Nem mindenki volt ilyen jámbor paraszt. Egyesek csak sátoros ünnepeken, pl. a nagyszombati feltámadásra, vagy a szilveszteri hálaadás-kor mentek templomba. — Kérni nem mentek Istenhez, de megköszönni igen. Volt pl. egy kulák szomszéd, aki még akkor sem ment. Sokszor cifrázta Isten nevét. De jószívű volt. Egyszer vihar készült. Láta, hogy egy szegény városi ember lucernája gyújtásra bezáradt; hogy megmentse, kirendelte családját s mire a vihar odaért, összegyűjtötték. Háború után, mint kulák könnyebben szerzett lovat, mint a többiek. Annyit segített másoknak, amennyi csak saját és lova erejéből futotta, de nem is gondolt arra, hogy fizetséget is kérhetne. Egy szépnapon beállított hozzánk ez a káromkodós kulák keresztutat végezni. A jelenlévők mind elnémultak a meglepetéstől.

Az Alföldnek még a lelke is humuszos, sajnos azonban még az Egyház is sokáig hagyta parlagon heverni. Míg végre a szentéletű Prohászka püspök ébresztgetésére felkarolták az ifjúságot, nehogy avatatlan kezekbe kerüljön. Később alakult meg a Kalot agrár ifjúság. Párhuzamosan a „Kalászlányokat“ készítették elő hivatásukra. Minden vasárnap felvonultak a paraszt fiúk-lányok a nagymisére. Megható látvány volt a Péter-Páli kaszás felvonulás! Fiúk-lányok egyenruhában büszkén vitték aratószerszámaikat áldásra. Ez után öntudatosabban fogtak a munkához. Tudták, hogy helyük van a társadalomban s munkájuk nem megalázó, hanem áldásthozó.

Ebbe a „mosolyországba“, a szebb jövő felé induló falúba is vilámként csapott be a háború, amelynek hideg szele hit erre, kit arra kergetett. Azóta a parasztság nagyobb része is bevonult a városokba. De ha távol vannak is egymástól, mégis megmaradtak „szomszédok“-nak.

Marsi E.

Varga László SJ

MUTASD MEG ARCODATI!

Az ősi vágy könyörgött Mózesben a Sinai hegyen, amikor arra kérte Jehovát: Mutasd meg nekem arcodat! A válasz annyira óriási és megdöbbentő, hogy a sivatagi pásztor azt soha meg nem írhatta volna, ha valóban nem hallja: „Nem láthatod arcomat, mert ember nem láthat engem anélkül, hogy meg ne halna“. Azután mégis történt valami különös dolog, de azt Mózes csak úgy tudta leírni, hogy a szövegből pusztán sejteni lehet a főséges élményt, mint érteni és magyarázni. Isten választottai rendkívüli tehetséget szoktak kapni, hogy *valamiképpen tapasztalják* azt, amit hisznek, de mind egyeznek abban, hogy emberi szóval kifejezni nem tudják, amit láttak. Iskolapélda rá Aquinói Tamás esete. Röviddel halála előtt miséje közben rendkívüli látásban volt része és utána kijelentette titkárának: „Regináld testvér, nem írok többet semmit, mert minden művem polyva és törek ahhoz képest, amit ma láttam, ezt azonban nem tudom kimondani.“ Így beszélt a lángeszű hittudós, aki már előbb is tanította, hogy az emberi értelem úgy van Istennel szemben, mint a denevér a tűző napban: a fénytől vakul el, mert gyöngé a szeme. Berzsenyi ezt így írta meg halhatatlan költeményében: „Léted világít, mint az égő nap, de szemünk bele nem tekinthet.“

Nagy tévedés volna azonban azt következtetni, hogy *Isten lényegéről* nem mondhatunk semmit, ellenben az bizonyos, hogy Istenről olyan sajátos vagy még hozzá kimerítő fogalmunk nem lehet, mint a világról vagy a véges dolgokról. Amilyen könnyű belátni, hogy Isten van, éppen olyan nehéz emberi szóval tökéletesen kimondani, mi az Isten. Azt azonban világosan látják, ennek így kell lenni, különben hamis fogalmat alkotnánk magunknak. Arról, aki a lét teljessége; más szóval, Istenről nem lehet sajátos fogalmunk, mint a világról, de ez a megközelítő ismeret is olyan főséges és gazdag, hogy az isteni életmódhoz bőven elég, sőt az örömet csak fokozza az a tudat, hogy Isten olyan óriás, végtelen és föl nem fogható s azért mondja Ágoston: „Ha azt gondolod, hogy tökéletesen fölfogtad Istent, biztosan tévedsz és hamis bálványképet faragsz magadnak róla.“ Sok embernek az a nehézsége, hogy semmiféle érzékkel nem közelítheti meg Istent, pedig a mi nagyságunk éppen szel-

Varga László SJ legújabb könyvének, „Az élő Isten“ (Magyar Ház kiadása, Brüsszel 1965) egyik fejezete. A kitűnő mű ismertetésére még visszatérünk.

lemi mivoltunkban van és nyilvánvaló, hogy Isten csak tiszta szellem lehet. Ő sem teheti meg, hogy szemünkkel lássuk, kezünkkel tapintsuk, mivel ez önmagában ellentmondás. A szellemi lényt csak az értelem ismerheti és az akarat szeretheti, ez a tárgy természetéből folyik.

Az ilyen elvont gondolatmenet a bölcselet eredménye s azért joggal merül föl a kérdés, hogyan lehet az *egyszerű embernek* is helyes fogalma Istenről, jóllehet tudományos képzettsége nincs? A legtöbben nem tudják kifejezni szóval a képet, amely a lélek mélyén világít mint önkéntelen, ösztönös meglátás, de éreznek magukban valami rokonságot Istennel és ez annyira bensőséges, hogy minden vérrokonságot messze meghalad. A lélek ugyanis véges képmása s Teremtőnek s azért főképpen azt tudja megmondani: mi nem az Isten. Napnál világosabb ugyanis; sem a vizek, sem a hegyek, sem az erdők, sem a csillagok nem lehetnek az Isten, hiszen egyetlen lélek sokkal nagyobb ezeknél. Az ember pedig érzi, mennyire törekeny és nem elég önmagának, mivel csupa vágy, inség és törekvés, hogy több legyen s azért szükségképpen a világon túl, a látható mindenség fölött keresi Azt, akiben nincsen semmi hiány, aki tehát maga a tudás, az erő, a jóság és öröm. A legnagyobb hitoktató *Ágoston*, aki páratlan művészettel tudott az egyszerű népek, a hajósoknak, a szatócsoknak és parasztoknak is beszélni minden nagy kérdéstről, főképpen pedig az Istenről. Szabadon idézünk most egyik beszédjéből, amelyben azt magyarázza, milyen az Isten. „Ne ábrándozzunk Istenről, mint a pogány vagy a gyermek. Nevetséges ugyanis úgy képzelni Istent, mint valami ősrög nagyurat, aki időtlen időkön át minden csillagon túli magányban él, mikor János apostol pontosan megmondja: Isten a szeretet. Van bennünk szeretet, hiszen az hozott össze ma is mindnyájunkat a templomba. Nem volnánk most együtt, ha nem szeretnők egymást. Tudjuk tehát, milyen a szeretet és ebből megmutatom nektek, milyen az Isten. A szeretetnek nincs hossza és szélessége, nincs súlya és színe, nincs alakja és arca, vagyis nincs semmi olyan tulajdonsága, mint a látható és tapintható dolgoknak. Mégis van szeme, mert a szeretet meglátja a szűkölködő inségét, van keze, amikor segíteni akar a másikon és van lába, hiszen azért jöttünk ide, mert szeretjük egymást.“ Erre zúgott fel a hallgatóság tapsa és a püspök kénytelen volt csöndöt kérni, majd így folytatta: „Ugye tetszik most nektek is a szeretet? Ha pedig ennyire kedves, ragadjátok meg, legyen a tiétek. Venni sem kell, lopni sem kell, ingyen adják.“ Ágoston szerint *ez bennünk az istenérzék*, amely keresi és megtalálja Istent s azért mondja olyan tömören: „Azzal látjuk Őt, ami által hasonlók vagyunk hozzá. Aki szeret, önmagában látja, milyen az Isten.“ Az ilyen hívőnek ízlik az Istent megismerni s azért föltétlenül meg is találja, ha egyszer belátja, amit Ágoston mond: „A szeretettel nem úgy vagyunk, mint a pénzzel. Minél többet adok a pénzből másnak, annál kevesebb marad nekem, de minél többet adok a szeretetből, annál több lesz nekem is.“ Ez a szeretet csodája és egyedül elég volna, hogy minden nyomortól

és vakságtól megváltson, mert ahol a szeretet van, ott az élet igazsága és minden más csupa hazugság meg sötétség.

Ugyanakkor áll Pál apostol kijelentése: Az Úr hozzá nem férhető fényben lakozik, ami annyit jelent: mi hasonlítunk ugyan Istenhez, de Ő mégis egészen más, mint mi vagyunk vagyis a *különbség sokkal nagyobb, mint a hasonlóság*. Ha képletesen akarjuk kifejezni magunkat, azt kell mondani: van bennünk értelem, de ez bizony csak olyan, mint a pislákoló méces a vakító nap mellett; van bennünk akarat is, de ez csak olyan erős, mint egy lepke a tomboló orkánban. És ha mélyebbre nézünk, még ezek a képek sem találók, mert Istenben megvan a lét teljessége és nincs több lét azzal, hogy a világot teremtette. Első hallásra ezen megütközünk, mint ahogyan a tudósok is megdöbbenek, amikor először hallották Einstein elméletét, de később mégis neki adtak igazat. Kissé megvilágítja e tételt a régi hasonlat: Nem lesz több tudás, ha a tanár sok diáknak előadja az új leckét, csak többen lesznek, akik ugyanazt tudják, de a tudomány maga ezzel nem gyarapodik. Hasonlóképpen nincs több fény azzal, hogy millió kis hullámtükör veri vissza az egyetlen nap ragyogását. Nem lesz erősebb a fényforrás, csak több a fénylő felület. Mit ér egy maroknyi szén a nagy gyémánt mellett, vagy micsoda zenei érték a kis utcai dal Beethoven műveihez mérve? Más szóval, Isten nem azért teremtett, hogy a világgal gazdagabb legyen, ellenben közölni akarta a maga jóságát, hogy rajta kívül más is legyen. Annyi az egész mindenség a Teremtőhöz mérve, mint ha a szaharai napsütésben gyertyát gyújtok, mivel a végtelenhez nem lehet semmit hozzáadni. Szédül az agy, ha beleéljük magunkat e gondolatba, de be kell látnunk, hogy ez a tiszta igazság. Könnyebb lesz a megértés, ha még fontolóra vesszük, hogy egészen más a lét minősége Istenben, mint bennünk, mivel Ő a magától való, mi pedig csak tőle függően vagyunk, Ő szükségképpen van, mi pedig csak esetlegesen. Az Ő lényege a végtelen erő, a mi egész valónk pedig csupa törekenység, tehát nem lesz gazdagabb azzal, hogy mi is vagyunk. Itt a minőség a döntő, nem a mennyiség. Ebből is kitűnik, milyen nehéz emberi nyelven Istenről pontosan és szabatosan beszélni. Eszünk és vágyunk mindig a végtelent keresi, vagyis nem éri be azzal, ami kevesebb a mindennél és ebben van a mi nagyságunk, ám ugyanakkor az is világos: Isten mindig nagyobb annál, amit föl tudunk fogni és ez tölti el hiveit határtalan csodálattal és boldogsággal. Ezért lesz örökké újság azoknak is, akik színről színre látják. Így értjük, miért mondta szent Tamás: ha azt akarom tudni, mi az Isten, inkább azt kell kérdezniem, mi nem az Isten? Sőt majdnem erre is áll, amit Ágoston mondott az időről: ha nem kérdezed tőlem, mi az idő, akkor tudom, de mihelyt kérzed, nem tudom.

A bölcseletnek van azért módja a Fönségest megközelíteni, amikor azt tanítja: *Isten a tiszta tény*. Amilyen tömör, olyan pontos e megállapítás és annyit jelent, hogy Istenben nincs semmi hiány, semmi lehetőség,

amelyet ki kellene tölteni, mert hiszen nem lehet több a végtelennél. Egész valója tehát csupa igen, csupa tény, csupa teljesség, a hatalom, a minőség és a szépség telje. Színtiszta erő, korlátlan állítás minden tagadás nélkül, holott a legszebb teremtmények léte is csak bizonyos határig terjed és nem tovább. Micsoda pompás jelenség a királytigris, de a robbanó golyó pillanat alatt végez vele! Tehát a létbeli távolság végtelen az Istenség és a világ között. Az Úr a korlátlan hatalom örök szilárdsága, amelyhez a gyöngesség árnyéka sem fér, a világ pedig szakadatlan változásban levő esendőség, hiszen tündöklő napjai is kihűlnek egyszer, a hegyóriásokat pedig állandóan koptatja a szél meg a víz.

Talán még szembezőköbb e különbség, ha megfontoljuk, *mi az öröklét*. A közönséges halandó azt hiszi: az örökkévalóság a szüntelen folyó idő, pedig ez vaskos tévedés, mivel az idő a változás mértéke vagyis maga a változás, amely jön és szükségképpen múlik, ez azonban Istenben nincs, tehát Ő az idő fölött van. Mi például mindig csak részletben élünk, napról napra rohanunk vagy tengődünk és sohasem éljük egész életünket, csak annak darabjait, Isten viszont a maga határtalan életét egyszerre a maga teljességében birtokolja, amiből következik, hogy nincs az időben, aki nem ismer változást. Nála tehát nincs múlt és jövő, mivel az örök jelenben él, az idő pedig körülötte folyik. Az idő megállás nélkül omlik a múltba, Isten pedig az időtlenségben áll korlátlanul szabadon. Mindezt persze nem lehet elképzelni vagy ábrázolva szemléltetni, ezt csak érteni lehet. A nagyszerű benne az, hogy ilyenkor látjuk tudásunk határát és sejtünk valamit abból, ami azon túl van, mert amikor a határt tagadjuk Istenben, valami olyan nagyságot állítunk, amely nekünk nem hozzáférhető, hacsak Isten nem emel föl magához bennünket, hogy jobban lássuk a lényegét.

Az imádkozó egyház Istent többnyire így szólítja meg: Mindenható, örök Isten. Ezzel egyúttal kifejezi azt is, hogy a Teremtő *végtelen*, csak arra vigyázzunk, ne képzeljünk hozzá semmi kiterjedést, mert itt arról van szó, hogy Isten minden tökéletességben végtelen. Amint a fény és meleg erőssége a határfokban áll, valamiképpen így vannak a szellemi képességek is. A határtalan tudás, akaratereő, szentség és jóság teljessége az Isten s ezért csak egészen egyszerű, tiszta szellem lehet. A mozdulatlan Mozzgató, aki mindenütt jelen van és mindent fönntart. Csak olyan tökéletesség lehet benne, amelynek fogalmában nyoma sincs bármi fogyatkozásnak, különben nem volna tiszta tény. Azért is kell annyira vigyázni a nyelvünkre, amikor Róla beszélünk, nehogy valami emberszabású torzképet rajzoljunk magunknak, amely egyenes tagadása a valóságnak. Ezért mindig a lelkünkben kell elindulnunk, ha jó fogalmat akarunk magunknak alkotni arról akitől minden atyaság származik és akkor látjuk be, hogy Ő a legemberibb, jóllehet végtelen magasan áll fölöttünk.

Nemcsak a lelkünk, az egész *teremtés is tanúskodni akar* Istenről. Xavéri Ferenc elragadva élvezte a tájfun tombolását, amikor a hajósok

és utasok rémületbe dermedve várták a pusztulást. A szent Isten *batalmát* csodálta az elemek vad játékában s azért szeretik a szentek annyira szemlélni a Teremtő műveit. Assisi Ferenc különösen nagy mester volt ebben, amint napéneke is bizonyítja. Fölséges jókedvében néha korholta a rét virágait, ne beszéljenek neki olyan hangosan az Atyáról, aki alkotta őket. Az évenként újuló tavasz Isten örök ifjúságát, az érlelő nyár élete bőségét hirdeti, az ősz arra emlékeztet, aki az elmúlás fölött áll és a tél csöndje az ő nyugalomát jelképezi. Az óriás hegyek súlya és magasságai, a tengerek roppant terjedelme, a villámok robaja, a csillagok rengetege mind az Alkotó hatalmát jelenítik meg és idézik Ágoston szavát: Hatalmánál fogva Isten az Isten. A józanul gondolkozó előtt mindez nyilvánvaló, csak egy nehézség támad ellene a történelemből: ha ilyen nagy és hatalmas és ha Krisztusban emberré lett, miért jött köztünk mint csecsemő, miért lett belőle falusi iparos, miért nem az Ő országa uralkodik egyedül a földön és miért hagyta, hogy saját papjai végezzék ki? Vagis egy szóval: miért olyan gyöngye a Mindenható közöttünk? Minden nyelven ez a neve, a hívei így tisztelik az egész földön és akárki ujját húzhat Vele, tagadhatja, gyalázza szabadon. Így panaszkodott már a zsoltáros, emiatt sírtak a próféták és ez gyötri a szenteket, mint avilai Teréz kifejezte: Nem csoda, Uram, hogy olyan kevés barátod van, mert igen keményen bánsz velük. E kérdésre egész fejezetben adunk még választ, itt csak azt feleljük: Ebben is a hatalma nyilvánul meg barátainak hűségében, ami maga állandó csoda, hiszen az esendő ember erre magától sohasem volna képes, amikor Jézus barátai kisebbségben vannak az ellenséges környezetben.

Isten maga az élet, de ez egészen más, mint a mienk. Általában az emberek nem tudnak másforma életet elképzelni, mint a magukét, pedig ennek lényege a változás, hiszen úgy is határozzuk meg: bennható mozgás. Főleg a mai népnek mindig valami újság kell, valami ismeretlen izgalom és meglepetés, ami még nem volt. Mégsem ez a valódi élet, sőt annak csakigen ványadt árnyéka. Mindig vannak köztünk, akik tudják, hogy a lélek tágabb és érdekesebb, mint a világ: ebben történnek a legnagyobb események, mert ott van a találkozás, a bensőséges együttlét a Mindennel. Ehhez hasonlók a nagy boldogság, a tiszta öröm, a beteljesülés napjai. Egy karácsonyest a családi körben, amikor mindenki együtt van, akit szeretünk, vagy az a nap, amikor mégis megjön a férj, a testvér, az apa, akit már elveszettek hittünk. Ilyenkor csak egy kívánságunk van: álljon meg az idő, ne múljék el soha a varázslatos óra, ne legyen többé holnap és mindig csak az maradjon, ami most van. Így tudunk mi a földön is sóvárogni az öröklét után. Miért tudunk oly hosszan állni fönséges kép vagy szobor előtt? Miért hallgatjuk újra fáradtság nélkül a nagy zenét? Mert lenyűgöz, magával ragad a szépség tündöklése, amely az Ősjóságból pattant a semmibe, hogy ott is világosság

legyen. Amikor ilyen örömet élvezünk, öntudatlanul is hódolunk a Teremtőnek, aki maga az öröm és a szépség.

Nem szoktunk beszélni Isten jelleméről, sem lelki vonásairól, sem erényeiről, mivel ezek nagyon is emberre szabott fogalmak, Isten pedig minden mérték és arány fölött áll, tehát helyesebb, ha egyszerűen csak így kérdezzük: *milyen az Isten* vagy kicsoda az Isten? Közvetlenül nem látjuk Őt, tehát csak akkor tudjuk megközelíteni, ha kijelenti magát. Először abból lehet megsejteni ezt, *amit alkotott*, mert ezzel valamiképpen megmutatta magát. De milyen megdöbbentő, amit így fölfedezünk! A fejlődés útján kibontakozott mindenségben egyszerre két végletet látunk. Egyrészt a művészet káprázatos finomságát például a virág színében, magházában és porzóiban, a szőlő fürtjeiben és a pálma gyümölcsében, másrészt megrendülünk az óriás hegyek fönségétől, a tenger őrjöngő orkánjától és minél jobban ismerjük meg a világot, annál bénítóbban nyugöz le a napmilliárdok fénye, mondhatatlan tömege, keringő futása az űrben, amely határtalan. Micsoda tüneményesen pontos munka egy virágszirom vagy lepkeszárny szerkezeti rajza, de ugyanakkor micsoda szertelen erők forgatják a csillagködök tömegeit! Micsoda gondosság költi ki a madár tojásait, táplálja a fiókáit és milyen félelmetes a nagy ragadozók éhsége és milyen remekmű az izomzatuk! Mindez valamiképen a Teremtőre vall, de egyúttal arra is figyelmeztet, mekkora óriás az, aki ilyen alkotásban mondja ki magát.

A lángelmék tudása, de még inkább a szülői jószág, a hitvesi szeretet, a baráti hűség még közelebről tükrözi Istent, hiszen az emberi szívek minden értéke és nagysága már szellemi valóság és ez tágasabb minden távlatnál és kiterjedésnél, mert a minősége olyan magasan áll az anyag és erő fölött. Még közelebb vannak Istenhez választott barátai, akik tökéletesen akarják követni Őt. Nincs ennél izgatóbb kutatás, mint az ő nyomdokában járni, megérezni Isten kezét az *emberi lélek szépségében*, melyet a kegyelem formált az Ő képére. E győzelmes szívek lényege a szeretet és ez hajtja őket minden áldozatra, iszonyatos szenvedésre. Lefejezett törzsük, porba csorgó vérük, szétlőtt mellük, vezeklésben, munkában elnyútt testük tanuskodik arról, milyen lesz a lélek, ha egészen Istennek adja magát: csupa hősiesség, amely minden áldozatra szomjas, csak hogy megvalósítsa és bizonyítsa magát. Isten kidolgozza bennük a saját képmását és ők a lelkük tükrében látják, milyen a Teremtőjük. A tömeg szájában csak közhely az Isten neve, barátai azonban megremegnek tőle, mert ők tudják, mi mindent tartalmaz ez a szó: Isteni Főlség. Amikor Isten jelenlétét tapasztalják, érzik, hogy beteljesül a létük: szinte már itt a földön kilépnek a mulandó nyomorúságból és átmennek olyan világba, ahol az élet hatalma nem ismer semmi korlátozást. Ez nyilván a lélekre vonatkozik és nem a testre, amíg a földön vagyunk, habár a belső gazdagság öröme vajmi gyakran a testre is áterjed. Ilyen állapotban, amikor az Isten jelenléte egészen megragadja az embert, úgy

érezzük, semmi sem lehetetlen nekünk és ebből sejtjük meg, mennyire föltétlenül szabad és független az Isten és mivel egészen Benne vagyunk, magunk is élvezzük e páratlan szabadságot. Ilyenkor csak így tud beszélni a szív: Megtaláltam, akit kerestem és tudom, kinek hittem. Magában hordja az élet igazságát és szépségét: érzi, hogy megérkezett az Istenbe, a középpontba, a gazdagság teljébe, a halhatatlan ifjúságba. A benne sugárzó fény nyomán látja, miként árad minden a végtelen bőségű Egyből, aki örök barátsággal szereti. A földi szeretet minden lángolása szerény kis kályhameleg ahhoz a fehérén izzó tűzfolyamhoz képest, amely ilyen találkozásban elárasztja a lelket. Akit az Isten így magához ölel, annak szívében az Úr nevének olyan zengése van, amely egyedül a végtelen erő és öröm valóságának élményéből fakad. Innen van, hogy amikor Don Bosco vagy Vianney János kiejti Isten nevét, megrendülnek a hallgatók, mert egészen más a szó hangzása, mint a közönséges halandók ajkán. Az ő lelkük nem kongó cserépkorsó, hanem a Mindenható fönséges hangszere. Ebből is kitűnik, mekkora tévedés Istenben csak az eszményt látni, amelyben jobbik énünk kimondja magát, holott azt megvalósítani a saját erejéből nem képes, ha azonban mégis eléri, akkor nyilvánvaló, hogy a hívőben nem pusztán a hit működik, mert józan embert a hiszékenység sohasem tud arra indítani, amire a természet ugyancsak gyöngö.

Hasonló balgaság félreérteni az Isten türelmét. Micsoda gyerekes észjárás azt képzelni, hogy az Isten csak akkor mindenható, ha mindenütt az Ő hívei vannak kormányon és az Ő seregei győznek! Mennyire földszagú és emberszabású gondolkodás ez! Pedig milyen világosan beszélt Krisztus, amikor Pilátusnak válaszolt és akkor is fölment a Golgotára, amikor tanítványai cserben hagyták. Hozzá kell szoknunk az igazsághoz, hogy nem az ember a történelem mértéke. Nem lehet rőffel és méterrel dolgozni ott, ahol a végtelen nagyság uralkodik. Nem volna Isten, akinek nincs szíve, ez nyilvánvaló, de meg az is, hogy irgalma csak végtelen lehet, vagyis olyan, amely az emberi fogalmat meghaladja. Neki az a fontos, amivel az emberek alig törődnek a mindennapi életben és ez a lélek üdvössége. Ilyen népet tehát csak nagy türelemmel lehet hazafelé terelgetni, mert ugyan ki üdvözülne, ha Isten nem hosszútűró irgalommal kezelne bennünket? Már a tisztán földi ügyekben is roppant fontos a várakozó figyelés meg a bölcs hallgatás, ha komoly eredményt akarunk látni és ez nem a gyöngeség jele, hanem az erő és a szellemi fölény nyugalma. Ezért kell csodálnunk és imádnunk Isten türelmét, mint hatalmának és szívének fönséges bizonyosságát. És ezt mindenki könnyen fölfogja, akiben megvan a gondolkodás finomsága és az erkölce érzék tapintata. Isten végtelen valósága egészen meghaladja a mi parányi létünket, de ugyanakkor senki sincs annyira emberi, mint Ő, mert attól leszünk hasonlóvá Hozzá, ami bennünket emberré avat. Ebből lesz érthető, amit szent Bernát énekelt Jézusról: Te jószággal győzelmes, mondhatatlan édesség!

NAGY VIZEK ZÚGÁSA

Zúgott-zajgott az éjszaka. Mintha gépek zakatoltak volna valahol a közelben. Ez itt nem ritkaság. Kisebb vállalatok éjszaka is dolgoznak, ha több pénzre van kilátás. Míg csak fel nem háborodik a környék népe és lármát nem csap az éjszakai nyugalom érdekében. Akkor aztán csend van egy ideig. Majd újra kezdődik az éjjeli szerenád. Az aludni vágyó szomszédok vagy hozzászoknak a csendháborításhoz és akkor el van intézve az ügy, vagy a türelmét vesztett adófizető polgár késsel ront embertársára, mint az csakugyan megtörtént itt Hiroshimában. Egyszerűen leszúrta a lármás gépek tulajdonosát. Megállt a szív, megálltak a gépek is . . .

Nobeokában nem olyan idegesek az emberek. Csendes vidéki kisváros. Alig 130 ezer lakosa van. Japán egyik legnevesebb írója szerint (a századfordulón itogatott példátlan szorgalommal) amolyan se-neve, se-multja fészek ez a Nobeoka, lakossága fele ember, fele majom. Ezt persze csak a rossz nyelvek terjesztették róla. Majmot láttam ugyan kettőt-hármat, de ezek állatkertben ugrándoztak. Annál több emberrel találkoztam az utcán.

Meglepett, milyen illemtudó nép lakja ezt a földet. Gyerekek, felnőttek egyaránt tiszteletteludóan fejet hajtottak, amikor találkoztunk. Az sem lehetetlen, hogy csak azért tették, mert külföldi vagyok. Viszont éppen ezen csodálkoztam. Egyéb városokban kíváncsian kémlelgetik a külföldiek sápadt orcáját, hosszú kiugró orrát (a japánoknak rendszeren kis, tömpe orruk van) s különféle megjegyzések, kurjongatások kísérik a külföldi útját. Bár inkább kíváncsiságszülte megjegyzések, nem rosszakaratból fakadó mondások.

Mondom, Nobeoka más világ. Sem kíváncsiság, sem tolakodó érdeklődés, sem gúny nem látszik rajtuk. Csendesen rámnéznek s mintha megbánták volna ezt is, legott közömbös arcot vágnak. Lesütött szemmel tovább mennek. Talán a régi, szigorú nevelés hatása. „Falusiak“ mondaná az ószakai vagy tókiói fiatalság.

Erősen kétlem, hogy a nobeokai polgár megölte volna az említett hiroszimai géptulajdonost az éjszakai zenebona miatt. Kezdjük ott, hogy az itteni népek nem igen zakatolnak éjfélután.

Annál inkább furcsáltam az ablakom alatt szünni nem akaró éjjeli muzsikát. Nagy sóhajtó, tompa dörrenések, hol távolabb, hol közelebb, de mindig ugyanaz az elfojtott csapkodás. Tolvajok dolgoznak így a sötétben. Ha meg becsületes állampolgárok, hát ugyancsak vigyáznak, nehogy nagyobb zajt csapjanak a kellenél.

Nagy, nehéz munka, tompított zörejjel.

Hallgattam egy ideig, végre elaludtam . . .

Másnap megoldódott az éjszakai suhogás rejtélye. Nem gépek voltak. Nem ember zavarta a másik ember drága álmát.

Más zúgás volt az. Amit sem harang, sem kés, sem rendőrség nem tud elfojtani. A víz háborgott a fenyvesek mögött . . .

Kinyitottam az ablakot. Az utca másik oldalán, az iskolaudvaron, gyerekek hancuroztak a reggeli napsugárban. Azon túl meg hosszú sávban vézna, zöld, görbe fenyők nyújtózkodtak a verőfényben.

A fenyősáv mögött a tenger. *A Csendes Óceán* . . .

A fenyők óvják a házakat, földeket a hullámoktól. Mert a tengerpart erre futóhomok. Mégsem fürödnek nyáron az emberek. Hamis itt a tenger, mondják felvilágosításképpen. Hirtelen fordulnak a szelek. Nehéz kiismerni a hullámverést.

Csábító, szép tenger. Fenyőszalagos öböl. Jobbra egy kiugró, alacsony szirt állja útját a tekintetnek. Előre azonban szabad a kilátás.

Fáradhatatlan rendben érkeznek a hullámok a homokparthoz. Fodrokban, gyűrűkben. Melyik hangos csobogással, melyik nesztelen, síma vonaglásokban, mint a kígyó.

Órákig elnézné az ember. Édes félelemmel, babonás gyönyörűséggel.

Gyerekek futkároznak a szélfújta homokban. Felnőttek jönnek, meg-megállnak. Nézik a tengert.

Én is nézem. *Az őselem a víz.* Az anyagvilág legegyszerűbb megjelenése. Két rész hidrogén, egy rész oxigén. A teremtés kezdeti állapota, az elemek anyja, az élet csíráinak ringató bölcsője. A föld színének még mindig nagyobbik részét teszi ki ez az alaktalan, cseppfolyós valami. A kezdet, a lehetőségek termő talaja, az evolúció, a fejlődés alapszíne . . . A vajúdo anyag néma könyörgése. Alakra, színre, illatra, célra vágyó roppant készülődés. Évmilliók, évmilliárdok türelmes, szent várakozása. Ugyan mire várnak a vizek?

Allok a nagy vizek felett és megpróbálok álmodni. Minden álom egy csodálkozás, csodálkozó imádság, a hit „Ámen“-je.

Milyen csodálatos is az anyag, az ezernyi lehetőség alázatos, szürke elfeltétele! „Anyag“: szinte semmitmondó szó. Sietve, megvetően szólunk róla. Nem becsüljük. Csak kihasználjuk, megszaroljuk, kifacsarjuk s megtapossuk, végül eldobjuk. Magunk hiúságát, esztelen uralomvágyát, féktelen gyönyörzomját kell kielégítenie.

A teremtés rabszolgája: az anyag. Még akkor is az, ha imádjuk. Talán éppen akkor követjük el a legnagyobb igazságtalanságot az anyaggal szemben, amikor istentjük.

Az anyag érzi, hogy csak anyag, nem Isten. Mi sem hisszük, hogy több az anyagnál. Aki imádjá, bolondot űz vele. Szegény anyag: még védekezni sem tud.

Az anyag az Isten legengedelmesebb szolgája. Ő alkalmazkodik a leghűségesebben Isten minden gondolatához. „És Isten Lelke lebegett a vizek felett . . .“

A Mindenség rendje, pompája: az anyagban rejlő lehetőségek véget nem érő virágborulása. Az ezernyi-ezer szín, a hangok játékos szimfóniája, az arány, az alak: évezredek, költők, szentek, művészek serege nem volt képes kimeríteni az anyag mérhetetlen lehetőségeit. Legtöbbször nem jutottak tovább a csodálkozó bámulásnál, babonás rajongásnál vagy imádságos hódolatnál . . .

Milyen káprázatos lehetőségek szunnyadhatnak a szívben, a szellem mélységeiben, a lélek nehezen megközelíthető világában, ha már az anyag is végtelen?

A szó gyenge, a műszerek használhatatlanok. A szavak képtelenek kifejezni a belső gazdagságot; a műszerek nem tudnak felvilágosítással szolgálni arról, amit sem mérni, sem feltérképezni, sem lefényképezni nem lehet. Szent János szerint emberésszel még csak elgondolni is képtelenség, mivé leszünk, ha minden lehetőség valósággá válik bennünk (1 Ján 3, 2).

Szegény emberszívek. Az emberi szív pislákoló mécses. Gyenge, elégtelen, füstös fényesség. Amit lát az értelem fényénél, csak riasztja, rémisztgeti, mint a gyertyafényben imbolygó árnyak a gyereket. Nem egyszer becsapja őt az értelem, a szív világa. Hazug képekkel, csábító lidércfényekkel. Majd megkevélyli teszi. Csak kevés a tiszta, ragyogó öröm.

Olyan az ember, mint az álomkép. De nem édes örvendezés, hanem ingadozó lidércálmok. Csak nagy néha villan fel benne egy-két isteni sugár. A sejtés, a látás, a bizonyosság, a birtoklás szépséges lengedezése. Ilyenkor édes béke, kiszorduló öröm, nagy megnyugvás, csendes szeretet előíze vígasztalja a hálás lelket . . .

„Átváltozunk“, olvassuk az Irásban, „dicsőségről dicsőségre“, nem ugyan a magunk erejéből, hanem „az Úr Lelke által“ (2 Kor. 3, 18). Erre vár az egész teremtés. Igen a teremtés, a hiábavalóságra ítélt teremtés, a mulandóság szolgátságában vajudó anyag. Mert magában hordja az is a remény szent csírát, t. i. „hogy a mulandóság szolgálai állapotából fölszabadul Isten fiainak dicsőséges szabadságára“. Addig azonban velünk együtt sóhajtozik, vajúdik (Róm. 8, 20—22).

Az anyagvilág egy nagy vallomás, roppant tiltakozás: mi nem ő vagyunk, nem Isten vagyunk, csak anyag. Mint annak idején Keresztelő sz. János is megvallotta, nem tagadta: „Én nem vagyok a Messiás“, úgy a teremtés is nagy, ünnepélyes Crédóval ismétli: én nem Ő vagyok, nem Az vagyok, akit te, ember, keresel.

Az ember a Mindenség papja. Aki az anyag, a teremtés vallomását, gyónását meghallgatja, s ha kell, a régi átoktól föloldozza. És Istennek felajánlja, az elismerés, a hála áldozataként bemutatja.

Istenem, milyen messze vagyunk még ennek a magasztos feladatnak a beteljesedésétől . . .

A látóhatár peremén, ott, ahol a vizek az eget nyaldosták, fehér hajócskák lebegtek a hullámokon. *Halászhajóké.* Halkan, hangtalan némaságban váltak le a végtelenbe. Mint az álmok a valóság mesgyéjéről . . .

Hátam mögött homokgödrök simára fújt üregei ásítottak. Szívós fűféle, no meg az elmaradhatatlan japán fenyő viaskodik a mozgó homokban a fennmaradásért. A homok az anyag egyre omló végvára. Ezt vívják az élővilág csatárosai: kevésigényű, erősgyökerű indák, gazok, fák, füvek . . .

„Zöld halom“-nak hívják a városnak ezt a részét. A fenyőkről kaphatta nevét. Különbön csak homok és homok mindenfelé. Lassan kezd beépülni . . .

A város közepéig 10—20 percig megy az autóbusz. Az autóbusz ablakából lettem figyelmes egy temérdek szoborra. Balról, dombtetőről nézett le ránk.

Várost nézve lődörögtem a sűrű-forgó utcákon. A nagy szoborról egészen megfedkeztem. Hirtelen kőlépcső előtt találtam magamat. A kőlépcső rendesen

sintoista vagy buddhista templomhoz vezet. Megindultam felfelé. Magasabb volt, mint gondoltam.

A lépcsők végén hatalmas szobor. Ráismertem, pedig sohse láttam még közelből. Ezt pillantottam meg az autóbusból. Most közelből szemlélhettem. Kóbó Daisi szobra volt. Kóbó Daisi a japán tudós ékes példája. A tudomány eleven tükre. Senkisem tudott eddig olyan szépen írni kínai karaktereket, mint ő. De még ő is elhibázta néha. Ez azonban semmitsem von le neve ragyogásából. Ahelyett, hogy becsületét kisebbítené, csak még jobban a halandók fölé emeli őt. Azok, ha írnak, csupa tökéletlenség a papír. Itt-ott ha akad elvétve egy-két szép betű. Nem így Kóbó Daisi. Nála csak elvétve, kivételszám-ban van egy-két szépséghiba. Buddhista életbölcesség, kínai tudományoszomj és japánul dobogó szív: ez Kóbó Daisi. Sírkövére keresztet róttak. Mind máig török fejüket a japán történészek a kereszt eredetét illetően. Egyesek szerint ez a kereszt a kereszténység korai beszivárgásáról tanúskodik. A kereszt u. i. Japánban ismeretlen jel. Kóbó Daisi könyveiben is sok az elgondolkoztató, nehezen érthető kifejezés. Nincs kizárva, hogy a kínai írással a kereszténység (nesztóriánus formája) is eljutott a Felkelő Nap országába a kilencedik század folyamán. Nem a tiszta kereszténység, nem is a teljes kereszténység. A kultúrkapcsolatok hullámverése vetette partra. Egy — jelenleg még bizonyíthatatlan — szellemi hajótörés gyér, de nagyértékű maradványa ez most a japán történelemben.

Szabad óráimban Konfuciuszt olvastam. Éppen lelkigyakorlatot adtam japán nővéreknek. Így több alkalom kínálkozott a híres kínai bölc szavainak idézésére is. Csak később tudtam meg, hogy három kínai nővér is volt hallgatóm között. Annál jobb, gondoltam. Legalább hallanak valami „hazait“.

Nemcsak olvastam, meg is szerettem Konfuciuszt. Sok bölcesség rekedt belé. Kétezer éven át belőle éltek a kínaiak. Nem hiába írta szent Kelemen a második században Alexandriában az elgondolkoztató szavakat: Isten a zsidóknak törvényt adott, meg a prófétákat. Így vezette őket az igazságra. A görögöket filozófiával kalauzolja az igaz ösvényén. A kelet népeinek meg Buddhát és egyéb bölcseket küldött, hogy vezérei lennének, míg Krisztus el nem jön, aki maga az Út, Igazság és Élet. Ha ez igaz — nincs semmi okunk kételkedni Kelemen szavainak helyességében — akkor Konfucius bizonyos értelemben a kínai Mózes. Azzal a különbséggel, hogy neki több sikere volt a kínaiakkal, mint Mózesnek a zsidókkal.

„Kora reggel az igazságot megtalálni, este nyugodtan meghalni.“ Azaz: nyugodtan halhat meg, aki rátalált az igazságra. Nyert dolga van, még akkor is, ha aznap meg kell halnia. Nem élt hiába az ilyen. A korai halál nem szerencsétlenség, nem csapás.

Ez Konfucius. A vén Simeon biztosan igazat adott volna neki, mikor visszaadta a Kis Jézust Máriának: „Most bocsásd el, Uram, szolgálodat békességben. Láta szemem a világ üdvösségét . . .“

„Régen önmaguknak tanultak a bölcs, szent emberek. Maguk javára, szívük gazdagítására, énjük elmélyítésére. Ma másokért, másoknak tanulnak a világ fiai.“ Fitogtatják tudományukat, tudósnak hívatják magukat, pénzen árulják

szerzett tudásukat. Másokat szórakoztatnak, egyebeket oktatgatnak, csak maguknak nincs sok hasznuk a sok tudásból. Szívük-lelkük üres marad.

Bizony bölcs szavak ezek. A lelki életben sincs különben a dolog. Másoknak prédikálunk, másoknak olvasunk, gyűjtögetünk: csak magunk nem haladunk. A sok jó tanulmány, a temérdek olvasás, elmélkedés, gondolkodás hányszor csak ürügy, jó alkalom az anyaggyűjtésre. Árúciák nem egyszer papi szorgosságunk egyetlen maradandó gyümölcse.

„A szív bőségéből szól a száj.“ Ha a szív tele van, nem nehéz hozzá igazítani a szavakat. Úgy látszik régen is így volt ez. Sok volt a tudós, de kevés a bölcs. S most? Sokan csapnak fel Krisztus propagandistáinak, a Szentlélek aktivistáinak, de csak kevesen vállalják a Krisztuskövetés édes-fáradtságos igáját, önmaguk keresztjének türelmes hordozgatását, az Istennel való találkozás keserű előkészítését . . .

Nagy öröömre Nobeokában *Mária Kongregáció* is volt. Nem is egy, kettő. Egyik középiskolás lányoknak az Orsolyiták iskolájában. Nem katolikusok is szívesen járnak az összejövetelekre, mint hírliek. Igyekeznek magukat a kongregáció szellemében képezni: emberibb emberré, Isten gyermekeivé, máriás lányokká lenni. „Úgy élj, hogy a körülállók leolvashassák Rólad a Szent Szűz életét és erőnyeit!“ „Mosolyogj!“ Ez a kongreganisták kettős jeligéje. Ez tetszik a pogányoknak is. Bár kevés a katolikus növendék, mégis elég sokan járnak a kongregációs gyűlésekre. Nem keresztények is. Az ilyenekből könnyen lesznek katolikusok. Most a város parányi plébániáján is bontogatja szárnyait egy újabb kongregáció. Fiatal, szelídlelkű olasz pap vezeti.

A japán *Mária-Kongregációk* dicső multra tekintenek vissza. A japán Egyház szengéi ők. Vértanúk seregével, hitvallók sokaságával dicsekedhetnek. Virágjában sodorta el ezeket a kongregációkat az üldözés. Mint a cseresznyevirágot a viharos, hideg, áprilisi eső.

A *cseresznyevirág* a japán nép virága. A japán lélek szimboluma. Más virágok lassan bontakoznak, ha meg kinyíltak, hamar elfonnyadnak, elhervadnak, lehullanak. A cseresznyevirág kivétel. Hirtelen, egy éjszaka leple alatt, vagy a tavaszi nap játékos cirógatására egyszerre virágba borul a fa. És fehérben, rózsaszínben illatozik, míg el nem jön az ideje, vagy szét nem szórja, porba nem fújja, sárba nem veri a vihar. De ha kedvez az időjárás, hálásan ontja ingyenes szépségét az örvendező emberi szívekre. Ahogy kinyílt, úgy esik le. Nagy titkos csendben, alázatos rejtettségben, néma megadással. Nem fokokban; egyszerre. Nem ismer hervadást.

A *japán Egyház is cseresznyevirág* a nagy, katolikus Egyház kertjében. Virága teljében hullott porba. Nem hervadtan, nem fonnyadt testtel, nem illat nélkül.

A japán *Mária Kongregáció* is ilyen fa volt a nagy, mennyei cseresznyevirágzásban . . .

Szép Szűz Mária, ékes virágszál. Názáretben kinyílt mennyei cseresznyevirág! Éva gyermekei csak darabonként, félig-meddig, megkésve nyiladoznak. Jórészüik csak száraz galyat terem egy életen át. Ha meg nyílnak, mérget lehelő furcsa virágot nevelnek. Aki kinyílt, már is sorvad, egyre hervad, élve fonnyad.

Mária a nemes cseresznyevirág. Bimbójában kegyelmet hord, teljes minden

malasztokkal. Nem apránként, nem fokokban, teljesen nyílt tiszta virág. S nemcsak kinyílt: szépek maradt. Rejtett szépség, szent alázat nevelte ott Názáretben. Krisztus dicsősége, istenanyasága nem perzselte, sem kereszt árnyéka nem sorvasztotta. Szépsége teljében vette magához az Isteni Kertész. Szent Lelkével elárasztotta, mennyországba beplántálta.

Isten drága szép virága, légy Te kegyelem záloga. Kereszttségben megnyílt szívünk virágjat ne engedd elhervadni. Könyörögj érettünk, tanítsd meg tiedet Isten szent malasztjában lehullani, ha eljön az óra. Igen: Istennek Szent Anyja, Szűz Mária, imádkozzál érettünk most és halálunk óráján. Ámen.

Izzasztó vasárnap délután újra kisétáltam a városba. Búcsúzkodtam. Egy kis parkba vitt a utam. Egy dombtetőn húzódtott meg nagy fák árnyékában. Gyerekek rivalgása, felnőttek kényelmes lődörgése és izzasztó meleg: ez volt az első benyomásom. Nobeoka nem hideg város. Az idén esett ugyan egy arasznyi hó. Ezzel vége is lett a télnek. „Már vagy húsz éve nem volt ekkora hó a városban!“, — mondták.

Ma izzadságcseppek gyöngyöznek homlokomon. Mégis vidáman baktattam tovább. Visszatérőben, csak úgy féloldalt, ketrecet láttam átellenben. Madarak lehetnek, gondoltam. Azok voltak. A szomszéd ketrec lakói már nem madarak voltak. Négy lábú jószág lakta.

Kezdett érdekes lenni a vasárnapi séta. A parkban. *egy csöpp állatkert* volt., kevés vadállattal. Kevés, de nagy állatkertnek is díszére való nemes példányokkal.

Egy 3—4 méteres ketrecben hosszúttestű párdúc járt sebesen fel s alá. Figyelemre sem méltatta a báméskodókat. Szép, izmos teste csillogott a lomha napsugárban. Mellette egy nagyobb, vasrácsos ketrecben két oroszlán sziesztázott. Majd felkiáltottam a csodálkozástól: a him egy kömelvényen fekiüdt méltóságos nyugalommal. Maga Napoleon sem tudta volna ezt a könnyed méltóságot utánozni. Nagy sörényes feje, komoly, kissé bánatos tekintete még jobban növelte a hatást. Volt benne valami tragikus, drámai, sőt félelmetes. Nem hiába vette körül a vasrács.

Egy percre még az önbizalmam is megingott: nem tudtam volna megmondani, hol van nagyobb méltóság: az oroszlán szemében, megadó, de le nem győzött megnyugvásában-e, avagy a báméskodók folytonos megalkuvásában . . .

A nőstény lent a kőpadlón aludt mennyei édességben, kinyújtózva. Az oroszlán nem ismer félelmet. Sem félmegoldást. Rabszolgaságában is oroszlán. Szabadsága korlátozott, de oroszlán-szíve a régi.

Mi emberek csak emberek vagyunk. Szabadságban könnyen elfajulunk, rabságunkban szolgálkká leszünk. Ha nem is kényszerítenek, önként megalkuszunk, gyáván megszaladunk. Vagy kétségbeesünk. Nem egyszer meg árulókká válunk. Ember voltunkat palástolgatjuk, szívünket is megtagadjuk.

Az oroszlánokkal átellenben egy nagy kiásott gödörben mesterséges „sziklák“ tornyosulnak. A sziklákon majmok kergetőznek. Egy fehér macska riadtan forog a szirtek között. Eltévedt vendég majomországban.

Japánban található még vagy *hatvanezer majom*. Egyik nagy majomtelepülés itt van Kyúsúban (a délnyugati nagy szigeten), alig két óra vonatozásra

Nobeokától, a hegyekben. Odasereglenek most a tudósok a majmok viselkedését, „személyiségét“ (felkapott szó ez az újságokban) tanulmányozni. Meglehetősen zárt rendszerben, szigorú társadalmi alárendeltségben élnek itt a majmok. Vannak vezetőik, alattvalók, sőt még az osztálykülönbség sem ismeretlen. Tanulásra is van hajlamuk. Nem egy új trükköt, módszert találtak ki, sajátítottak el az alatt a pár év alatt, amióta tudományosan figyelik őket a tudomány lelkes apostolai. Az újságok is sokat foglalkoznak a majmok „személyiségének“ érdekesítő problémájával.

Nem különös, hogy éppen az a kor érdeklődik az állatok „personality“-je után, amely a legjobban füttyöl az emberi személyiség legszentebb, legegységibb jogaira és azok megnyilvánulásaira?!

A parkból jól látszik a tenger. A „Zöld Halom“ fenyősvája élesen válik ki az Óceán acélos színtengeréből. Meleg, tavaszi szél borzolja Nobeoka házeit. Az emberek kigombolt kabátban sétálnak a csepp állatkertben. Az egyetlen nagy fekete medve nagyokat ásít bele a semmibe. A párdúc talán Afrikában képzelet magát. A két oroslán is mintha elfeledte volna egy percére, hogy hiányzik a szabadsága. A szavannák széléről álmodik.

A szél vidáman játszik a dús sövény szálaival. Majd meg az én arcomat paskolja, hajamat borzolja kéretlen tréfálkozással. Mire megszidhatnám, már a tengerre menekült. A hullámokban otthon van.

Nézem a tengert. A Csendes Óceánt. A nobeokai tengerből csak ablak. Szűk, kicsi ablak, de a végtelen mossa körül.

Messze a távolban van Amerika, meg Afrika, az oroszlanok hazája.

Az én hazám még messzebb van. Kis erek, beltengerek vezetnek oda. Az egyikbe a Duna torkollik.

Vajon van-e itt Nobeokában dunai víz? Nem lehetetlen. Hébe-hóba ide is elkalandozhat egy-két vízmolekula a Duna milliárd és milliárd cseppjéből.

Nagy víz a Duna, de nagyobb a tenger.

Isten nagyobb a tengereknél is.

Nélküle nem lenne sem Duna, sem Csendes Óceán. Nélküle nem fújna a meleg, márciusi szél. Nem borzólna lágy simogatásával az oroszlanok, párducok bundáját.

De mit beszélünk vízről, párducokról, emberekről, mikor mindnyájan az Ő kezének vagyunk alkotásai?

A föld a mi elemünk. A víz életünk. És mindnyájan testvérek vagyunk. A vadállatok is testvéreink. A bústekintetű oroszlan, a délceg járású párdúc, a riadt macska, a bolondos majomsereg. Meg a játékos szél.

Az emberélet is csak játék, írta valahol Plátó. Isten játszik az emberrel. Szent, ünnepélyes komolysággal; tiszta, őszinte örvendéssel, felelősséggel, tisztelő megbecsüléssel. Mint egyenrangú partnerekkel; választott játéktársakkal.

A győzelem ígérete, a béke édes előíze lengi át teremtés minden megmozdulását. Játsszunk hát gyermeki örvendéssel, illendő komolysággal az isteni játékot. Ez talán legemberibb, legkülönb részünk. Mert isteni . . .

Boldogok a gyermekek, a tisztaszívűek, a mindig fiatal, mosolygós játékoszívű

emberek. Boldogok, akik rá tudnak mosolyogni tengerre, szélre, medvére, csillagokra, ellenségre . . .

A szeretet, az alázatos öröm: ez a játékos szív . . .

Az ilyen nem ismer félelmet, nem gyűlöl, nem áskálódik, nem kevély, nem adja a sértődöttet.

Akinek az egész teremtés egyenrangú játéktársa.

Lassan ballagok lefelé.

Az oroszlán nem tartja érdemesnek felkelni fekvőhelyéről. A medve se méltat figyelemre.

A távolban a Csendes Óceán csillog.

Már ismerem. Nem félek tőle.

Este, mikor mindenek elpihennek, mikor az álom takarja be a fáradt testeket:

zúg, muzsikál a tenger és virraszt az alvók álma felett.

És Isten Lelke lebeg a nagy vizek felett . . .

Róma Szava kimaradt a jelenlegi füzetből, mert őszre zsinati külön-számot tervezünk.

Dr. Pfeiffer Miklós svájci főlelkész írja egyik munkatársáról:

Pribus György szatmáregyházmegyei pap 20 esztendő óta a magyar menekültek lelkipásztora kerek fele időben Németországban és Venezuelában, az utolsó 10 évben pedig Svájcban. Zürich és Schaffhausen város meg Kanton a működési területe, amelyben 3600—3700 magyar él. Kb. 70 %-uk katolikus. Minden vasárnap Zürichben, a Szt. Antal templom altemplomában tart a magyaroknak istentiszteletet, havonként egyszer Winterthurban, Schaffhausenben és Rütli-Tannban, alkalmilag pedig Affoltern am Albisban, Bülachban, Schwamendingben és Usterben. Működése korántsem merül ki ezen istentiszteletek megtartásában, sem abban, hogy lelkigyakorlatokat, zárandoklatokat, ünnepélyeket és cserkész-összejöveteleket rendez. 1964-ben 28 keresztelőt, 16 jegyesoktatást és esketést, 12 temetést, 200 beteglátogatást és 22 börtönlátogatást végzett. Hogy hány embernek adott tanácsot, útbaigazítást, — mégpedig valláskülönbség nélkül, — azt csak a jó Isten tudja. A menekültek lelki gondozása ma a legkorszerűbb, de egyben a legnehezebb és legsokoldalúbb papi munkák közé tartozik. Mindezekért Pribus Györgynek a magyarok és svájci hatóságok háliját fejezzük ki.

A csornai premontrieiek amerikai főnöke leveléből:

A mellékelt 25 dolláros csekk előfizetési árat reprezentál a csornai premontrieiek részéről. Jó részét tessék „visszamenőleges fizetésként” kezelni, mert már évek óta küldik kitűnő folyóiratukat és innen semmi reakciót nem kaptak. Másképp lesz majd a jövőben.

Dr. Keresztesy Parker László O. Praem.

A VILAG KRISZTIANIZÁLÓDÁSA ÉS A KERESZTÉNYEK EGYSÉGE

III. A PROBLÉMA MEGOLDÁSA

Nyersen, kertelés nélkül mutattuk be az igazságokat. Fel akartuk rázni az alvókat: ne gondolják a lagymatag katolikusok, keresztények azt, hogy 1—2 dolláros évi adományukkal diadalra vitték Krisztust a missziókban. Szavunkkal nem ijesztgetni, hanem ébreszteni akartunk.

Nem énekeljük „a lemondás dalait“, hanem a föltámadt Krisztus győzelmi énekét. Valljuk, hogy a keresztény ember számára mindig fönnáll annak a lehetősége, hogy ha visszatér Krisztushoz, s új életet kezd, a mulasztást helyrehozhatja.

A következőkben olyan tényezőkre hívjuk fel a figyelmet, amelyek a győzelem reménységével biztatnak, s olyan feladatra mutatunk rá, amelyért érdemes élni . . .

1. A keresztények belátják megosztottságuk átkos voltát

Katolikus oldalról régóta rámutattak a szétszakítottság, a hitbéli megosztottság veszedelmére, átkára. „Um der Heiden Willen“, a pogányok megmentéséért cím alatt írt cikket Keller József jezsuita japán hithirdető a bécsi Reichpost lapban (1937. Szept.): „A pogányok elindultak az igazság keresése útján. Vajha mi is elindulnánk az egységkeresés útján éspedig a pogányok megmentése érdekében. Vajha katolikusaink megismernék, hogy a vallási egység a katolikus akció legfontosabb célkitűzése . . .“ A németországi Una Sancta mozgalom azért imádkozott, dolgozott annyit — egységvértanú elnökükkel, Max. J. Metzgerrel — mert mélyen ismerte a hitszakadás okozta sok bajt, veszteséget.

Két katolikus szaktekintélyt idézünk csupán: P. Danielou SJ neves teológus, zsinati szakértő írta: „Csak szomorúsággal tudok gondolni az elszakított egyházakra. Mert mit nyújtanak a pogányoknak? Keresztényeknek mondják magukat, de egymással harcban állanak . . . Menynyire ítéli el Szt. Pál az egyenlenséget szító keresztényeket: „Vajjon Krisztus megosztott?“ Ahol Krisztus van, ott nem lehet megosztottság. S ahol megosztottság van, lehet-e ott Krisztus?“ (Dialogues 1948, 125.)

Niederberger a kiváló hithirdető, „Kirche, Mission, Rasse“ c. munkájában olvassuk: „A misszió tragikuma, hogy amikor egyrészt a pogánysággal és mohamedánizmussal, materializmussal és kommunizmussal harcol, nem alkot egységes arcvonalat. Akinek szívügye a pogányok megtérítése,

az nem nézheti közömbösen a keresztények szétszakítottságát és az egység-törekvést.“ (Idézve Dr. H. Küng: Kirche im Konzil, 204 l.)

Lényegesebb, hogy protestáns testvéreink is mind nagyobb számmal hirdetik a keresztények megosztottságának hátrányos, veszedelmes voltát. A következőkben csokorba fűzünk néhány idézetet protestáns világgyűlések és nevesebb egyének állításaiból. Mindegyik más és más oldalról vizsgálja a keresztények szétszakítottságát.

Edinburghban a *Faith and Order* nagygyűlése mondta ki: „Alázattal beismerjük, hogy szétszakítottságunk Krisztus akarata ellen van és kérjük Istent, hogy irgalmasságában rövidítse meg különállásunkat és lelke által vezessen bennünket egysége teljességéhez.“ (Wahlen: Separated Brethren, 237.)

Az *Egyházak Világtanácsa amsterdami* gyűlésén (1954) szögezte le a nagy igazságot: „A sokféle felekezetre való osztódás Isten előtt bűn és az emberek előtt botrány, és ellentétben áll a Krisztus által szorgalmazott egységgel.“ (Michael: Christen suchen eine Kirche, 140.)

Indiai anglikán püspök mondotta: „Az egység kérdése a kereszténység élet-halál kérdése.“ (Wahlen, 237.)

Karl Barth, korunk egyik legnagyobb református teológusa írta: A miszsiókban, ahol a kereszténység a pogánysággal áll szemben, — hol van az Egyház? Nincs ott. Mert ott sokan veszekszenek egymással. S ez mennyire gyengíti a miszsiók lelki, sőt anyagi erőit! Hogyan hallhatnak (a pogányok) az igehirdetést? (Öcumenica, 1943 júl. 137.)

Schütz, a református taizé-i kolostor főnöke munkájában olvassuk: „Az Evangélium felszólítja a kereszténységet, hogy minden embert nyerjen meg Krisztusnak. De hogyan remélhetjük a világ kereszténnyé levését, amikor szétszottságunk Gettóba zárt bennünket s elvette életerőnket. Egység és miszió elválaszthatatlan egymástól . . . Azt mondják: van láthatatlan egység. De a világ azt hiszi, amit lát: a világ pedig megosztott, egymással ellentétben álló kereszténységet lát.“ (Das Heute Gottes, 66.)

A németországi evangélikus miszsiók 1963 márciusi gyűlésén *Scharf elnök* mondotta nagyszabású elnöki beszédjében: „A nem európai földrészek miszsióiban egymással harcoló egyházak elvesztik szavahihetőségüket, az évtizedünkben ébredő népeknél még inkább, mint a múltban, — de ezáltal történelmünk sorsdöntő órájában felelőssé, vétkessé teszik magukat az emberiség megtérítésében.“

Az *Egyházak Világtanácsa* újdélhi gyűlésén éles beszédek hangzottak el a keresztény egység szükségességéről.

A jamaicai színes misszionárius követelte az ázsiai és afrikai fiatalok nevében, hogy a keresztények között fennálló válaszfalakat döntse le. Akik meg vannak keresztelve, — mondotta — és ugyanabban az „úrvacsorában“ részesülnek, azok között nem állhatnak fenn egymást elválasztó falak.

Sir Francis Ibiam nigériai presbiteriánus mondotta: „Egységes

kereszténységre van Afrikának szüksége: csak az tud hatást gyakorolni a nemkeresztényekre. A fehérek ne tépjék ki a palántát, amelyet ültettek.“

A legélesebb volt a burmai baptista U Ba Hmyin: „A hitbéli szétforgácsolás az Evangélium terjesztésének akadályja, — mondotta — s azért a történelmi fejlődés nyomán nem ragaszkodhatunk többé hozzá. A denominációk közt fönnálló falakat föltétlenül le kell döntenünk.

Tehát századunkban végre rádöbbsentünk — annyi veszteség és átok után — hogy az Úr Jézus a kereszténység elterjesztése próbakövéül tette az egységet: „Nemcsak érettük (az apostolokért) könyörgök, hanem azokért is, akik szavukra hinni fognak bennem. Legyenek mindnyájan egyek, mint te, Atyám, bennem vagy és én Tebened: úgy legyenek ők is egyek Mibennünk ÉS IGY ELHIGYJE A VILÁG, HOGY TE KÜLDÖTTÉL ENGEM“ (Ján 17, 20—24).

2. A kereszténység áldozataiért bízunk Isten irgalmában

Sheen püspök mondotta találóan: Igaz, hogy századunkban a rosszszak rosszabbakká lettek, de a jók viszont jobbakká váltak.

Századunk elején nagy apostolok hozták mozgásba a racionalizmust követő állóvizeket. Amikor ránszakadt a tetemrehívás ideje, a racionalizmus alatt lagymatagga vált kereszténység már élt, s elindult a kálvária hősi magaslataira. Már a mexikói, spanyolországi keresztényüldözés kitermelte a P. Pro-t és társait. De aztán jött a keményebb időszak: a nemzeti szocializmus félelmetes felkészültséggel akarta felszámolni a kereszténységet. A ma keresztény embere nem olvashat megrendítőbb, de egyben felemelőbb munkákat, mint azokat, melyek ezeknek a hősöknek szenvedését, áldozatát foglalják össze (*Heinz Kühn*: „Kreuz und Hakenkreuz“; *Johann M. Lenz*: „Christus in Dachau“). Utóbbi munka a címlapot követő oldalon, alcímként írja nagy betűkkel: „Was 2600 Geistliche aus 134 Diözesen und 24 Nationen im KZ Dachau erlebt und erlitten . . . Mehr als 1000 getötet. Wer könnte achtlos daran vorbeizug?“: 2600 hitvalló hős, több mint ezer vértanú Krisztusért: Maradhat ilyen borzalmas áldozat mellett valaki még közömbös?

Még nem ismerünk protestáns munkát, amely a protestáns hősök, vértanúk életét, mártíromságát összegezi. Pedig sok az ő számuk is. Jelen sorok írója adta ki a Hitvalló Egyház hősi harcát a nemzeti szocializmussal (Hitlerizmus és Kereszténység, 1946). Már 1935-ben küldött a lutheránus egyházi vezetőség Hitlernek kimerítő, tiltakozó iratot. Meissner államtitkár személyesen adta át a hitvalló tiltakozást Hitler kezébe. Néhány nap múlva börtönbe került s rövid időn belül felakasztották. Sok protestáns vértanúról számolnak be nevezett katolikus munkák is. Megemlítik, hogy számos, mélyen hívő, Krisztusért a szenvedést vállaló lelkésszel, pásztorral osztották meg a közös sorsot. Segítették, vigasztalták,

bátorították egymást. Példának említjük meg Pastor Schneider vértanúságát Buchenwaldban: „Pastor Schneider, eine Heldengestalt“. Hét gyermek atyja rettenthetetlen bátorsággal szállt szembe kínzóival: Sie sind ein Massenmörder!“ — kiáltotta az egyik felé: Tömeggyilkos! Isten ítélőszéke előtt vádolom magát!“ „Krisztus a föltámadás és az élet.“ — De ekkor már suhogtak az ütések — írja Steinweder kanonok, aki Schneider pástorttal volt együtt a börtönben . . . Vértanúsága befejezése után írja: ütötték-verték, testén nem volt egyetlen ép rész.

Az elmondottakhoz fűzzük még Max. J. Metzger, a Krisztus Király Társaság alapítója vértanúságát. Mint az Una Sancta egységmozgalom elnöke odaadó szeretettel vallotta a keresztények egysége szükségességét és áldását. Tudta, hogy az ilyen szent ügyben akkor remélhetünk leginkább Isten irgalmában és áldásában, ha a szent ügyért szenvedünk, életünket adjuk. A náci svéd kémnőn keresztül kapták kezükbe Metzger levelét, amelyet az upsali evangélikus püspöknek írt. Lelki nyugalmát és örömét hirdetik a börtönben bilincsel a kezén írott levelei és költeményei. Mikor a náci bíró kihirdette fölötte a halálos ítéletet, egy darabka papírra vetett következő szavakkal búcsúzott el az élettől és övéitől: Nun ist es also geschehen. Ich bin ruhig. Ich habe mein Leben Gott angeboten für den Frieden der Welt und die Einheit der Kirche. Wenn Gott es annimmt, freue ich mich. A döntés tehát megtörtént. Nyugodt vagyok. Életemet Istennek ajánlottam fel a világbékéért és az Egyházak egységéért. Ha Isten elfogadja, örülni fogok.

A náci világ áldozatait, vértanúk csöppjeit már összegyűjtötték. De a kommunizmus sokkal több vértanút termelt ki. Az őskereszténység óta még annyi keresztény nem áldozta életét Krisztusért s Evangéliumáért, mint a kommunizmus alatt. És azonnal hozzátesszük, hogy bármilyen nagy volt a katolikus egyház vesztesége a kommun alatt (gondoljunk az északi államok, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyar, Horvátország, Keletnémetország vértanúira), — a keleti egyház többet szenvedett a kommunizmus alatt. Főnt már megemlékeztünk a kommunizmus áldozatairól: több, mint másfélmillió embert, sokezer papot végeztek ki. És hozzátesszük, hogy a görögkeleti püspökökkel és papokkal együtt szenvedtek, haltak meg katolikus püspökök és papok. A görögkatolikus püspökök és papok mind börtönökbe kerültek. A mai napig szenvednek a workutai táborban litván és lett katolikus püspökök és papok . . . Magyar vonalon Mindszenty hercegprímás, élő vértanúnk és annyi más hős. Az egyházak és világi keresztények százezrei és milliói vére kiált az égbe és esdi le reánk, a kereszténységre Isten irgalmat. Vegyük hozzájuk Kína vértanúit. A kínai kommunizmus elsőnek a kereszténységet számolta fel. 1951-ben Mao Tse-tung kihirdette a Rómától való elszakadást. A papság hű maradt a Szentatyához. Százzámra csukták le őket. Az összes egyházi épületeket és értékeket elvették. A hírdetők közül egyeseket bebörtönöztek, a többit kiűzték az országból. 57-ben érvénytelenül szenteltek fel 36 püs-

pököt. Ezeknek az a feladata, hogy marxistává, atheistává tegyék a papságot és a híveket. Miután a bennszülött papság és a hívek hűségesen kitartottak szent hitük mellett, most indult csak el a rettenetes egyház-üldözés. A Kínából érkezett utolsó híradások szerint ma még megközelítőleg sem tudják, hogy mennyi papot és hívőt végeztek ki. De, hogy az életbenmaradtak megtartották hitüket, mutatja az a tény, hogy ma is számos esetben bömbölnek a kínai rádió kikiáltói a gyermekek keresztelése ellen . . .

Ma még csattan felettünk a kommunizmus ostroma, de eljön az idő, amikor valóra válik Arsenyev orosz író szava: „Katolikusok, orthodoxok, protestánsok egymás nyakába borulnak és bocsánatot kérnek egymástól azért, hogy csak annyi véres áldozat után ismerték meg, hogy Krisztusban mindannyian testvérek.“

Érdemes erről a kérdésről külön is szólni.

3. Isten az egyházüldözést javunkra tudja fordítani

A közelmúltban tapasztaltuk: a nemzeti szocializmus Németországban az összkereszténységet üldözte. Mit értek el vele? Azt, hogy a nemzeti szocializmus elleni harcban a katolikusok és protestánsok egymásra találtak és egységesen védték a kereszténységet. Ebben az időben indult el erőteljesen a keresztény egységmozgalom. A nemzeti szocializmus keresztényüldözése többet hozott helyre a régi idők előítéleteiben és ellentétjeiben, mint négy évszázad egységmunkásai együttvéve . . .

Oroszországban „az isteni cár“ volt a „rettenetes“, teljhatalmú úr, Akár Ivánnak, akár Alexander-nek hívták. Az alázatos, engedelmes, szenvedő orosz nép vallásos lélekkel hajtott térde-fejet az államvallás politikai feje, a „mindenható“ cár előtt. A cárok értettek hozzá, hogy a politikai ellentétet vallási ellentétté élezzék ki Kelet és Nyugat között: a szláv és latin kereszténység között. Nyomukon a keleti államegyház a katolikusokba halálos ellenséget, a pápában „antikrisztust“ látott. Ha a cárizmus fönnmarad, aligha kerülhetett volna sor áthidaló munkára az Orthodoxia és Róma között . . .

A kommunizmus megbuktatta a cárizmust. Igaz ugyan, hogy kegyetlenül üldözi a kereszténységet, nemcsak a katolikus egyházat, hanem a keleti egyházat is, de épp ezáltal segíti közelebb egymáshoz Nyugat és Kelet kereszténységét. A változást két példában mutatjuk be:

Arsenyev, a szentpétervári orosz egyetem egykori tanára, emigráns író megrendítő szavakban ecsetelte a történelmi változást. Az „Orthodoxia, Katolicizmus, Protestántizmus“ című munkája előszavában írja: „Ez a könyv a legnagyobb orosz vallásüldözés idejében lát napvilágot. A kereszt Szovjetországban az egész világ szemé elé van állítva, mert Krisztust a keresztre követi az Ő egyháza. Az Úr keresztjében lelkileg egyesülnek mindazok a testvérek, akik az Ő nevében hisznek.

Ismét felébredt és az egész keresztény világot átfogja a felfeszített és feltámadt Krisztusban való mélységes egyesülés vágya. Mi érezzük, hogy nem annyira az a fontos, ami bennünket elválaszt, hanem az, ami Krisztusban egyesít.“

Arszenyev szava a hitét megtartott, szenvedő orosz nép szava. A másik példa újabb keletű. Az angolnyelvű Herder Correspondence 1964 febr. számában oroszországi levelet közöl. A levél írója egyszerű hívő orosz asszony. Levelét a jeruzsálemi, konstantinápolyi, antiochiai görögkeleti pátriárkáknak a kezébe akarta juttatni. Oroszországban járt turistának adta, hogy juttassa el a pátriárkák egyikének. A jó asszony lelkiismeretbeli kötelességét óhajtotta teljesíteni azáltal, hogy leírja az oroszországi valósi helyzetet. Ha levele a kommunisták kezébe kerül, biztos, hogy azonnal halálra kínozzák . . . A levél megrendítő hitvallás. Az asszony leírja a nép hitét. Elmondja, hogy szentéletű pópák milyen áldozatok árán töreksenek arra, hogy Pochayev kegyhelyre jussanak (nyugat Ukrajnában), ahol a múltban is sok egyházi és világi áldozta fel életét engesztelésül Krisztusért. Leírja, hogy a pópákat hiába kínozták, azok az engesztelés szellemében jajszó nélkül viselték el a kínokat. Egyik fejezetét ezekkel a szavakkal kezdi: „1959-ben az antikrisztus rettentő üldözést indított el az Orosz Egyház ellen . . .“

Ime, a régi lelkiség megváltozott. Az orosz nép előtt már nem Róma az antikrisztus, hanem a kommunizmus az.

Az athéni görögkeleti érseket kellene néhány athoszhegyi szerzetessel Oroszországba küldeni, akkor hamarosan megértenék, hogy Athenagoras pátriárkát kell követniök a Rómához való közeledés útján . . .

Kínára is kitérünk.

A kínai kommunizmus ugyan elsőnek a kereszténységet törekedett kiirtani, de felborította Kína többezeréves múltját is, minden értékével, szokásával. Kínában a buddhizmus, konfucianizmus, taoizmus volt elterjedve. Kínai felfogás szerint az élet büntetés, s az ember a szenvedés elviselésében tisztul meg, jut a nirvánába, azaz a szenvedésnélküli állapotba. Ezért a kínai nép a szenvedéselviselést a hősi fokig emelte: a legnagyobb bajok, kínok között sem panaszkodott, ha fásultan is viselte el azokat.

A nép egyéb jellemvonásaiból kiemeljük: a nőt nem tartották egyenrangú lénynek. A férfi pénzért vásárolt leányt asszonynak, akinek kötelessége volt őt és családját kiszolgálni.

A kínai népnél a legnagyobb erőt képviselték a családi hagyományok, az ősök tisztelete. Ez erősebben állt, mint a kínai fal, s ezért volt olyan nehéz a hithirdetők munkája: a kínaiak azt vélték, hogy az ősök átka száll rájuk, ha keresztényé levés által hűtlenekké válnak hozzájuk . . .

Mao Tse-tung mindent fölborított. A kereszténységet kiirtotta, de a kínaiak vallásához nem nyúlt. Azonban a kommunistáknak parancsba

adta ki, hogy a kínai népet át kell képezni, marxistává, atheistává kell tenni, úgy, hogy a nép majd önmaga döntse le a szobrokat, amelyeket istenségei tiszteletére emelt.

Kínában új élet kezdődött. Reggel városok és községek rádiókikiáltói bömbölése mellett a nép félórai tornagyakorlattal kezdi a napot; rádióparancsra megy munkába, étkezés alatt és munka után folytatódik a rádió-átképző tanfolyam. Az asszonyok ugyanúgy mennek munkára, ugyanolyan egyenruhát is kapnak, mint a férfiak. Kivételt képeznek csak a kisgyermekes anyák, de 3 évtől a gyermekeket már közösen nevelik.

Az új urak természetesen felborították a családi hagyományokat, az ősök tiszteletét is. Olyan mély szántást végeztek, aminőre a hit-hirdetők még csak gondolni sem mertek.

A kínai nép most rabszolga. Passzivitásából kiemelték. Egész nap a szerény élelemért és durva egyenruháért dolgozik. Ha egyszer a kommunizmus megbukik, nem lesz a világon nép, amely úgy fog vágyódni az Evangélium „több élete” után, mint a kínai. Egységes kereszténység meg tudná nyerni a hétszázötvenmilliós Kínát.

4. A pogány népek a keresés-vágyódás útján

Bármennyire emelkedtek a pogány népek faji, nemzeti, vallási vonalon, előbb-utóbb észre veszik vallási életük elégtelenségét. „Az örök élet igéit” csak a kereszténység nyújtja.

Teológiai fejtegetés helyett olvassuk el Gedat munkáját: „Ein Christ erlebt die Probleme der Welt.” Abból megértjük a pogányság siralmas lelki állapotát. A félelem a pogányság mozgó ereje. Ezért áldozza fel ma is az állatok sokaságát Isten kiengesztelésére. A élet szerintük átok s önkínzások, áldozatok árán kell kiérdemelnünk magunknak a Nirvana nyugalmi megsemmisülésébe való juttatást. Ennek az elgondolásnak másik végétét a mohamedanizmus hirdeti: érzéki mennyországot, hol a rabszolgák és szép lányok sokasága állanak a muzulmánok kívánságai teljesítésére.

Evilági vallások nem oldják meg sem a jelen élet problémáit, de még kevésbé a másvilági életet. Ezért keresnek-kutatnak a pogány népek kérdéseikre, kételyeikre feleletet adó vallás után.

Mennyire kifejező a japán küldöttségnek a kérése: 1950 július 28-án, tehát nem egészen öt évvel a Hiroshimára dobott atombomba után 766 tagból álló japán küldöttség jelent meg a washingtoni kongresszuson. A következő szavakkal fordultak a kongresszushoz: „Mi japán nép, felelősségünk tudatában feleletet keresünk a kommunizmusra vonatkozólag. A szovjet az emberiség szívét és elméjét akarja meghódítani. A távolkelet milliósainak eszmét kell adni, amelynek legalább akkora vonzóereje legyen, amely a totalitárius eszmék vonzóerejét hatálytalanítja.”

Rossz helyen keresték az élet problémájára a megoldó eszmét: a politika csak az evilági élet gazdasági s politikai természetű kérdéseire tud feleletet adni. A japánok alkalmasint azért nem keresték fel a kereszténységet, mert otthonról ismerik az egymással veszekedő keresztény felekezeteket . . .

Felvetett tételünket igazolja az a nemzeti konferencia, melyet 1922-ben a szabad Kínában a kínai keresztények tartottak. A következő közös tételt hirdették ki: „Mi Kína keresztényei, akik a különféle felekezeteket képviseljük, sajnálattal valljuk be, hogy a nyugatról jövő konfesszionális szétforgácsol bennünket. Ugyanakkor nyomatékkal ismerjük be, hogy Kínában igen nagy a vágyódás a kereszténység üdve iránt, — de az a meggyőződésünk, hogy csak egyesült Egyház hozhatja meg Kínának a megváltást. Feladatunk nagy, de csak szilárd egység tudja megadni a szükséges erőt a megvalósításhoz.“

Stanley indiai anglikán hithirdető írta: „A hinduk keresik Krisztust és csodálják, — de immár az egyházon kívül keresik, mert nem tudják összeegyeztetni a szétszakadt és egymással harcoló egyházi szervezetekkel, melyek őket megnyerni törekszenek. Az európai és amerikai vallási szétforgácsoltág politikai és szociális beállítottságával méltán érthetetlen és idegen előttük . . .“

A három nagy állam népének Krisztus keresése után állítsuk életünk középpontjába a nagy tételt:

5. Az egység megvalósítása legszentebb kötelességünk

Ismételjük, rövid, kattogó mondatokban a keresztények szétszakítottságát.

A keresztények szétszakítottsága:

- „Isten előtt bűn s az emberek előtt botrány“
- „Gyengíti a missziók lelki s anyagi erőt“
- „A missziók tragikuma“
- „Elvette erőnket a missziókban“
- „Krisztus akarata ellen van“

A keresztények szétszakítottsága miatt

- „Elvesztettük szavahihetőségünket“
- „Felelőssé és vétkessé tettük magunkat az emberiség megtérítésében“
- „A pogányok nem tudják elfogadni Krisztust“

Az egyházszakadás az egyik legnagyobb átok a világon, amelyből rengeteg egyéb baj, hátrány veszteség származik. Ezeket a kemény megállapításokat nyíltan hirdették katolikusok és protestánsok. Felvetjük a kérdést, hogy ilyen ténymegállapítások után azonnal életfeladatukká tették a keresztények egységéért való munkát? Az egy Schütz prior igen.

Stanley ugyan egységre szólította a keresztényeket, de az egységből kizárta a — szerinte — „gépiesen csalhatatlan Rómát“. A többiek megelégedtek a szétszakítottság átkának kinyilvánításával.

Komoly szavunk: Ha ilyen súlyos természetű megállapítások után nem változunk meg lényegesen, vajon nem kell-e hallanunk az Úr Jézus „jaj“ kiáltását? „Jaj neked Korozaim, jaj neked Kafarnaum“: Hatványozottan jaj neked megosztott kereszténység, mert te nemcsak prófétákat hallottál, de hallottad és hallod a keresztény vértanúk ezrei, százezrei véreinek égbekiáltását, s látod, hogy megakasztoz Krisztus Evangéliumának előhaladását.

Aki szereti Krisztust, napjaink élethalál harcában nem lehet többé közömbös. Krisztus legszentebb akarata teljesítésében nincsen többé semlegesség, hanem áll az Úr szava: „Aki nincsen velem, ellenem van, s aki nem gyűjt velem, szétszór“. Ma nem elegendő azt mondani: nem dolgozom az egység ellen. Mellette, érdekében *kell* dolgozni. Mert csak egységes kereszténység vezetheti a világot Krisztushoz.

Istennek hála, napjainkban az egységmunka mégis megindult. XXIII János pápa indította el a világmozgalmat. Az evangélikusok helsinki-i világgyűlésükön kutatóintézetet állítottak fel (Strassburgban); hasonlóként állít fel VI. Pál pápa Jeruzsálemben. Az egész világon megindult az eszmecsere katolikusok és protestánsok között.

Ökuménikus bizottságok kutatnak, dolgoznak mindenfelé. A legnagyobb tette a katolikus Egyház: a Vatikáni zsinaton a zsinati atyák százszázalékosan szavazták meg az „Ökuménizmust“. Ezután minden katolikusnak legszentebb kötelessége a keresztény egység-törékvés előmozdítása; minden katolikus munkának ebben a szellemben kell íródnia. A zsinat maga számos szakadékot hidalt át.

Hasonlóképp kell minden keresztény egyháznak, felekezetnek és egyenként minden kereszténynek cselekednie: a keresztények egysége a pogányság előtörésében minden keresztény élet-halál kérdése. „Csak egységes kereszténység vezetheti Krisztushoz a világot.“

a) *Egységes kereszténység megoldaná a világ problémáit*: teremtené tiszta erkölcsöt, egészséges családi életet, szociálisan cselekvő társadalmat, békét a világon. Óriási erők szabadulnának fel emberekben és anyagiakban. Gondoljunk pl. az amerikai viszonyokra: ötezres községben, városkában 7—8 féle keresztény egyház, felekezet; húszezresben már van harminc, és így arányosan felfelé. Ugyanannyi templom és egy sereg intézmény, amelyek sokszor harcban álltak egymással is, de különösen a katolikus egyházzal. S saját államukban jutottak oda, hogy a rengeteg keresztény egyház és felekezet vezetése mellett (vagy talán éppen azok miatt) a lakosságból több, mint 70 millió nem tartozik keresztény közületekhez.

b) A kérdés lényegesebb része a világ krisztianizálódása. Amíg a keresztények szétszakítottsága a kereszténység terjedésének kerékkötőjeként szerepelt, a keresztény egység előtt megnyílnának a pogány országok kapui s a pogány népek szíve. Az egységes tanon keresztül „a világ megismerné, hogy Krisztus az Atya küldötte“; megismerné az Evangélium többletét, mind a természetes, mind a természetfeletti rendben. Megismernék az emberi élet igazi értelmét, az istengyermeki viszonyt, az örök élet reményességét s valóságát. A pogány népek egységes kereszténység esetében azonnal észrevennék, hogy a hithírdetők Krisztus és nem államok küldöttei, nem politikai előfutárok, hanem az Evangélium több örömének képviselői. Látnák, hogy az egységes kereszténység nem hív életre ellentéteket: a nép egy és egységes marad, de mindenben nemesebb s emelkedettebbé válik. Látnák, hogy az óriási erő, amelyet pogány voltukban bírtak, nem vész el, hanem a kereszténység ágával megnemesedve hozza az evangéliumi élet értékesebb gyümölcsseit.

Megisméltódné az európai államok kereszténnyé levésének története: az egyes államok, népek a hithirdetők nyomán kitermelnék magukból a szükséges egyházi hivatásokat, s a nép saját papjai, népük szokásai, lelkisége ismeretében vinnék diadalra az Evangéliumot, az egységes kereszténységet. Emlékezzünk arra, hogy milyen gyorsan változott át Árpád szilaj népe, termelt ki szenteket s lett a kereszténységet védő országgá.

Minden népnek vannak szokásai, népi értékei, s a pogányság vallási felfogásában is vannak sokszor rendkívüli erők. A vatikáni zsinaton mondotta Leonard Raymond, Allahabad egyházmegye püspöke: „1954-ben magam láttam, hogy egy napon öt millió hindu jött Allahabadba és pedig egyedül azért, hogy a Ganges és Juma folyóban megfürödjenek. Ha egy hit 4000 esztendő után ekkora erőt kölcsönöz a zarándokoknak, hogy hideget s egyéb kellemetlenségeket elviseljenek, úgy abban óriási erő rejlik.“ Megosztott kereszténység előtt ez a roppant népi erő nem nyílik meg, — de egységes kereszténység az eddigi félelemszülte és értelmetlen önmegtágadást, áldozatoságot átsegítené a boldogsághegyi és kálváriahelyi hősi és boldogító életszentségbe.

Egységes kereszténység diadalmasan vinné előre a világ kereszténnyé levését. Így nyerné meg egységes kereszténység — a kommunizmus bukása után — Kína megváltozott népét, azután a japánt, s végül a mohamedánokat, utóbbiakat a Máriatiszeleten keresztül.

„A keresztény egyházak uniója — írta már Rademacher, a higgadt, komoly dogmatikus — fontosabb, mint a világ fejedelmei bármely szövetsége, mert az unióval dől el a magasabb értékek sorsa, amely értékek viszont irányítólag hatnak az összes alantasabb érdekszférákra . . . Ha megtennők, amit Isten méltán elvár tőlünk és az ő közreműködésével, sok imával és munkával megteremtünk az egységet, ez a nap a krisztusi egyház diadalünnepe volna s ezzel a nappal új világ venné kezdetét.“

Nincsen fontosabb feladat, szentebb hivatás a világon, mint a keresztény egyházak egységének előmozdítása. Ennek a feladatnak, hivatásnak szolgálatába kell beállítani minden imát, munkát, áldozatot. Új világot teremthetünk, s az emberiséget megnyerhetjük Krisztusnak.

A rendkívüli kegyelmet, főséges hivatást megismerted:
tedd rá lelkedet!!!

Király Kelemen OFM

P. Király Kelemen OFM, a keresztények egységének lelkes magyar munkálója, a Papi Egység hűséges munkatársa, antióchiai szent Ignác ünnepén mutatta be aranymiséjét De Wittben (USA). Az ünnepségről részletes adataink nincsenek ugyan, így e lap útján kívánjuk szeretett paptestvérünknek, hogy a nagy vértanúpüspök forró Krisztus és egyházszeretete vezérelje őt továbbra is magasztos hivatásában.

Kedves nővér írja Franciaországból:

Párizsban van ugyan magyar misszió, de nekem nincs sok időm és így bizony nagyon nélkülözöm a magyar szót. Haza még magyarul irok, de ami a lelki olvasmányt illeti, bizony semmi más nincs, mint a Papi Egység lapja. Alighogy kiolvastam, küldöm haza, mert hozzátartozóim Jugoszláviában élnek, és természetesen nélkülözik a magyarnyelvű olvasmányokat.

Meudon, M. Methodia nővér

Egy bánati esperestől kaptuk a következő levelet:

Kérem szépen, jelöljön ki számomra a Papi Egység támogatására 10 lectumot. A Papi Egység mindig szebb és magasabb színvonalú. Annyi sok szépet meríthetünk mi papok belőle, hogy hálából csak imádkozni tudunk: Uram, kegyelmeddel légy bőkezű, hogy a lapnak buzgó munkatársai továbbra is buzdítsanak és erősítsenek lélekemelő és éltető cikkeikkel.

Orsolyita nővér leveléből:

Hálásan köszönjük a Papi Egység különszámát, a szép elmélkedési könyvet. Nagyon élvezzük ezt az értékes lelki táplálékot. A második részét (éljünk Isten tenyerén) igen hasznos lenne kisebb formában is kiadni, hogy minden hívő a zsebében hordhatná. Hisz minden alkalomra van valami jó tanács, mint a „Krisztus követésében“. Nálunk kézről-kézre jár és igen értékeljük. Imáinkkal iparkodunk fizetni érte.

Róma, M. Stephana Hrotkó OSU

HAZAI HELYZET

Mikor e sorokat írjuk, még nem tudjuk, hogyan bontakoznak ki az újabb letartóztatási és egyházüldözési hullám arányai. A nyugati sajtó rövid közleményei arra utalnak, hogy szinte a legsötétebb sztalini idők látszanak visszatérni.

Mikor a Corriera della Sera főszerkesztője vatikáni látogatása alkalmával Mons. Casarolival beszélgetett, a vatikáni diplomata kijelentette: „Az Egyház úgy alakítja külpolitikáját, ahogyan a történelmi helyzet engedi.“ VI. Pál pápa mondotta egyik alkalommal, hogy a kommunista országokkal a párbeszéd *majdnem lehetetlen*. A főszerkesztő megjegyzi: Casaroli ezen a „majdnem“-en dolgozik. Sajnos, azt kell mondanunk, talán a lehetetlenen dolgozik. Egyedüli vigaszunk már csak az lehet, hogy Istennél nincs lehetetlen és ahogy azt Mindszenty bíboros kezdetől fogva helyesen megfejtette: Sanguis martyrum est semen Christianorum.

Eddig a következő papok letartóztatásáról tudunk:

Kalácska József herencsényi plébánost azzal vádolják, hogy alaptalanul megrágalmazott egy társadalmi intézményt. A *Dr. Nagy György*, Úrkút ősz plébánosa letartóztatásáról beszámoló újságcikk többek között a következőket mondja: „A tudatlanság és a vakhit fekélye szakadt fel Úrkúton. A hívők védelmükbe vették a papot, aki kezdeti időktől fogva igen népszerű ember volt közöttük . . . Bekövetkezett a lélegzetelállító fordulat: a tisztelendőt, annyi gyerek megrontóját, védelmébe vette a falu, amely nem hajlandó elhinni a tényeket . . . A rendszer a vallást üldözi, elvitték jó papunkat, börtönbe zárták . . . 23 évig élt itt becsületben, mindenki szerette a tisztelendő urat . . . Én nem hiszem; egyetlen szót sem hiszek, alaptalanul vádolják szegényt. A mocskos emberek összepletykáznak mindent. Ilyen szolgálat után nem lehet csak azért börtönbe zárni.“ A Népszabadság 1966 január 11.-i számában *Oláh János* 48 éves segédlelkész elítéléséről számol be „Misemondás valutáért“ címen. A devizagazdálkodást jelentős mértékben sértő büntetssel vádolják. A Népszabadság szerint *Oláh* 1961-ben levelezésbe kezdett *Kutasi László* belgiumi pappal; javaslatára misék elvégzésére vállalkozott; ezért meghatározott összeg, u. n. „misealamizsna“ jár. A kánonjogi kódex szerint — állapította meg a bíróság — minden lelkész egy év alatt csak annyi misemondást vállalhat, amennyit elvégezni képes. *Oláh* esetében ez nem így történt: *Kutasi* leveleiben mindig megjelölte a misealamizsna összegét.

Oláh szériában celebrált s 520 miséért 23.660 belga frankot kapott. Az összeget el is helyezték nevére egy belgiumi bankban . . . Egy római szerzetestől 100 misemondást vállalt és a kapott „bért“, 100 dollárt fel is vette az IKKA-tól. Egy NSzK-ban élő férfitől ajánlatot kapott kétezer mise elmondására; azért 3.200 nyugatnémet márka ütötte volna a markát. A Pesti Központi Kerületi Bíróság Oláh Jánost egy évi szabadságvesztésre és 5.000 forint pénzbüntetésre ítélte, ezenkívül kötelezték csaknem 20.000 forint elkobzás alá eső érték megfizetésére is. Az ítélet nem jogerős. A Csatkáról elhurcolt *Dr. Halász Pius 1* évet kapott, de a bíróság hozzáadott még 4 esztendő, amely az előbbi büntetésből az 1963-as amnesztia folytán letöltetlen maradt. A legfelsőbb bíróság *Werner Alajosnál* másfél évet szabott ki, de ebből is három és fél év lett az amnesztia miatt le nem töltött büntetéssel együtt. Lapzártakor újabb letartóztatásokról értesülünk: Bicske esperesét és két káplánját állították bíróság elé.

A rendszer az otthon mindjobban mutatkozó *paphiányt* is igyekszik eltussolni. Saád Béla, az Új Ember főszerkesztője „Leobeni levelében“ 5000 pap működéséről beszél. Külföldi látogatók előtt is ezt a számot szokták emlegetni. A Bécsi Magyar Egyházzociológiai Intézet fáradságos munka után megbízható kimutatást állított össze a magyarországi papságról. Adatai szerint Magyarországon 3663 pap végez hivatalosan megengedett papi munkát. De ezekből 574 beteg, munkaképtelen. Tehát mindössze 3089 pap működik aktívan. A statisztikának a nyugati sajtóban való megjelenése után Potyondi Imre a budapesti rádióban okt. 13.-án már csak 4000 pap működéséről beszélt. Saád Béla egy hónappal előtte még 5000-ról ír. Hová tűnt el egy hónap alatt 1000 pap? Egyetlen magyarázat lehetséges, éspedig az, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal által nyilvántartott papból 1337 nem gyakorolhatja hivatását.

A hivatásuk gyakorlásától eltiltott papokat semmiképpen sem fogja pótolni az ország 303 *papnövendéke*. Jelenleg 6 egyházmegyei szeminárium működik az országban. A Budapesti Katolikus Hittudományi Akadémia egyetemi rangú intézmény. A hallgatók doktorátust is szerezhhetnek. Itt, valamint a hajdúdorogi görögsertartású papnevelőintézetben 6, a többi szemináriumban 5 év a tanulmányi idő. A növendékek száma az 1965/66-ik tanévben a következő: Központi Szeminárium 54, Esztergom 51, Eger 63, Szeged 42, Győr 65, Hajdúdorog 28. Az első évesek száma a hat papnevelőben 87. Az újonnan jelentkezők között többen rendelkeznek diplomával, vagy szakmai oklevéllel. A propaganda szerint „a kispap-felvételt az állam nem korlátozza, nincs numerus clausus“. A gyakorlatban azonban az történik, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal külön megidézi a kispapokat és minden lehetőt elkövet, hogy lebeszélje őket a papi hivatás követéséről. Ugyancsak ők határozzák meg, hogy a püspök kit szentelhet fel, kit nem. Így gyakran előfordul, hogy egyesekkel tanulmányaik elején, másokkal tanulmányaik közben közlik, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal nem járul hozzá felszentelésükhöz, és

döntsenek, van-e értelme, hogy tanulmányaikat folytassák. A meghagyott néhány szerzetnél eleve leszögezték, hogy utánpótlásul mennyit vehetnek fel.

Papjaink nagy része hogy megélhessen valami *mellékfoglalkozást* is üz. A még meghagyott kertben vagy darabka földön gyümölcsstermeléssel, kertészettel, méhészettel foglalkoznak. A káplánok kézimunkával, festéssel próbálják a megélhetéshez szükségeset megszerezni. Egyik legnagyobb kereszt a testvéri papi-együttes nélkülözése. Összejönni csak az állam felügyelete mellett tanácsos, minden más összejövétel gyanussá válik. A papi *könyvtárak* is jórészen csak 25 évvel ezelőtti munkákból állanak. Felfrissítésükre alig van lehetőség. A hívekkel való kapcsolat nagyon laza. A szorosan vett istentiszteleteken kívül úgyszólván lehetetlen a hívek látogatására gondolni.

Vigasztaló a *szentendrei ferences gimnázium* fejlődéséről közölt hír. Ez a gimnázium egyike a megegyezés után meghagyott egyházi iskoláknak. 1950-ben csak 125 növendék tanult itt, ma 284 a tanulók száma. Az épület bővítésére is sor került. A tanulmányi eredmények átlagon felüliek.

A római magyar mise

A zsinat vezetősége Dudás Miklós hajdúdorogi görög katolikus püspököt kérte meg, hogy Árpádházi Szent Erzsébet napján a zsinati ülés megkezdése előtt a misét magyar nyelven celebrálja. Ez volt az első magyarnyelvű görögkatolikus mise a Szt. Péter templomban. Az ének érvényesülése miatt a budapesti kormánytól 15 jóhangú görögkatolikus pap, ill. papnövendék kiutazására kértek engedélyt. A kormány Várkonyi Imrét bízta meg, hogy az Állami Egyházügyi Hivatallal karöltve a békepapokat jutalmazza meg a római kiutazással. Tíz latin és csak öt görög szertartású papot jelöltek ki a római útra. A zarándokok jórészenek fogalma sem volt a görögkatolikus egyházi énekről. Mást nem lehetett tenni, minthogy a római Collegium Germanicum-Hungaricum nem magyarajkú növendékeit bízták meg a magyar szöveg éneklésével. Aranyszájú Szt. János miséjének zenei szépsége így mégis szépen érvényesült. Az Új Ember tudósítása is sejtetni engedti a sorok között a kormány és a békepapok baklövését, amikor így ír: „Az énekkarban voltak görögkatolikus papzarándokok, a Pápai Magyar Intézet pap-ösztöndíjasai és vendégei, továbbá piros reverendás kispapok, a Germanicum Hungaricum Collegium osztrák növendékei, akik készséggel tanulták meg énekelni a magyar szöveget. Osztrák-magyar barátság Szt. Péter sírja felett!”

Dudás Miklós püspök concelebránsai Rojkovich István püspöki helynök és Sztankay András budapesti plébános voltak. A mise ezzel a magyar fohással kezdődött: „Adj áldást, Uram” és a „Tartsd meg Isten Szentatyánkat” kezdetű pápai himnusszal végződött.

Erdélyi helyzet

A zsinatra, mint a romániai egyház képviselője P. Petru Plesca a jassi-i általános helynök és P. Augustin bukaresti helynök érkezett Rómába. P. Plescát, aki a IV. zsinati időszak alatt szaktanácsosként tartózkodott az Örök Városban, a Szentszék dec. első napjaiban Vico püspökévé nevezte ki. A püspök-szentelés dec. 16.-án történt. A híradás a következőket mondja: „P. Plesca püspökké való kinevezése csendben és minden feltűnés nélkül történt. P. Plesca püspök lett, azonban Romániában nem jelentkezhet, mint Jassi püspöke, ahol eddig általános helynök volt. Nem lehet azonban Bukarest érseke sem, habár ezután a fővárosba teheti működését. Nem vesz át egyházmegyét, sem más eddig ismert hagyományos egyházi hivatalt, azonban megkapta — és ez az, ami újság — az állam elismerését. Plesca püspök kinevezésének az ügye magán viseli az előjeleit az első kompromisszumnak, amely Roma és Bukarest között létrejöhet.“ Plesca gyors püspökké szentelését egyes vélemények szerint maga a Szentatya is szinte csak kész tényként vette tudomásul.

Márton Áron és Plesca püspökön kívül két felszentelt püspök él Romániában, egyik a bukaresti, a másik a temesvári egyházmegyében. Mint lelkészek működnek, de püspöki hivataluknak nem tehetnek eleget. Márton Áron most sem kapott engedélyt, hogy a zsinaton résztvehessen. Házi őrizetben tartják és csak nagy ünnepeken mondhat misét a székes-egyházban. Egyik Erdélyből jött levél így ír róla: „Mózes bátyjára emlékszel-e? Szervezete gyöngye, beteges, de a lelke . . .! Harcra kész, megingathatatlan. Büszke lehetsz rá. Fajtád! Sok nagy embert termel a mai világokat alakító nagy idő.“ Mult számunkban a sajtó közlései alapján jeleztük, hogy Márton Áron jassi kispapokat szentelt. Szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy biztos forrásból szerzett értesülés szerint a szentelés *nem Jassiban, hanem Gyulafehérvárt történt*. Nem Márton Áron ment Jassiba papokat szentelni, hanem a jassi szentelendők jöttek Gyulafehérvárra szentelődni. A sajtó hírei tehát tévesek voltak. Márton Áron Gyulafehérvárt nem hagyhatta el. A szentelés után az új papok szüleivel sem volt szabad beszélnie, hanem a szertartás után azonnal vissza kellett vonulnia palotájába.

A fentemlített erdélyi levél *Scheffler János* szatmár-nagyváradai püspök haláláról is megemlékezik. Egy kedvesnővér így ír róla. „A tanár úr (püspöki kinevezése előtt teológiai tanár volt Váradon, majd a visszacsatolás után egyetemi tanár Kolozsvárt. Szerk.). 1952 dec. 6.-án költözött át az ő jó Gazdájához. Utolsó szavai voltak: „Ott majd látunk és szeretünk, szeretünk és dicsérünk és ez lesz a vég vég nélkül.“ Kezében kis fészületet szorongatott gyufaszáלבól és kenyérbéלבől. Ágya előtt egy zsidó férfi térdelt, akit ő tanított meg az Egyház imájára, amelyet a haldoklók mellett imádkoztat. Szentként fejezte be életét.“

A német katolikus hírügynökség (KNA, Bonn) jelentése szerint a jassii püspökség területén (Moldva) a román kormány megtiltotta a magyar nyelv egyházi használatát. Több mint 30.000 magyarul beszélő római katolikust érint e tilalom. Így sok helyen örülnek, ha marad a régi latin liturgia.

Romániában a legtöbb pap 1964 nyarán a politikai foglyoknak adott amnesztia alkalmával szabadult a börtönből. Azonban sok lelkész halt meg a fogságban.

PAPI JUBILEUMOK

Vasmise

Krusniczky Kálmán c. esperes, ny. plébános február 9-én Bodonyban mutatta be vasmiséjét.

Aranymisék

Kovács Sándor szombathelyi megyéspüspök. Október 14-én délelőtt 10 órakor közel 300 pap kíséretében vonult a jubiláló főpásztor a székesegyházba, amelyet a hétköznap ellenére is megtöltöttek a hívek. A szentély stallumában Shovy Lajos pápai trónálló, szekésfehérvári megyéspüspök, Szabó Imre püspök, Kisberk Imre segédpüspök, Legányi Norbert pannonhalmi főapát, Schwarz-Eggenhoffer Artur esztergomi apostoli kormányzó, a vasvár-szombathelyi székeskáptalan tagjai és számos dignitárius foglal helyet. A szentmisét húsz koncelebránssal mondja a püspök. Székely László c. apát mond evangélium után *szentbeszédet*. Mise befejeztével az aranymisék áldása után VI. Pál pápa meglehangú levelét olvassák fel, amelyben apostoli áldását küldi a jubilánsnak és híveinek. Felolvassák Hamvas Endre levelét is, amelyet a püspöki kar nevében küldött. Shovy Lajos felköszöntőjében azt kívánja, hogy a jubiláns élete és tanítása legyen továbbra is Isten népének orvossága. Géfin Gyula pápai prelátus a káptalan és az egyházmegye papsága nevében köszöntötte az aranymisék főpásztort. A püspök könnyekig meghatott szavakkal mondott köszönetet az üdvözlésekért. Hálát adott Istennek a kegyelmekért, papságának a szeretetért és arra kérte a híveket és papokat, maradjanak szent egységben, hogy az egyházmegye élete Istent dicsőítő himnusz legyen. A főpásztor jelmondata: „Hirdetni Krisztus felfoghatatlan gazdagságát.”

Az egyházi ünnepség után a püspökvárban az Allami Egyházügyi Hivatal elnökének nevében Nagy László főosztályvezető köszöntötte a jubilánst és adta át az Allami Egyházügyi Hivatal ajándékát.

Bukovics Imre október 17-én mutatta be aranymiséjét Fülén. A jubiláns 33 éve plébánosa a községnek. Kézvezetője Aradi Ignác c. apát, szónoka pedig Bejczy Gyula pápai kamarás volt. Beszéde előtt felolvasta Shovy Lajos megyéspüspök üdvözlő sorait.

- Jagicza István Juvenál* aranymisés ny. lelkész, Baján (77, 54).
Keszthelyi Gyula győri kanonok, Győrött (83, 60).
Németh Jenő piarista, volt házfőnök és igazgató, Budapesten (69, 46).
Kocsis Ödön volt sümegei ferences házfőnök, Nyiregyházán (62, 36).
Nagyfalusi Lajos SJ, gyémántmisés áldozópap, ny. gimnáziumi tanár, a pannonhalmi Szociális Otthonban (87, 64, 56).
Gerinczy Pál László premontrei prépost, november 11-én, az erdélyi Krasznán (59).
Sashegyi Aladár rozsnói őrkanonok nov. 12-én (80, 56).
Molnár György c. prépost, segesdi főesperes, kaposvári plébános (58, 33).
Gonczlik Kálmán pápai prelátus, kalocsai kanonok (80, 56).
Maros Ferenc Czirjék bencés tanár (70, 46).
Pesthy Frigyes c. apát-főesperes, ny. plébános, Mogyoródon (75, 53).
Pataki Maurus ny. bencés tanár Pozsonyban, dec. 3-án temették Komáromban (74, 49).
Adamcsik Lipót kanonok, a nagyszombati apostoli adminisztratura helynöke, Pozsonyban (64, 39).
Blieszner Ágoston c. prépost, ny. józsefvárosi plébános (83).
Petrik István gk., Lorain, Ohio, USA (71).
Raszlaviczky Ö. Iván premontrei, Philadelphia, USA (62).
Újlaki János bencés tanár, Latrobe, Pa., USA (73).
Szanizló Ferenc püspöki tanácsos, Kúnzálláson (81, 56).
Csáji János püspöki tanácsos, debocai plébános (55, 31).
Bosnyák Pongrác Imre ciszterciendi aranymisés, Pannonhalmán (84, 59).
Bednár Gyula ny. esperesplébános, Eperjesen (76, 53).
Balázs Lajos Olivér bencés (58, 40, 32).
Tóth Emil ny. plébános január 11-én Budapesten, Székesfehérvárott temették (67).
Kovaliczky Pál gardnai esperesplébános, temetése dec. 31-én volt (66, 40).
Csiffáry István rákosszentmihályi lelkész (55, 25).
Buzás (Barasits) Sándor ny. lelkész, a Székesfehérvári Papi Otthonban.
Sebők Ferenc, Dunavajka (CSSR), plébánosa január 3-én (67).
Kanizsai Vendel töttösi h. plébános, a templomban hirtelen elhunyt (63, 37).
Füredi József ny. tábori esperes, zsirai lelkész febr. 5-én.
Lestyán Endre nagyváradai kanonok Nagyváradon (88, 66).
Busch József nagylózsi esperesplébános (75, 51).
Varga Gyula nógrádi adminisztrátor (48, 24).

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

Szép csendben hunyt el nov. 18.-án. Utolsó napjairól egyik rendtársától értesültünk. Tudatosan készült a halálra. Napjai imában teltek. A szenvedést erős lélekkel viselte. Nagy fájdalmai voltak, de sohasem panaszkodott. Állandóan latin röpmákat suttogott.

Szabó Imre püspök temette nov. 17.-én az esztergomi ferences kriptába.

A muraközi *Csáktornyáról* származott. 1884. jun. 20-án született. 1898-ban lépett a ferences rendbe, 1907-ben *Rómában* szentelték pappá. Hevesvérű ifjú volt, mikor az újoncházba került. Társai sokat ingerkedtek vele, de akaratareje hamarosan győzött indulatos természete felett. A rend római főiskoláján végezte a teológiát. Itt bontakozott ki rendkívüli tehetsége. Maradhatott volna itt, mint főiskolai tanár, de a rendnek szüksége volt rá otthon. Dogmatikát és egyházszónoklattan tanított. Tantárgyait lenyűgözően tudta előadni. Ugyanígy szerepelt a szószéken is. Szentbeszédeire megteltek a templomok. Gyöngyös városa sokszor hívta meg ünnepi szónoknak.

1914-ben került vissza a rendtartományhoz a *szegedi* rendház. Előljárója István atya lett. Az alsóvárost hamarosan a lelkiélet központjává varázsolta. Felkereste a harctéren küzdő hiveit és tartotta a lelket az itthoniakban. Ebben az időben a szegedi rendház volt a magyarság nagyjainak gyülekezőhelye. István atya élesztette bennük a tüzet, a lelkesedést. Ő eskette meg Károlyi Gyula kormányát, amelynek hadügyminisztere Horthy Miklós volt. Lelkesítő szavainak kíséretében indult el az új honvédség az ország visszahódítására.

Érdemei jutalmául 1920 márc. 23.-án *püspökké* szentelte Csernoch János hercegprímás. Mint táborigazgató a budai helyőrségi templomban működött 1928-ban történt lemondásáig. Ettől kezdve az összmagyarságé lett. Kétszer is megjárta Amerikát és missziókat tartott a magyar egyházközösségekben.

Naggyá, *hőssé* a 2. világháború után lett. Elmenekülhetett volna, de jópásztori szíve nem vitte rá, hogy elhagyja az országot. Inkább vállalta a vértanúságot. Hamarosan börtönbe került és megkezdődött kálváriája. Szünetéről egy a börtönből kicsempészett szentképre írt jegyzetből értesülünk. Pappászentelésének 40. évfordulóján jegyezte rá. „Róma 1907 márc. 30. — Pévé 1947 márc. 30. — Lege Paulum Cor. II. 11, 23—31.“ — „Módfelett sok verést kaptam, sokszor forogtam halálveszélyben . . . Fáradtam, kínlódtam, sokat virrasztottam . . . Éheztem, szomjaztam, gyakran böjtöltem . . .“ Acél szervezetét, még inkább acélos lelkét a szenvedések nem tudták megtörni. Hogy milyen lelkeséggel viselte a kínokat, arról az egyik rendtársához írt darabka papír tanuskodik. — „. . . Köszönöm kedves sorait. Kérem adja át Testvéreimnek igen meleg áldásomat. Imádkozzanak értem, hogy töretlenül és maradéktalanul beteljesítsem az Isten akaratát. Nagy lelki örömmel pihenek az Úr kezében.“

Papi lelkeségéről a népbíróóság előtt 1946 ápr. 10.-én mondott beszéde tanuskodik a legszebben. — „Az utolsó szó jogán.“

„Az elhangzott vádbeszédet én is megtapsoltam. Nem optimizmusból, hanem őszintén, mert olyan feltételeket szab a magyar feltámadáshoz, amelyeket én is vallok.“

Az ügyész úr azt mondta: A szegedi gondolat alapján Zadavec püspök megtagadta az evangéliumot, az evangélium szellemét és első parancsolatát, a

szeretetet. Nem élte az ősegyház életét. Az apostolok meztláb járták a szeretet útját, nem úgy, mint a püspökök. Az ősegyház a meztlábások egyháza volt. Ma is csak meztlábás apostolok menthetik meg a világot és a hazát.

Ügyész Úr! A beszédéből kiragadott gondolatoknak én is alanya vagyok, mert mindaz, amit a püspököknek az Egyház által előít ruházatában sértő kicsinyességgel vádol, távol volt az én munkásságomtól. Nézzen ide, Ügyész Úr! Ismeri a rajtam lévő szerzeresi ruhát? Ez az ön szerint is egyedül megváltó, őskeresztény, meztlábás apostoli ruha, a franciskánus csuha! Ez az én ruházatom! Ebben szolgáltam a szegedi gondolatot, ebben jártam az országot, ebben mondtam negyven éves ígéhirdető misszióm alatt beszédeim ezreit. Ebben vigasztaltam a magyar népet, töröltem könnyeit, enyhítettem fájdalmait. A magyar szegények apostola voltam — „szegény magyarok szegény püspöke“ — ahogyan egy óda nevez. Ez a terem nem fogadhatná be a könnyeket, sóhajokat, leveleket és küldöttségeket, amelyek a magyar nép fájdalmával jöttek hozzám segítséget kérni. — Én nemcsak beöltöztem a meztlábás apostolok csuhájába, hanem éltem és élem is az ősegyház életét, amelynek neve: vita communis, vagyis kommunizmus. Mi tehát a kommunizmus? Az egyed teljes kiüresítése, lemondás mindenről, a köz és az emberiség javára. Én is ezt tettem! Lemondtam a világról, a családi életről, a vagyonszerzésről, a birtokról, sőt önmagamról is a magyarság javára. Ezekután még egy rövid megjegyzésem lenne az ügyészi vádiratra. Negyven év alatt ezernyi ezer beszédet mondtam. Huszonötévi püspökségem alatt még hatványozottabban dolgoztam a szegény magyar népért. Ebből a hosszú életből, ebből a rengeteg beszédből csak két mondatot talált kivetendőnek a vád. Napoleon miniszterének Talleyrandnak mondása jut eszembe: „Mutassatok nekem egy kéziratot, abból kiveszek öt szót és bebizonyítom vele, hogy a kézirat szerzője méltó a halálra.“ Még egy kis türelmet kérve a következő három pontot akarom hangoztatni.

Hálát adok Istenemnek és Jézus Krisztusnak, hogy méltónak ítélte a szenvedésre. Köszönöm neki a stigmákat. Köszönöm a meghurcoltatást és lealázást, a szabadságvesztést, a közel egy éves börtönt, álmatlan éjszakáival, takaró nélküli kőpadlójával, börtönével, éheztetéseivel. Istenért elviseltem.

Kijelentem az ország színe előtt, hogy megbocsájtok mindenkinek, aki bármi-féle módon okozója volt szenvedésemnek, börtönömnek. Köszönetem mindazoknak, akik jóssággal nyultak felém a kín esztendeje alatt.

A Tisztelt Népbíróóság néhány perc múlva kimondja fölöttem az ítéletet. De ítélete vallomás lesz arról, hogy a fiatal magyar demokrácia tud-e és akar-e Istennel és az Egyházal élni, együtt dolgozni, vagy nem tud és nem akar. Ítéletre tehát! Nekem mindegy, akár főpapi ornátusban, akár kényszermunkát végezve, nyikorgó taligát tolvá közeledek az örökkévalóság felé. Mert biztos vagyok benne, hogy az örökkévalóság küszöbén vár rám az én Istenem és édes Jézusom, aki szóban és tetteben meghirdetett evangéliumáért megadja nekem a fényes felmentést és az örökkévalóság koronáját.“

A magyar népbíróóság a 68 éves püspököt négy és fél évi szigorított kényszermunkára ítélte.

Kiszabadulása után egyideig Budán lakott, de a zajos fővárosból hamarosan vidékre költözött. Előbb egyik rendtársa plébániáján élt. De mivel a kis községben nem volt orvos, betegeskedő mostohaanyjára való tekintettel, akinek gondját viselte — a zsámbéki plébános meghívására a nagyobb plébániaépületbe költözött.

Innen került több ízben kórházba, különböző, a fegyház idejéből visszamaradt betegségekkel.

Élete lángja kialudt ugyan, de hősiesen szerető lelkületének fénye belevilágít abba a korbba, amelyben áldozatát bemutatva és hirdeti a szeretetnek mindenek fölött való diadalát . . .
Elek G.

DR. GERINCZY PÁL LÁSZLÓ

jászóvári, leleszi és váradhegyfoki prépost
(1906 május 8-1965. november 11)

Szinte senki sem akarta elhinni a hírt, amikor november 11-én a távirat megérkezett, hogy Gerinczy prépost meghalt. Mindenki erőstermetű, életvidám és alkotóerővel teli embernek ismerte. Korán, nagyon korán, 59 éves korában hagyta itt nagyon szeretett rendjét és annak fiait.

Gerinczy Pál prépost egyike volt a rendkívüli papi egyéniségeknek. Üstökösként emelkedett a magasba és annak sebességével és szétszóródásával hullott vissza a földre.

Erdély szülöttje volt, a nagy magyar Alföldön élt gyermekkorában, Rómában nevelte rendje az egyház hű fiává és a történelmi Magyarország magas egyházi méltóságába helyezte. Századunk második világhégyése után Erdélybe tért vissza osztozni annak sorsában, a csendes elmúlásban.

Az aradmegyei Odvason született, még Nagymagyarországon, 1906. május 8.-án mint egy rendkívül értékes tanítóházaspár harmadik gyermeke. Mikor Erdély elvesztésével az ízig-vérig magyar tanítócsaládnak is menekülnie kellett, sok hányattatás után Kecskemét határában, Helvécian kaptak a szülők újra tanítói beosztást. Középiskoláit a kecskeméti piarista gimnáziumban végezte. Mindenkor a hűséges tanítvány szeretetével adózott az őt nevelő piarista rend iránt és mint rendfőnököt közvetlen barátság fűzte Zimányi Gyula piarista provinciálshoz.

Érettségi után 1924-ben a jászóvári premontrei rendbe kéri felvételét és Jászón tölti el újoncévét. Takács Menyhért prépost hamar felismeri az ifjú képességeit és hét évre *Rómába* küldi filozófiai és teológiai tanulmányok elvégzésére. Egykori római gregoriánus tanuló társai ma is szeretettel emlegetik a mindig vidám, mindenkiel szeretetreméltó és tanulmányait példás eredménnyel végző társukat. Az Örökvárosban számos nyelvet sajátít el, szoros barátságot köt tanáraival és előljáróival, különösképpen a rend akkori generális prokurátorával Hubertus Noots apáttal. A szerzetesi reformokat sürgető XI. Pius pápa. Noots apátot bízta meg a magyarországi szerzetesrendek apostoli vizitálásával az első világháború után. Az ő keze alatt és vezetése mellett szívja magába Gerinczy Pál Róma lelkeségét és a Szentatya reformgondolatait. Innen származott a tény, hogy Takács Menyhért halála után 1933-ban, a trianoni békével három országba, háromfelé szakított jászóvári prépostság vezetését XI. Pius pápa apostoli adminisztrátori minőségben Noots apátra bízta, aki ebben a minőségében hét éven át volt növendékében, Gerinczy Pálban látja mind az apostoli Szentszék, mind saját rendje időszerű szándékainak megvalósítóját. Noots apát kérésére szenteli fel pappá az 1930. évi országos Szent Imre ünnepségek alkalmával

pápai legatusként Magyarországon időző Sincero bíboros Gerinczy Pált a rend gödöllői gimnáziumi kápolnájában.

Gerinczy Pál tanulmányai befejezésére még egy évre visszatér Rómába, ahonnan 1931-ben filozófiai, teológiai és egyházjogi doktorátussal tér vissza.

Első munkaterülete a Jászóról Gödöllőre került rendi teológiai főiskolán a dogmatika fundamentális tanítása. Hamarosan a rend budapesti hittudományi és tanárképző intézetének, a Norbertinumnak lesz tanára és egyben a növendékek prefektusa. Noots apát négy évi közvetlen rendfőnöksége után a nagylétszámú gödöllői rendházat és intézményeit Jászótól függetleníti és önálló kormányzó-perjelséggé teszi. Az önállósá válik gödöllői premontrei rend első kormányzó perjelének dr. Gerinczy Pált nevezi ki, akit XI. Pius pápa ad personam apáttá nevez ki. 1938. február 13.-án Shvoy Lajos székesfehérvári megyéspüspök benedikálja az új apátot Gödöllőn.

Innen kezdve Gerinczy Pál apát élete és működése csupa aktivitás, alkotás. Megérezte, hogy a Gondviselés csak néhány évet ad neki az alkotó munkára. Valóban mindössze hét évig tudott aktívan működni és rendjét kormányozni. De a hét évben valóban sokat alkotott.

Legelső gondja volt tervei megvalósításához megfelelő számú növendéket toborozni s ez nagyrészt sikerült is. Tehetséges növendékeit Róma, Párizs, Fribourg, Innsbruck egyetemre küldi tanulmányaik elvégzésére.

Új munkaterületet is keres a megnövekedett rendtagok számára és elsőnek vállal Nagybudapest periferiáján, munkásnegyedben, Budafokon nyolcosztályos gimnáziumot. Merész vállalkozás volt ez 1938-ban, amikor a hitlerizmus fanatikus csatlósai az egyébként mindenkor magyarhű pestkörnyéki németiséget a magyarság ellen igyekezett hangolni. Teleki Pál kultuszminiszternek volt köszönhető, hogy a nemzeti szocialistáknak nem sikerült a rendet budafoki új iskolájukból kiűzni. A budafoki Szt. István gimnázium 1948 június 16-ig rendi volt.

Hasonlóképpen új és merész vállalkozásként indult az ország akkori politikai légkörében Gödöllőn a francia gimnázium francia honos és francia állampolgár tanárral rendi vezetés alatt. Az új francia gimnáziumba és a gödöllői konviktusba jelentkező nagy számú diákság egyúttal az ország konstruktív keresztény intelligenciájának világnézetét is tükrözte.

Volt gondja Gerinczy apátnak a *lelkipásztori munka* fokozására is. A rend bodrogházi birtokán, Tiszacsermelyben 1938-ban a szétszórt rendi tanyák központjában új tanyai plébániát létesít és rendtag vezetésére bízza, amelyet Szent István patrónusról nevez el.

1938 őszén a komáromi döntés visszaadja Magyarországnak az 1919-ben elszakított területek és Erdély magyarlakta egyes részeit. Visszakerül Jászó, Kassa, Rozsnyó és Nagyváradi is. A Szentszék újra egyesíti a szétszakított jászóvári prépostságot és annak első prépostjává Gerinczy Pált nevezi ki. A nyolcszázéves prépostságnak nagy ünnepe 1939 június 24., amikor a rend generálisa beiktatja a prépostság védőszentjének ünnepén húsz évi szétszakítottság után az újraegyesített prépostságba annak nagy jövőt ígérő fejét.

Lendülettel és örömteli munkával indul a régi kassai, rozsnyói és nagyváradi gimnáziumokban, ahová Gerinczy prépost a régen is ott működött és a helyi viszonyokkal ismerős rendtagokat küldi vissza. A megnövekedett működési területről szaporodó számban jelentkeztek új hivatások, fiatal lelkes levíták is Szt. Norbert családjába. A Jászóra visszahelyezett hittudományi főiskola eleven

konventi életet és ezzel kapcsolatban a közismerten liturgikus rend számára bensőséges istenszolgálati lehetőséget biztosított.

Gerinczy Pál jászóvári prépost alkotásaira felfigyelt a Szentszék is és azok elismerésére 1944-ben cappa magna és violaszínű pileolus viselése jogával tüntette ki. 1943-ban esélyes jelöltje volt a Szmracsányi Miklós halálával megüresedett egri érsekségnek is. Gerinczy prépost megköszönte a Szentszék bizalmát, de nem óhajtvá rendi családját elhagyni, elhárította magától annak vállalását.

Országunk gyarapodása a jászóvári prépostság életébe csak átmeneti egyesülést és megújhodást hozott. Amikor az ország 1944-ben akarata ellenére belekényszerült a háborúba, újra meghúzták a vészharangot a nyolcszázéves prépostság felett is. Nem volt újság ez a tragikus országvesztés a prépostság életében, hiszen Jászó falait már a tatárok és a törökök is számtalanszor felperzselték és feldúlták és mindenkor osztozott az ország szomorú sorsában, mint a becsületes gyermek az atyai ház minden tragédiájában. A hódítók visszacsatolták minden területét a trianoni határok szerint. Ismét elveszett Jászó, Kassa, Rozsnyó és Nagyvárad, mind Magyarország, mind a rend számára.

A visszavonuló német csapatok esztelen, csatátvesztő dühükben még a késői barokk építészet remekét, a prépostságot is a levegőbe akarták röpiteni. Csak Gerinczy prépost hősie közbelépésének köszönhető, hogy Nagymagyarország legszebb későbarokk temploma csodálatos szingazdagságú Kracker-freskóival és harmonikus egységű prépostsága, ha nem is a rend számára, hanem a nyugati kultúra és jelenleg egy szegényotthon részére megmenekült a teljes pusztulástól.

A elsők között utasították ki az új urak Gerinczy prépostot és valamennyi, nem felvidéki születésű rendtagot is. Sajnos a gödöllői hatalmas ház sem volt szabad. Beszállásolták a Budapest és környékéről összeszedett „hadifoglgyokat“, vagy 30—35,000-t. Csak az egyetlen budapesti Norbertinumban húzhatta meg magát a száműzött prépost, kiutasított és otthontalaná lett rendtársaival együtt.

Rendi családját összetartani-akarás szándéka vezette Gerinczy prépostot arra a gondolatra, hogy átköltözik Erdélybe, amelynek földjén született, hogy onnan — miként az 1919—1938 közt az u. n. kisantant államok egymásközi barátságára révén könnyebben volt lehetséges — kormányozhassa újra három országban szétszórtan élő rendtagjait. Egy ideig még a rend mint ilyen, Erdélyben is működhetett. Az 1947 rendi káptalanon a rend kormányzótanácsa ezt a tervét helybenhagyta. Letette jászóvári és leleszi préposti cimeit és mint váradihegyfoki prépost a meghagyott nagyvárad rendházba vonult vissza. Terve azonban a nemzetközi új rendszer világszemléletébe ütközött és zátonyra futott. Erdélyben sem várt a szerzetesrendekre különb sors mint Magyarországon: csak a felosztás és szétszórás. Mivel ismételten és határozottan minden ajánlatot visszautasított az új urakkal való együttműködésre vonatkozólag, távoznia kellett Nagyváradról, nem működhetett ott tovább mint egyszerű pap sem, mert mint ilyen az állam kegyelemkenyerét kellett volna ennie. Azt mindannyian jól tudjuk, hogy az állam által adott nyomorúságos kolduskenyér milyen keservekkel teli szolgakenyér a vasfüggöny mögött. Ha tudott Gerinczy Pál alkalmazkodni a barok Jászó barok életstílusához, tudott főpapi és rendfőnöki mivoltában és felelőségében egyszerű éjjeliőr, vasuti raktári munkás, óraadó magánnyelvtanár is lenni. Mindenkor töretlenül őrizte meg Róma iránti hűségét, alkuba nem bocsátkozó főpapi méltóságát és önzetlenül becsületes magyarságát is.

Élete utolsó éveit Nagykárolyban töltötte és nyelvórák adásával kereste meg

száraz, mindennapi kenyerét. Váratlanul és orvul támadta meg egy rákos betegség egyébként robusztus fizikumát. Sajnos a nyár folyamán nem ismerték fel betegséget a szatmári kórházban és ezért kezdetben tévesen kezelték. Mikor Maros-Tordán, a klinikán megoperálták, nem volt már menség. Világosan látta, hogy meg fog halni. Élete utolsó hónapjait nagyon tudatosan a biztos és közeli halálra való előkészülettel, elmékedéssel, bensőséges imádsággal töltötte el. Amikor orvosi november első napjaiban a klinikáról elbocsájtották, ők sem gondolták, hogy betegük egy hét múlva befejezi földi életét. Krasznán, egyik rendi fia által vezetett plébánián november 11.-én reggel íróasztala mellett ülve, imádság közben érte a halál. Amilyen tünenyes gyorsan ívelt felfelé mint fiatal rendtagnak élete pályája, olyan gyorsan zárta le életparaboláját az örökkévalóság, Isten országa kapujában. Temetése zimankós, viharos vasárnap délután volt. Erdélyben élő rendtársai és néhány pap kísérte utolsó útjára a krasznai temetőben. Mire koporsóját behantolták és a koszorúkat elhelyezték fölötte, fehér hólepel fedte be a fehérruhás premontrei főpap sírját. R. I. P. P. I. K. O. Praem.

P. SZARVAS MIKLÓS SJ

volt tamingi missziós főnök, apostoli prefektus,
1890—1965

Az első magyar kommunizmus idején az akkori jezsuita tartomány-főnök, P. Somogyi Jenő, fogadalmat tett, hogy a rendtartomány külföldi missziót vállal, ha szerencsésen túléli a rászakadó zivatart. Az első, akit a rendfőnök a jelentkezők közül az uttörő munkára kiválasztott: a szívós, egészséges és tehetős P. Szarvas volt.

Dunaszentbenedeken született; atyja ott kántortanítóként működött. Miklós a második volt a 9 gyermek között. Középiszkolai tanulmányait a kalocsai jezsuita gimnáziumban végezte. Szinte gyermekkorában, a negyedik osztályból lépett a nagyszombati újoncházba, mégpedig negyedmagával. Az újoncidi letelte után három év alatt jeles eredménnyel elvégezte a gimnázium négy felső osztályát. Kitűnt emlékező tehetségével; Cicero beszédeiből és Vergilius Aeneiséből nagy szakaszokat tanult meg könyv nélkül, csak úgy mellesleg. Akkor még nem gondolt arra, hogy ez az emlékezetgyakorlás milyen jó előiskola lesz a nehéz kínai nyelvtanulás megkönnyítésére!

Felsőbb tanulmányai végeztével (a filozófiát és teológiát is az innsbrucki egyetemen végezte) Belgiumba küldték a rendben szokásos harmadik próbaévre, nyilván azért is, hogy a misszióban szükséges francia nyelvben gyakorolhassa magát. 1922 aug. 21.-én indult el Marseilles-ből *Kínába*. A tengeri út Sanghai-ig 42 napig tartott. Először két évet fordított a kínai nyelv elsajátítására, aztán hosszabb ideig működött mint káplán egy idős francia hithirdető mellett.

Az általános rendfőnök az addig francia vezetés alatt álló tamingi missziót jelölte ki a magyar jezsuiták munkaterületéül. Itt dolgozott Miklós atya, ameddig csak lehetséges volt. Először a Tamingfu várostól délre eső missziós állomást bízták rá; a központban és környékén mintegy negyedfélezer katolikus hívő élt szétszórva. Kerülete nyugati részén még nem voltak keresztények; ezt a vidéket a nyári hónapokban szokta fölkeresni és iparkodott a pogányokat sze-

retetszolgálatokkal megnyerni Krisztusnak. Nehéz munkájában a Kalocsai Szegény Iskolanövérsek siettek segítségére.

Működésén Isten áldása volt; a keresztények száma területén rohamosan nőtt, úgy hogy egyes községeket át kellett más missziós atyáknak adnia, ő maga átköltözött az új keresztények közé. Itt egy kínai káplánnal dolgozott. Iskolákat alapított a környéken, a központban megépítette a Kis Szt. Teréz templomot.

Időközben a magyar misszió új munkaerők érkezésével mind jobban erősödött, míg végre önálló lett. 1936-ban a Szentszék Miklós atyát nevezte ki a tamingi missziós terület apostoli prefektusává, a rendfőnök pedig a misszió rendi előjárójává.

Eddig Kínában még a régi világ járta; béke volt, a békét legföljebb a rablóbandák vagy egyes kiskirályfélék zavarták meg. P. Szarvas teljesen feladatának élhetett. Nem irtózott a verejtékes munkától; a tétlenséget nem ismerte. A nép apraja-nagyja bármikor kopogtathatott ajtaján, mindig szíves fogadtatásra talált. Jól bírta a kemény hithirdetői életet: a kínai koszt szokatlansága sem okozott neki különös bajt. Megesett, hogy hívei — örömet akarván neki szerezni — „külföldi olajban“ — azaz petróleumban sült rántottával traktálták. Már az első falat kikíváncozott belőle, de Miklós nem tágtott; megbirkózott az egész adaggal minden nagyobb baj nélkül.

1936-ban fordult a világ Kínában. Először jött a japán háború, majd az éhínség, utána a kínai vörösök terrorja. Nagyon nehéz lett az apostoli prefektus sorsa, de tartott állomáshelyén a misszió megsemmisítéséig.

Mikor megindult az Egyház elleni harc, figyelmeztették, hogy meneküljön, mert népbírótság elé fogják állítani. Erről P. Szarvas hallani sem akart. 1946 szept. 28.-án elfogták és másnap egymásra tett két asztal tetejére állítva „mint a nép ellenségét“ vádolták. Valaki doronggal verte a fejét; ő kezével iparkodott kivédeni az ütéseket. Az egyik ütés a gyűrűs újját érte és eltörte. Erre hetekig tartó börtönbüntetés következett.

November 4.-én már otthon volt. Néhány fekélyes szegény ember kért tőle orvosságot a sebére. Átment a beteggondozóba, amikor váratlanul Taming fölé értek a bombázók. Miklós a kápolnába sietett és ez volt a szerencséje. Ő maga megmenekült, de körülötte csak romok maradtak és 13 halott.

Az igen nehéz helyzetben maguk a hívek kérték egyházi előjárójukat, hogy hagyja el Tamingot. Nehéz szívvel határozta el, hogy a neki oly kedves munkaterületet, ahol eddig több ezer haldokló kis kínait és mintegy 9000 hitűjont keresztelt meg, elhagyja és *visszatérjen Európába*. Róma megadta az engedélyt a visszatérésre.

1948 januárjában érkezett Budapestre. Egy ideig országszerte előadásokat tartott. Amikor 1950 júniusában fölfüggesztették a szerzetes rendek működését, őt Homok-ra internálták, de nemsokára szabadlábra került. Egy ideig Kaposváron lelkészkedett és kisegítő munkákra vállalkozott, nyáron pedig állami otthonokban kertészkedett, mert — mint mondta — nem képes tetlenül élni.

1952 május végén, a pannonhalmi Szociális Otthon lakója lett. Az Otthon kezdeti nehézségeinek leküzdésében példásan résztvett. Éveken át segített a konyhakertet művelni; két éven keresztül ő látta el az Otthont paradicsommal. Mindenféle fizikai munkára, pl. szénlapátolásra is szívesen vállalkozott.

Ereje azonban a mult év márciusa óta állandóan csökkent; már ritkábban mert külső segítő munkára kiszállni. Élete utolsó két hónapjában föltűnően

fogyott; nem volt étvágya. Még egyszer elment ugyan kiségitésre, de már holtfáradtan érkezett haza. Mintha nem akart volna megbizonyosodni betegsége súlyos voltáról, vonakodott magát alaposabb orvosi vizsgálatnak alávetni. Igen nagy fájdalmai lehettek, hiszen lassankint egész alsó teste *elrákosodott*. Szobatársai hallották néha éjjel fájdalmas sóhajait: Istenem, Mindenem, könyörülj rajtam! Végül is elöljárója beutalta őt a budai Szécherúti kórházba. Hősiiesen, panasz nélkül tűrte a roppant fájdalmakat. Tudatában volt a halál közeledtének és ő maga kérte a betegek szentségét. Aztán — Szt. István király ünnepe volt, — egy keserves roham után, csendesen elaludt, hogy fölébredjen az Úr boldog országában, amelybe élete nagy munkájával és áldozatával iparkodott Kína népét átsegíteni. Nyugodjék az Úr békéjében!

Baják Mihály SJ

BÚCSÚZÁS VAY BANDITÓL

1964 november 14.-én Vaj András, berni magyar lelkész útban volt autójával Thun felé, hogy ott magyar istentiszteletet tartson. Utána még Bern-ben és Delsberg-ben is szeretett volna misét mondani. Burgernziel és Muri között összeütközött a vasúttal. Balesete olyan súlyos volt, hogy a helyszínen meghalt, a vele együtt utazó magyar diák pedig súlyosan megsebesült.

Hívatásod teljesítése közben, útban egy magyar istentiszteletre ért halálos autóbaleset.

1959.-ben történt. Az innsbrucki Canisianumban magyar teológusoknak, papjelölteknek találkozója volt. Egy kis előadásra, eszmecserére engem is meghívtak. Végignézttem a 15—20 megjelent fiatal magyar kispapot. Rokonszenves benyomást tettek rám.

Köztük voltál Te is, kedves Bandi. Harmincesztendő lehettél. Feltűntek nekem akkor korszerű, mélységesen szociális hozzászólásaid.

Elődőd a berni magyar lelkési munkában, a felejthetetlen Vincze Tihámér pálos atya tragikus körülmények közt halt meg. Halála után a rendi előljáróság jóvoltából Rauch Attila végezte nagyon szépen a berni magyar lelképásztori munkát. Kilenc hónap után azonban előljárósága a Rend U. S. A.-ban lévő új kolostorába hívta. A berni magyar lelkési állás újból megüresedett.

Ekkor gondoltam Rád. Elutaztam Grácba. Fölkerestelek az ottani szeminárium-ban. Megkérdeztelek, vállalod-e Bern város és kanton közel ezer magyar lelki gondozását, tehát azt, hogy teljes erődből iparkodni fogsz őket Istenhez, Jézushoz közelebb hozni?

Megbeszéltek, hogy a menekültek lelki gondozása nehéz, sokoldalú feladat. A menekült mivolttal sokszor velejár a gyökértelenség. Ez a lelket, az idegeket, a kedélyt sokszor nagyon érzékennyé teszi. Nagy szeretetet, finomlelkűséget, megértést, tapintatot igényel.

Arról is beszéltünk, hogy Szent Pál szellemében iparkodni kell, hogy mindenkinék mindenévé legyünk. A megértő szeretetet mindenkire sugározni kell, nyelvi, világnézeti, vallási, vagy bármily más különbségre való tekintet nélkül. Nem szabad csupán az egyik, vagy másik csoportot szolgálnunk. A főnnálló különbségeket, esetleges ellentéteket iparkodnunk kell nagy tapintattal és türelemmel áthidalni.

Az életkorok, idősebbek és fiatalok közötti különbség, sőt bizonyos ellentét mindig volt. Az utóbbi évtizedek nagy változásai ezt a különbséget és ellentétet nagyban fokozták. A fiatalokkal pedig különösképpen kell törődnünk, mert övék a jövő. Ha szeretettel közeledünk hozzájuk, idővel ők is közelednek hozzánk. Ezt Te, Bandi, mesterien megtetted.

Más nemzetiségekhez képest a törvényekkel ellentétbe kerülő magyar menekültek száma kisebb. Hogy ezekkel mily odaadással törődöttél, erre csak egy példát hozok föl. Valamelyik fegyházlakót egy ideig nem tudtad meglátogatni, mert külföldön voltál. Az illető azt hitte, hogy nem engednek be hozzá. Erre négy napig tartó éhségstrájkba kezdett.

Teljesen megértetted és megvalósítottad a befogadó ország papságával, szervezeteivel és lakosságával való szoros kapcsolatot.

1960. június 29.-én szentelt Bernben pappá *Pacini Alfréd* címzetes érsek, berni pápai nuncius. Azóta Bern városában és Bern kantonban működöttél.

A kezdettel velejáró nehézségek után fokról fokra, szívós kitartással, nem sokat beszélve, de sokat cselekedve, úgy belejöttél ebbe a munkába, hogy — ha azzal saját munkámat összehasonlítom, bizony nem egyszer restelkednem kell.

A gyászistentiszteleten és temetéseden résztvevő magyarok és nem magyarok tömege legjobban bizonyítja, hogy jó munkát végeztél.

Hányszor mondtad, hogy szebb munkát el sem tudnál képzelni: e munkád Téged valóban boldoggá tett. Ez szolgáljon gyászoló Szüleidnek, Rokonaidnak vigasztalásul.

Alázatosságodra és szelídségedre a következő eset is jellemző: éppen ittlévd Édesanyád tanúja volt, hogy sértés ért. Azt mondtad neki: sebjaj, Anyám! A pofonokhoz hozzászóktam!

Mikor már a koporsóban feküdt tested, néztem az arcodat. A szívjóság szelíd nyugalmit mutatott. Ez lelkipásztori munkád sikerének kulcsa,

Sokakkal én is csatlakozom a Gráci Magyar Egyetemisták Szövetségé bűcsűszavához: Bandi! Emléked örökké élni fog szívünkben!

A viszontlátásig szeretettel köszönt

Pfeiffer Miklós bácsi.

SZAKÁCS BÉLA LÁSZLÓ OSB

(1873—1965)

93 éves korában halt meg a bencések széniora: a Béla bácsi. Bár élete utolsó két évtizedét Bakonybélben és Pannonhalmán töltötte, egy darab Győr távozott vele az élők sorából hiszen félévszázadot töltött a három folyó városában, felszentelésétől, 1896-tól, 1945-ig. Ezen félévszázad alatt csak két évig volt távol szeretett városától, egy évig tanárként Esztergomban, egy évig lelkészként Balatonfüreden.

A magyar tenger mellett született. Innen hozta magával a vízisportok szeretetét. Amikor iskolai munkája és az időjárás engedte, megjelent a győri vizeken csónakjával, idősebb korában motorosával, vitorlásával. De amelyen jellegzetes alakja volt a vízisportoknak, ugyanolyan tevékenyen vett részt városának kul-

turális megmozdulásaiban is, elsősorban a zenei életben. Bizonyára nagyrészen zene-és sportszeretetének köszönhette lelki és testi vitalitását. Tagja volt a győri egyesült kat. plébániák egyházatanácsának, az iskolán kívüli népművelési bizottságnak, egy ideig elnöke a Győri Ének és Zeneegyletnek is, a Magyar Dalosegyletek Országos Szövetségének pedig társelnöke és tb. alelnöke. Amint résztvett városának minden szellemi megmozdulásában, ugyanúgy ismerte a város összes jelentős személyiségét és családját. Szinte szállóigévé vált a tréfálkozó fiataloknak adott állandó válasza: „Ismertem az apját is.“

Tanári, működésében mentes volt minden szélsőségtől. Nem tartozott sem a szigorú, sem a túlenyhe tanárok közé. Rendszeretete megmutatkozott tanításában és egész életrendjében. Szinte órát lehetett volna igazítani hozzá amilyen pontosan végezte pl. csak napi sétáját is. Egyéniségéből egyszerűség, bizonyos gyermekded naívság áradt ki, amelyet egész életén keresztül megőrzött. Amilyen egyszerűen élt és működött, olyan csendes volt eltávozása is az örökkévalóságba, sok-sok ismerőse és barátja után.

Sümegh Lothar OSB

GÁCSER KALAZANT AMBRUS OSB

(1877—1965)

A Szent Benedek-rend elmúlt félévszázadának egyik legjellegzetesebb és legtekintélyesebb alakja távozott az élők sorából Gácsér Kalazant halálával. 89 éves korában zárult le harcos, küzdelmekkel teli, munkás élete. Ő is a Balaton partjáról, a sváb Örvényes községből lépett be a Rendbe. Pappászentelése után, 1901-ben, Sopronba került, de tanári működése csak 1914-ig tartott megszakításokkal rövid füssi és celldömölki lelkészkedése alatt. A háboru kezdetétől működése kizárólag gazdasági és rendkormányzati tevékenységre tevődött át. Határozott, erős egyéniségét megpróbáltatásokkal teli idők vették igénybe és alakították ki harcos egyéniséggé. Munkás életének három nagy küzdelem adott tartalmat: a rend cseh uralom alá került birtokainak megvédése, az anyaországban levő birtokok színvonalra emelése és a balatonfüredi fürdőtelep visszaszerzése.

1914—26-ig Komáromból kezelte a rendnek Csalóközben levő birtokait, amelyek Komárom északi részével, ahol a rendház és gimnázium voltak, a háboru után Csehszlovákiához kerültek. Körömszakadtáig folyó harcot folytatott, hogy megakadályozza a birtoknak a cseh legionáriusok között való felosztását. Nem kis mértékben az ő érdeme, hogy célját sikerült is elérnie, a birtokok egységes kezelésben maradtak és biztosították az egyetlen felvidéki magyar szerzetesközség fennmaradását.

Az anyaországban rendje az ország feldarabolása után beállott gazdasági válság és hadikölcsönbe fektetett jelentős vagyonának elvesztése következtében súlyos anyagi helyzetbe került. A rend bizalma őt állította mint pannonhalmi perjelt a főapát mellé és mint jószágkormányzót a rend gazdasági ügyeinek az élére. A pannonhalmi perjel nemcsak a főmonostor fejének helyettese, hanem az egész rend képviselője a főapát mellett, ha kell, vele szemben. Erre a nehéz és felelősségteljes szerepre nála alkalmasabbat nem lehetett találni. Hajlíthatatlan, erős egyénisége és meggyőződése, amelyet soha fel nem adott, összeütközésbe sodorta még főapátjával is, de a rend érdekeiből nem engedett. Ebben a harcában

az egyház legfelsőbb tekintélye lényegében neki adott igazat, és a főapát távozása után a Rend éveken keresztül tulajdonképpen őt tekintette vezetőjének. Perjeli hivatalának lejárta után is ő maradt a rend legfőbb gazdasági vezetője, mint főkormányzó. Gazdasági vezetőségének ideje alatt az első háború előtt elhanyagolt rendi birtokokat nemcsak rendbehozták, hanem mint az országos mezőgazdasági kiállításokon való szereplések bizonyították, országos viszonylatban is élvonalba emelték. Fáradhatatlan energiája azonban újabb területet is talált magának.

Hallatlan munkabírásának és megalkuvást nem ismerő egyéniségének legnagyobb diadala a balatonfüredi fürdőtelep visszaszerzése volt a Rend részére. Az első világháború utáni inflációs időkben a Rend vezetősége szerencsétlen szerződéssel egy részvénytársaságnak adta bérbe az ősi birtokot, amelynek bérösszegét a telep egy borbélyának évi béréből ki tudták fizetni. Évekig tartó éjjel-nappali munkával vetette magát rá a gyógyfürdő visszaparcellálására. Tanulmányozta a szerződéseket, az egyházi és állami jog paragrafusait, s bár két fórum visszautasította, végre a legfelsőbb magyar bíróság, a Kúria, új jogalkotással, a gazdasági lehetetlenülés kimondásával, visszajuttatta a fürdőtelepet a Rendnek.

Érthető, hogy a per sikeres befejezése után Gácsér minden erejét a fürdőtelep felvirágoztatására szentelte és nemcsak anyagi ügyeit hozta rendbe, hanem a régi javakhoz még újakat is tudott szerezni. Működése közben számtalanszor került másokkal ellentétbe és igazsága tudatában néha kiméltelennek is tűnt fel, de mindenki kénytelen volt elismerni, hogy mindig önzetlen volt, csak rendje és egyháza érdekeiért küzdött. Mivel fölöttesei sokszor nem rendelkeztek megfelelő gazdasági hozzáértéssel, merően kellett ragaszkodnia álláspontjához. Ennek a következménye volt aztán az, hogy gyakran egyoldalúan, csak a gazdasági szempontok figyelembevételével foglalt állást fontos rendi döntésekben és akaratan kívül is akadályozója lett olyan kezdeményezéseknek, amelyekhez nemcsak anyagi alap, hanem bizonyos, vállalkozószellem is kellett volna. Az első világháború után a Rendet többször is felszólították új iskolák vállalására. Mivel nem volt meg teljes mértékben az anyagi megalapozottság, ezek a próbálkozások mindenegyes esetben meghiusultak akkor, amikor korlátlan utánpótlási emberanyag állott rendelkezésre.

A második világháború Balatonfürednek is súlyos károkat okozott, amelyeknek helyrehozatalára még családjának vagyonát is hajlandó volt kockáztatni. Élete három nagy harcát tehát sikeresen fejezte be, és mégis meg kellett élnie, hogy Rendje elvesztette felvidéki és anyaországi birtokait és a Gyógyfürdőt is államosították. Ez után elkeseredetten vonult vissza a szülőfalujával szomszédos volt bencés plebániára vendégként, ahol örökségként rámaradt kis vagyonából élt. Szülei úgy intézkedtek végrendeletükben, hogy vagyonuk ráeső része haláláig hasznélvezetében maradjon. Rendi előljárósága engedélyével ezt az anyagi lehetőséget fel is használta, de nem a maga céljaira, hanem ebből neveltette rokonágának nem egy szegény tagját. Élete utolsó éveiben kis szőlőjében dolgoztatott és mint buzgó pap segített az Ur szőlőjében is a plebánián, ahol az egész környék gyóntatóatyja lett. Töretlen hittel bízott benne, hogy a Rend visszakapja a fürdőtelepet és készült annak átvételére és vezetésére. Csak amikor az utolsó családi föld is elveszett, hanyatlott le rendíthetetlennek látszó életkedve.

Megfelelő munka és cél nélkül a letörtszárnnyu sas a pannonhalmi Szociális Otthonban kötött ki, ahol néhány hónapos tartózkodás után, szinte észrevétlenül

költözött az örökkévalóságba. Délben még együtt evett rendtársaival, a vacsora előtti imádságra azonban már hiába várták.

Gácsér Kalazant önzetlensége és páratlan munkabírása példaadóan áll rendtársai előtt. Soha, senkitől nem fogadott el sem címet, sem kitüntetést. Egyedül a soproni Kat. Körnek volt tb. tagja. Rendtársai megválasztották bakonybéli apáttá. Nem fogadta el, mert nem akarta munkás jószágkormányzói állását nyugalmi hellyel felcserélni. Sem a kormányzattól, sem az egyházi főhatóságtól nem fogadott el semmiféle megtisztelő címet akkor, amikor a kormányfőtanácsosi, gazdasági-és püspöki tanácsosi címekben duskálkodtak világi-és szerzetespapok! Egyházáért, Rendjéért dolgozott egy hosszú, munkával és harcokkal gazdag életen keresztül, önzetlenül, pihenést, szórakozást, egyéni célokat nem ismerve. R. i. p.!

Sümegh

VARGA GYULA nógrádi adminisztrátor

1917 március 17-én született Ó-Becsén (Bácska), mint Varga József tanító és Szabados Etelka harmadik gyermeke. Gyermekéveit szülőhelyén töltötte. A korán elárvult ötgyermekes család később Újvidékre költözött. Itt érettségizett. Teológiai tanulmányait Gyakovon végezte, mint az egyházmegye növendéke. 1941 július 6-án szentelték pappá a gyakovói székesegyházban. Több szerémi helységben működött (Bosnyaci, Banovci, Golubinci), majd 1948-ban Magyarországra költözött és a váci egyházmegyében helyezkedett el. 1961-ben lesz Nógrádon adminisztrátor. Az egyházüldözés alatt sok megpróbáltatáson megy keresztül. 1965 november 27-én rövid tíznapi betegség után halt meg. A hívek nagy részvéte mellett temették el november 30-án a nógrádi temetőben az 1962-ben elhunyt Varga Jolánta keresztesnővér mellé. A temetési szertartást Nagy József váci prépostkanonok végezte. A papság nevében Dr. Visnyei Lajos váci hitoktató búcsúzott meglehangú beszédben az elhunytól. Ismert volt apostoli lelkületéről, egyszerűségéről, közvetlenségéről, valamint festői és zenei tehetségéről is.

Marosi László

JÁNOSI JÓZSEF 1898—1965

Lengyel eredetű családból származott és Zólyomban látta meg a napvilágot 1898 április 22.-én. Középiskoláját Nagyszombatban kezdte meg és Kalocsán fejezte be, miután 15 éves korában belépett a jezsuita noviciátusba. Érettségije után bölcséleti tanulmányokat folytatott a hollandiai Valkenburgban és Párizsban. Konvikтусi prefektus is volt a vorarlbergi Feldkirchben és Pécssett. Teológiáját a római Gergely Egyetemen végezte. Az 1925. szeptémben a Ritus Kongregáció megbízásából egy olasz orvos tolmácsa gyanánt Kalocsán járt, hogy kivizsgálják a jezsuita konviktus egyik diákjának, Benz Albin bárónak hirtelen és csodás gyógyulását heveny tüdővérszől boldog Bellarmin Róbert közbenjárásáért végzett kilenced végén. Bellarmin szenttéavatási perében elfogadták ezt a gyógyulást csodának.

A papi rend szentségét 1927-ben vette fel. Teológiája végeztével még két

évig bölcseleti szaktanulmányokat folytatott Rómában. 1930—32 közt az Egyesült Államokban járt további tanulmányok és lelkipásztori tapasztalatok szerzése céljából. Visszatérése után a budapesti Népfőiskolán vallástudományi kérdésekről adott elő és irodalmi működést fejtett ki. A harmincas évek végén a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcseleti tanszékén előbb magán-, majd rendkívüli tanár lett. A II. világháború után Szegeden is tanárkodott a rendi Főiskolán, ahol bölcselettörténetet és vallásbölcseletet adott elő.

1949-ben jött el Magyarországról, rövid ideig Ausztriában, majd Északolaszországban tartózkodott. Ebben az időben hagyta el a jezsuita rendet és a müncheni Szabad Európa Rádió munkatársa meg egyházi szónoka lett. Hittanárként is működött később egy darabig a freiburgi egyházmegye Salzbach-i gimnáziumában, azután hosszabb ideig ismét mint filozófia tanár volt állásban a Königstein-i (Taunus) Hittudományi Főiskolán. Élete vége felé Falkensteinben adott elő a dialektikus materializmusról.

A *bölcseleti témák* közül különösebben érdekelték és foglalkoztatták az ismeretelmélet, a szellemi lét, a világnézeti típuskutatás, a fenomenológia, az erkölcsiség végső alapjai, a vallás és a Máriatisztelek lélektana. Ezeket a tárgyköröket öt nagyobb, nyomtatásban megjelent műben dolgozta fel. Cikkeinek a száma nyolcvan fölött van. Ezekben modern korkérdésekkel foglalkozik. Halála előtt nyomtatásra készen állt a dialektikus materializmusról szóló tanulmánya.

Mint tanár le tudta bilincselni hallgatóit, akiknek imponált hatalmas tudása, fanatikus igazságszeretete és ilyen irányban igen kifinomult érzéke. A bölcseleti tudós szellemi magányában élt és általános emberi problémák gyötörték. Igazi életelemében akkor volt, amikor előadott.

Mélyen együttértett az *Egyház sorsával* és szinte átélte azt a szenvedést, amelyet a támadások vagy gyalázkodások az Egyháznak okoztak. Nyíltan a tekintélyében kikezdett XII. Pius pápa mellé állt, amikor a személyével kritikusan foglalkozó Hochhuth-féle szindarabot adták elő világszerte. Teljesen egyetértett a II. Vatikáni zsinat intencióival.

Mária-tiszteletére jellemző az a kis epizód, amely Königsteinben történt. Egy hölgy virágokat hozott a szeminárium Mária-oltárán való elhelyezés céljából. A csokrot átvevő apácák igen megörültek a kedves ajándéknak. Jánosi éppen ennél a jelenetnél jött lefelé a lépcsőn a porta felé és az apácák köszönetéhez hozzáfűzte a maga megjegyzését: Szűz Mária is hálás lesz Önnek a szép ajándékért.

1965 május 6.-án halt meg hirtelen, amikor Freiburg (Breisgau) felé utazva kiesett a robogó vonatból. Minthogy tanúja nem volt ennek az eseménynek, a rendőri vizsgálat csak azt tudta megállapítani, hogy a jelek szerint öregkori állapotának egy gyengeségi pillanatában tévedésből a vonatató kilincset ragadta meg és a hirtelen szélhuzat kirántotta a vonatból. R. i. p.

Művei:

Világnézeti típuskutatás és filozófiai megalapozása. Pázmány Péter Irod. Társ. kiadása. Budapest 1934, 96 l.

A szellem. A szellemi lét főbb jelenségei és metafizikája. Pázmány Péter Irod. Társ. Budapest 1935, 254.

Metafizikai világl problémák. (Többekkel együtt) Különlenyomat az Athenaeumból (Budapest 1935), 101—124.

Mária. A Mária tisztelet dogmatikája és lélektana. Pázmány Péter Irodalmi Társaság kiadása. Budapest 1935, 101. Bővített 2. kiad. Szent István Társulat, Budapest 1941, 110. Molnár C. Pál 22 fametszetével.

A teremtés tanjának ismeretelméleti jelentősége. Különlenyomat a Teológiából. Budapest 1936, 25.

A világegyetem bölcselete. (Wodetzky Józseffel együtt) Szent Tamás könyvtár 3. Franklin Társulat kiadása. Budapest 1938, 125.

Isten bölcselati megismerése. (Többekkel együtt) Szent Tamás könyvtár 5. Stephaneum ny. Budapest 1939, 122.

A keresztény házasság egy férfi és egy nő életszövetsége. (Mag Bélával együtt) Actio Catholica 93. Budapest 1942, 28 l.

Az erkölcs metafizikai gyökerei. Az önkifejtődés és a cél-érték problémája. Szent István Társulat, Budapest 1943, 338.

Német Béla SJ.

DR. LESTYÁN ENDRE
nagyváradai preláтусkanonok

1965 egyik őszi reggelén a szokott korai időben a váradi székesegyház egyik mellékkoltárához ment misézni, hogy azután a gyóntatószékbe siessen. Miséje végeztével a káptalani sekrestyében a hálaadáshoz akart fogni, mikor hirtelen rosszul lett. Esméletlenül vitték kanonoki lakására, ahol a déli időben meg is halt.

Édesapja közjegyző volt. Szívvel lélekkel összenőtt Szent László városával. Teológiai tanulmányait 1895-ben kezdte Váradon. Püspöke a kiválótehetségű ifjút később Innsbruckba küldte tanulmányai folytatására. A teológiai doktorátust itt szerezte meg. 1899-ben szentelték pappá. A Szent László plébánián lett káplán. Püspöke hamarosan a váradi papnevelő intézetbe rendelte, hol mint spirituális és teológiai tanár működött. Ez időben volt az országosan ismert missziós folyóiratnak szerkesztője. Később a váradújvárosi Szent László templom plébánosa. Érdemei elismerésül a herpályi prépost, majd a pápai prelátsági címet kapta.

A negyvenes években lesz a váradi káptalan tagja. Itt is megmarad vérbeli lelkipásztornak. Ő az újonnan alapított székesegyházi plébánia vezetője és központi kerületi esperes. Átveszi az AC egyházmegyei igazgató tisztét és a püspöki szentszék elnöke is. Már 80 esztendő volt, mikor megvált a plébánosságtól. Ezután is legkeresettebb gyóntatója marad a székesegyháznak. Halála után Szent László székesegyháza ősi, híres káptalanjának már csak egyetlen tagja maradt Dr. Schriffert Béla apostoli protonotárius.

Marosi László

A SZENT ISTVÁN ALAPÍTVÁNY

Mindenki, aki járt Rómában, tudja, mennyi templom és egyházi intézmény van az Örök Városban. S ami a meglepő, ez a sok szent hely, a mindenféle független alapítvány, nem szükségképpen az olasz egyház tulajdona. Szinte minden népnek van önálló, az államtól független egyházi intézménye. A horvátok, csehek, szlovákok, románok, belgák, hollandok, írek — hogy csak a kis nemzeteket említsük — külön nemzeti templommal, kápolnával rendelkeznek, csak épp a magyarok nem dicsekedhetnek egyetlen kápolnácskával sem.

Ez annál furcsább, mivel a történelem tanúsága szerint mi magyarok építettünk az elsők között nemzeti zarándokházat még szent István király idejében a Rómába zarándokló magyarok számára. A nagy államépítő és szent király megszerezte az akkori pápától a Santo Stefanino templomot a Vatikán tőszomszédságában. A templom mellé külön zarándokházat épített és a ház jövőjét gazdag alapítvánnyal biztosította.

Ez a ház gondoskodott a Rómába érkező magyarok testi-lelki szükségleteiről és ügyes-bajos dolgainak intézéséről. A házzal magával nem is lett volna semmi fennakadás. A baj nem a házban, hanem a Sz. Péter bazilika közelségében volt. 1776-ban u. i. új sekrestyét akartak építeni a világszerte híres templom számára. Ez azonban csak úgy volt kivethető, ha lebontják a bazilika tőszomszédságában levő magyar templomot és a zarándokházat. A Szentszék természetesen nem akarta csak egyszerűen elsajátítani a magyar Egyháznak emlékekben gazdag római tulajdonát. 7500 scudo kártalanítást adott ezért a magyaroknak és egyben a Santo Stefano Rotondóban adott magyar kápolnát Sz. István királynak.

A Santo Stefano Rotondónak nevezett templomnak már 1454 óta volt magyar vonatkozása. V. Miklós pápa akkor ajándékozta a magyar pálosoknak a mellette lévő kolostorral együtt. De csak 120 évig tartott a pálosok öröme, mivel 1579-ben XIII. Gergely pápa a kolostort templomostul a Collegium Hungaricumnak adta. Alig egy évre rá a magyar kollégiumot egyesítették a Collegium Germanicummal és ez a tény végleg megpecsételte a szent István féle zarándokház, a templom, meg a később átutalt kártalanítási összeg sorsát.

Igy hát érthető, hogy Mindszenty bíboros ezt a templomot választotta titulásra. S egyúttal levélben kérte a pápát (XII Piuszt), hogy adja vissza a Santo Stefano Rotondót újra magyar templomnak, a mellette lévő egykori pálos kolostort pedig magyar zarándokháznak.

A bekövetkezett események azonban megakadályozták a bíboros nagy tervének megvalósításában. Amikor pedig 1964-ben a Pápai Magyar Intézetet az otthoni magyar egyház vette át, új megoldást kellett keresni a régi gondolat ébrentartására. Mi sem volt természetesebb, mint megújítani Mindszenty bíboros elgondolását a Santo Stefano Rotondó megszerzésére vonatkozólag. Ez azonban mindmáig sajnos nem sikerült.

Már-már bele kellett nyugodni a változhatatlanba, amikor egy magyar úrnő nagylelkű ajánlata hirtelen új mederbe terelte a terv kivitelét. Az említett hölgy u. i. felajánlotta Dr. Zágon Józsefnek, hogy felépíti a tervezett intézményt, ha megfelelő telket bocsátanak a rendelkezésére.

A valóban gondviselésszerű segítség hamarosan látható eredményben mutatkozott meg. 1965 nov. 5-én, sz. Imre herceg ünnepén, sikerült egy 5,412 m. nagyságú telket venni a via Castello 481 szám alatt, kb. 200,000 US dollárért. Egy hónappal a telek megvétele után pedig megalakult a Sz. István Alapítvány hét alapító taggal. A hetes szám nem tartozik az alapítvány lényegéhez. Alapító tag lehet minden külföldön élő magyar pap és hívő, aki egy millió lírával (kb. 1,600 US dollár) hajlandó hozzájárulni a nagy terv végleges megvalósításához. Az alapítványnak vannak pártoló tagjai. Ezek 100,000 lírával támogatják az ügyet (kb. 160 dollár).

Az alapítványt hét alapító tagból álló tanács kezeli. Háromévenként van elnökválasztás s egyúttal a két lelépő tanácstag helyébe is új tanácstagokat választanak a tanácsba az alapító tagok közül.

A több mint 900 éves *multra* visszatekintő magyar zarándokház és a vele összefüggő magyar szentély Rómában nagyon nagy szerepet tölthet még be a jövőben a magyar Egyház szellemi megújulásában. Egyelőre nehéz lenne felmérni azt az erkölcsi és kulturális hatást, amelyet ez a készülőben lévő magyar ház gyakorolni fog a külföldi és az otthoni katolikus magyarság belső megújulására és a szunnyadó energiák felfrissítésére.

Itt a nagyszerű alkalom az *egységes magyar összefogás* gyakorlati bebizonyítására. Szent István szellemének megfelelően minden igaz magyar-nak támogatni kell tehát erkölcsileg, és ha módja van rá, anyagilag is, ezt a nagyszabású magyar vállalkozást. De nemcsak a hagyomány szeretete kell, hogy ösztönözzön bennünket erre a lépésre; a jelenkor magyar Egyházának történelmi jelentőségű helyzete, Mindszenty hercegprímás előrelátó elgondolása is mindmegannyi élénk figyelmeztetés kell legyen az igazán fontos nemzeti ügy iránti érdeklődés felkeltésében és az ügy gyakorlati támogatásában.

*

A Szent István Alapítványnak minden országban van egy *megbízottja*, aki az adományokat összeszedi és Rómába továbbítja. Közelebbi felvilágosításért forduljunk a főlelkészekhez.

Egy magyar teológus írja:

Csak most köszönöm meg a Pázmány Péter lelkisége c. tanulmányt. Nagyon örülünk — kispapok — ennek az átfogó ismertető munkának, mert megismerhetjük belőle egyik legnagyobb magyar főpapnak példás vallásosságát. Annál is inkább jelentős ez a tanulmány- és szemelvény-gyűjtemény, mert néha úgy tűnik, mintha még mi papok is elfelejtünk nemzetünk nagyjait. Pedig nagy kincset rejtenek a megsárgult lapok: ősi magyar vallásos lelkiséget.

Király Kelemen OFM: Katolikus-protestáns egységtörekvés története Magyarországon. — New Brunswick 1965, 8°, 143.

1943 augusztusában Laibachban átszálltam a magyar vonatra. Éjfél volt. A kocsiiban egyetlen férfi ült. Hajnalban szóba elegyedtünk. Érdekes találkozás volt. A sárospataki reform. főiskola teol. professzora ült velem szemben. Genfből tartott haza: többek közt Kálvint tanulmányozta. Én Rómából jöttem, ahol Pázmány egyháztanáról disszertáltam. Hamar ráértünk az akkor éledő magyar egységmozgalmra. Az egységügy oly fontos, — mondotta — hogy minden kudarc után újra kell kezdenünk, sikere Istentől függ és ezért sokat kell imádkoznunk.

Ez a jelenet égett bennem, amikor P. Király könyvét „habzsoltam“. Rádöbentem, mennyire nem ismertük eddig a magyar lelkiség történetének egyik igen érdekes és gazdag fejezetét. Legfeljebb a vallásvillongásokról tudtunk: a védő és támadó „szeges írásokról“. Hogy ezek mögött mennyi síró vágy és őszinte kezdeményezés lappangott a ker. egységéről, arról alig hallottunk.

Kelemen atya komoly tanulmányok kapcsán feleleveníti ezt a *hősies történetet*. Végigvezet a reformáció és ellenreformáció harcain, a langyos racionalizmus korában is fel-felbukkanó kezdeményezéseken át a múlt század komoly egységmunkáig, hogy azután már saját tapasztalatából részletesen ismertesse a háború előtti, alatti és utáni magyar egységre törekvést. Felsorakoztatja azokat a hősokeket, akiknek lelkében a vallási harcok vagy

a hitközömbösség korában is ott égett Krisztus szeretetparancsa és végső akarata. Nemcsak egyháziak és teológusok, de államférfiak (Széchenyi, Kossuth) és írók (Kazinczy, Kölcsey) is dolgoztak az egység megvalósításán. Különösen meleg színekkel ecseteli a Református Nemes Magyar Hazafi és Guzmics bencés apát önzetlen munkáját.

Ha a háború koráig történelmi okmányokra volt utalva, az utolsó harminc év egységtörekvését már *megélte*: scribit res, quas vidit, quibus interfuit, quibus praefuit. Serédy biboros megbízásából megindítja az Egység Útja c. havilapot, sürgeti a hittankönyvek revezioját, egységtervet szervez, sok előadást tart és sürgeti az új lelkiséget, a kölcsönös megismerés-megbecsülés-segítés légkörét.

Az *emigrációban* főleg a zsinat meghirdetése óta meginduló egységmozgalomnak is P. Kelemen a lelke. Ő sürgette az első kat.-prot. találkozókat, az ökumenikus bizottságok megszervezését és a Kat. Magyarok Vasárnapja minden számában beszámol az egységügy fontos világeseményeiről. Könyvének egyik ereje, hogy a magyar mozgalmat mindig beállítja a világmozgalom keretébe.

Bőven ismerteti a hazai ellenállás kat. és prot. hőseit és hősies okmányait: Mindszenty bíboros kezdeményezéseit éppúgy, mint a református lelkészek Hitvalló iratát (1955). A hibákat sem hallgatja el. Saját táborának gyengéit sem.

Az aranymisés Kelemen atya egy újmisést is megszegyenítő lelkesedéssel, optimizmussal, elevenséggel ír, dolgozik, sürget, tárgyal és imádkozik. A könyv nem hiányozhat egyetlen pap

asztaláról sem. Felrész és gondolkoztató írás. Köszönjük.

Hiszem, hogy a könyv széles réteget fog elérni és meg fogja érni a 2. kiadást. Ebben szívesen olvasnánk bővebbet a Magyar Szemle 1937-38. és 1942. évfolyamaiban lefolytatott eszmecséréről (P. Bangha cikkei; sőt egész tervezett egységkönyve az Összes Művei 29. k. 394—506 lapjain olvasható), a Mindszenty-Ravasz féle kezdeményezésről, de a magyar reformáció egyébként kitűnően vázolt mozgalmának néhány pontosabb részletéről. A Confessio Catholicának (p. 11.) még erős katolikus jellege van (Révész Imre: Magyar Református egyháztörténet I, Debrecen 1938, 121-122), a szentírásfordító Szilveszter János aligha sorolható a protestánsok közé (Horváth János: A reformáció jegyében, Bp. 1957² 139-140). Hiába kerestem a szerző két protestáns főforrásának (Patay Pál és Balázs Lajos műveinek) könyvészeti adatait.

Ez a néhány megjegyzés is igazolja, mekkora érdeklődéssel olvastam ezt a hézagpótló munkát és mennyire méltánylom a szerző hősies fáradozását, hogy ennyi ismeretlen forrást felkutatott.

Meg vagyok győződve, hogy a magyar egységmozgalom előretör és célbajut, ha sok ilyen önzetlen és őszinte munkása lesz, mint a szerző Király Kelemen, in quo dolus non est.

Öry Miklós SJ

A „MÉRLEG”. A mai könyvtermelés és folyóiratirodalom olyan gazdag, hogy sokszor már a szakember sem tudja saját szakmabeli irodalmát áttekinteni. Ezért van szükség összefoglaló, kivonatban a lényegeset nyújtó kiadványokra. Ilyen folyóiratokat az angol „digest” szóval szokás megjelölni. (Ez megemésztést, feldolgozást jelent.) A „digest”-ek családjába tartozik a „Mérleg”, a nyugati kulturális

folyóiratok és könyvek szemléje. A „Mérleg”, az első és egyetlen magyar nyelvű „digest”, 1965. áprilisa óta a bécsi Herder kiadó (Verlag Herder, Postfach 248, Wollzeile 33, A-1011 Wien, Austria) gondozásában negyedévenként jelenik meg.

A legtöbb „digest” pusztán népszerűsít, a széles olvasóközönséget tájékoztatja (pl. „Reader's Digest”, „Katholischer Digest”). A „digest”-ek kisebb csoportja a szakértőkhöz szól (pl. „Theology Digest”). Ezekkel szemben a „Mérleg” a nehéz, de nagyon fontos középúton kíván haladni. A világnézetű tájékozódáshoz szükséges teológiai, bölcséleti, természettudományi, orvosi, lélektani, irodalmi és művészeti tanulmányokat úgy nyújtja, hogy az iskolázott, de ebben vagy abban a szakmában járattan olvasó is megérthesse.

Ez nagy művészet. Hiszen a különféle szakmák nyelvvezete, szókinccsének értelme annyira más, hogy sokszor bizony a bábeli nyelvzavar kultúrát gátoló, sőt kultúrát romboló korát éljük. Sajátos nehézségeket kell legyőzni egy folyóiratnak, ha anyagát más nyelvekből fordítja. Ezért tanácsos lenne ma visszatérni az oly kevésbé ismert és éppen ezért sokszor lenézett skolasztikához. Ez ugyanis minden eszmecsere, minden vita előtt a szóba kerülő fogalmak és szavak jelentésének pontos meghatározására törekedett. A fogalmak, szavak értelmének tisztázása egészen a legfinomabb fogalmi árnyalatokig minden „digest”-szerű kiadványnak legnehezebb, de egyben legfontosabb feladata. Amint a „Mérleg” eddig megjelent négy számából (1965. április, július, október és 1966. január) meg tudom ítélni, a „Mérleg” szerkesztőinek sikerült ezt a feladatot megoldaniuk. Ez magában véve is értékes kultúrtevé.

A II. Vatikáni Zsinat egyik főtörek-

vése és főérdeme: a mai korral, annak problémáival való jóakarátú, megértő törődés. Világos, hogy a lényeges elvek feladása nélkül. Ehhez a törekvéshez tartozik nemcsak a mai kérdéseknek, hanem azok *mai* megoldásának a keresése. A II. Vatikáni Zsinattal kerülnének ellentétbe, ha azt hinnénk, hogy pusztán évszázadok előtti szellemi vértézzel közelebb juthatunk a *mai* emberekhez. Ezek szerint a szempontok szerint kell értékelnünk a Herder kiadó világviszonylatban is páratlan magyar kezdeményezését.

Semmiképpen sem feladata a „Mérleg“-nek más irányok, más világnézetek támadása. Sőt ezt szigorúan kerülnie is kell. Egyuttal világos, hogy Aquinói Szent Tamás szellemével teljesen ellenkezik mind a merev elzárkózás, mind a naív optimizmus az új irányokkal, esetleg ki nem forrott, megoldásra még meg nem érett problémákkal szemben.

A különböző területeken dolgozó szakemberek, így a gyakorlati lelkipásztorok sem tudnak továbbképzésre kellő időt szakítani. Ha rendszeresen olvassák, tanulmányozzák a „Mérleg“-et, akkor már nagy lépést tettek a nehézség megoldása felé. A különböző szakmájú értelmiségiek között mind többen akarnak saját szakkörükön túl is látni. Ezek is haszonnal forgathatják és becsülni fogják a „Mérleg“-et.

Pfeiffer Miklós

Benedikt Reetz: Guten Morgen! Ein Wort in den Tag. Herder-Bücherei, Band 168.

Benedikt Reetz: „365mal Guten Morgen!“ und andere Worte in den Tag. Herder-Bücherei, Band 228.

A tragikus hirtelenséggel elhunyt beuroni bencés apát nevét több, liturgikus és szerzetes étellel foglalkozó írással mellett, főleg fenti két könyve tette német nyelvterületen ismertté. Mindkét kötet a Délnémet Rádióban éveken át

elhangozott 4 perces reggeli elmélkedéseket tartalmazza. A rövid, közvetlen hangú beszédek olyan kedvező fogadtatásra találtak a hallgatók körében, hogy a rádióigazgatóság többször kérte fel az apátot hasonló szereplésre.

Az első kötet 68, s a második kötet 47 elmélkedése az olvasót a prózai reggel hangulatából a derűs lelki nyugalom és keresztény bizalom légkörébe emeli. Az egyházi év ünnepeire, a napi szentek élete, a mindennapi élet apró alkalmai, érdekes, tréfás történetek, találó idézetek nyújtanak alkalmat arra, hogy a szerző a maga meleg emberiségével és kiegyensúlyozott életszemléletével a pillanatnak megfelelő legtalálhatóbb hangot hallassa, vigasztalást nyújtson, tanácsot adjon, vagy bátorságra hangoljon s az olvasót bizalommal, ujult erővel állítsa oda a munkával teli nap elé.

Nekünk lelkipásztoroknak nemcsak jó prédikációs anyagforrás, de kitűnő lelkiolvasmány és elmélkedési anyag is.

Cser-Palkovics István SJ

Maradjatok szeretetemben. Lelkigyakorlatos elmélkedések elsősorban papok és szerzetesek számára. Opus Mystici Corporis kiadása. Bécs 1965, 12° 235 l. Ára 36 öS.

Ez a kitűnő könyv kifejezetten ugyan csak egyháziaknak szól, de mélyebb lelkeségre törekvő világiak is haszonnal forgathatják. A zsebkönyvforma alkalmassá teszi arra, hogy utazásra, sétára is magunkkal vihessük.

A 25 elmélkedés *három főtéma* körül csoportosul. Az első a pap napi imaszolgálatát, a harmadik erényéletét tárgyalja. A kettő között áll Jézus és Szűz Mária élete mint eszmény a rózsafüzér titkaiban bemutatva. A papok édesanyjával külön elmélkedésben is találkozunk; látjuk őt mint papi, eszményi és anyás szüzet. „Ő buzgóságunk és hűségünk egyetlen

garanciája“, de apostoli munkánk nagy inspirálója is. „Amit tudok és amit teszek, minden a Szűzanyától van“ (Don Bosco).

Ebbe a kis könyvecskébe az egész *papi aszketika* bele van sűrítve. Jézus, az isteni Főpap áll elsősorban mint eszmény az elmélkedések közép-pontjában, majd evangéliumi tanításáról olvashatunk, hogy aztán levonjuk a gyakorlati következtetéseket. A gondolatmenet klasszikus.

Elsődleges papi célunk Isten megdicsőítése. De „dícsérni, áldani, hódolni csak az tud, akiben nagy lélek és mély szív lakik“. Azért kell a papnak szüntelenül a *kegyelmi forrásokból* merítenie. Reggeli elmélkedése a napi nyitány (a belső imádságról: 1 elmélkedés), a szentmise a papi áldozat formája és forrása (3 elmélkedésben: a szentmise mint emlékezés, mint áldozat és mint ágapé), a szentséglátogatás folytonos „ascensio“ (Istenhez emelkedés), végül a szolozsma, amely imával szövi át egész napját. A szerző meggyőző és vonzó erővel köti a papi szívet az oltárhoz, a breviárium lelkes végzésére pedig 4 remek arany szabályt állít össze.

A kegyelmies élet a *papi erényekben* fog kibontakozni. A négy alaperény (vallásosság, okosság, igazságosság; alázatosság) vázolója után főleg a 3 evangéliumi tanácsról elmélkedtet. A tisztaságról szóló elmélkedéseket lapunkban közöltük. Mesterien bogozgatja a „hűséges engedelmesség és a teremtő önállóság“ ma sokat vitatott ellentétét. Ki kell emelnünk a szegénységről szóló két elmélkedését. Ezt az erényt úgy jellemzi, mint igazi tanúságtételt az Úr Jézus, a túlvilág, a Kereszt és a Gondviselés mellett. „Minden lemondás szórtlan szerelmes vallomás.“ „Isten nincs jelen a viharban — vallja a szerző —, sem a szélvészben, hanem mélyen vallásos papjaink sugárzó

személyiségében.“ Mintha csak a II. Vatikáni zsinat hangját hallanók, amely az evangéliumi tanácsokat mint eminensen „eszkatológikus jeleket“ mutatja be. (Az Egyházzól szóló konst. 6. fej.) Szerzőnk a zsinat papi dekretumait még nem ismerte. Annál többet merít XII. Pius pápa papi enciklikájából: *Menti nostrae* 1950. IX. 23.

Éles vonásokkal rajzol: szíve vérebe mártja tollát, amikor ír. Érezni, hogy minden sorát az Egyház iránti szeretet és a paptestvérekért való aggodás diktálja. Klasszikus műveltsége, mély dogmatikai tudása, a modern aszketika, lélektan, sőt technika világában való jártassága könyvét nemcsak értékes, de élvezetes olvasmánnyá tesz. Világviszonylatban is kevés ilyen mély és lendületes irást olvashatunk a papságról.

A papi *hibákat* sem hallgatja el. Sőt éles fénybe állítja azokat. Igaza van: A jó diagnózis fél egészség. Diagnózisokban nem fukarkodik. Két megállapítást különösen megszívlelhetjük. Az egyik: „Ha a pap életében a szentmise elveszti központi jelentőségét, biztos jele annak, hogy a papi élet haldoklik.“ A másik a lelkipásztori rutinra utal: „Mintha az Egyházban is túltengene a questura. A lelkek lélektelen stemplizésének szédületes rendszere.“

Önmagáról szerényen nyilatkozik: „Nem vagyok zenész, költő sem vagyok, festő sem lettem, hangom is suta. Csupán a szívem orgonáján szállnak szemérmes férfishajok.“ Éppen ezekben a férfishajokban mutatkozik költőnek, festőnek, zenésznek egyaránt. Stílusa itt-ott kissé túlbarokkos. De annyi igaz, a szíve olyan forró, a hangja meg annyira meleg, hogy minden sorából érezni: lelkében isteni tüzek égnek.

Óry Miklós SJ

